

Iste illa de temporibus; figura.
per quam quidam et futura sunt.

quod iam gesta narranti intelligitur. Sicut est de triduo domini et sepulture.
ut et illud. foderis manus meas; pedes meos. domini
morauer omnia ossamenta in sepulchro. Sed tamen a parte totum triduum accipit.
et dimiser sibi uestimenta mea. Et hisse vel sicut illud quod quadringentis annis predixit
milia. in quibus; futurum erat de filiis israel in egipto seruituros. et sic in de
ra tamquam si iam facta egressuros. Qui tamen domum nante ioseph egipto
sunt ita dicunt; Sed cur quod adhuc facta domini tunc sunt. Nec statim post quadringentos annos
egressi sunt. ut fuerat reprobis sum. Sed quadringentis
Quia quod nobis ad gentes. per actus ab egipto recesserunt.
huc futura sunt. apud Sexta regula est de recapitulatione; Recapitula
di eternitatis iam facta
fuit. Quia propter quam tunc enim est. durorum preteritarum cause futuris
do aliquid faciendum miscuntur gestis. Sicut in genesi dum sexto die
est promissum. sed tamen
nos dicit. Quando hominem dicit fuisse se factum denuo recapitulat.
ut quod futura sunt iam factum formatum dicens; forma ut igitur dominus deus
ta dicunt. sed tamen di
eternitatis accipi hominem ad imaginem suam; Nec non et tibi
omnia sunt. apud quod omnia
facta sunt. quod futura
fuit.
Exple tunc omnibus operibus dum dominus dicit. septima die requie uisus est. recapitulando subiungit;

Alit. Recapitulatione generatio nes celi et terre quando crea
lacio enim est. dū ser
ptura redit ad il
lud. cui narratio
iam transierat. sicut
cū filios filiorum noe
scriptura commemorat
rasset dū illos su
isso illosque gentibus;
fuit. et tunc ea
quasi hoc etiam in
hoc ordine tempore
requireret. et erat inquit omnis terra labui unum. et uox una omnibus erat. Quando ergo secundum
suas gentes et linguas erant. si una lingua erat omnibus; nisi quia ad illud quod iam transierat re
capitulando est reuēsa narratio.

Gräf. 365 Helmut.

fr. 88^v

11
96
Penitentibus exemplū iob p̄mus exhibuit. quando post funera ut fla-
 gella ad huc in sui redargutione et iā malicio tenere lāta plentu-
 dinis sumpsit dicens. Idcirco ago poenitentiam in faulla tenere. Post
 hunc nob̄ dā poenitentie magistru p̄buit. quando ḡu uulneri lapsus
 dū audisset app̄ha peccatum suū tēstis penituit. et culpā suā
 poenitentie cōfessione sanauit. Sic in munte lali multi peccata con-
 fessi sunt. Poenitentia egerunt. displicuerunt sibi quales fuerunt.
 iquales p̄d̄m facti sunt illi placuerunt. Ist aut poenitentia medi-
 camētum uulneris. spes salutis. p̄quā peccatores saluant. p̄quā d̄s
 admiscētia puocat. quē n̄ tēp̄ pensat. s̄ p̄funditate luctus lacrimarū.
 Poenitentia aut non suū actemp̄o cursu pensat. sed poena quā ani-
 ma cruciat. i mortificat. caro. Hu i qui poenitentia gerunt. p̄inde capillos
 tharba nutriunt. ut demonstrēt habundantiā criminū quib; caput
 peccatoris grauāt. Capilli. p̄uitus accipiunt. sic scriptū est. Et criminib;
 peccatoꝝ suorū unusquisq; stringit. Vir q̄ppe si om̄a nutriat. ut ut
 apl̄s ignominia ē illi. ipsa ergo ignominia suscipiunt poenitentes
 p̄merito peccatoꝝ. Qd̄ ū malicio p̄sternunt. Per alicuū q̄ppe recor-
 datio ē peccatoꝝ. p̄pt̄ hedos ad sinistra futuros. Inde ḡ ē sitentes in
 cilicio. p̄sternunt. tamquā dicentes. Ip̄ccatū meū contra me ē sēp̄.
 Qd̄ aut cinere aspergunt. uelut sint memores. qd̄ cinis ip̄ puluis
 fuit. ut quia apuluerē facti sunt. idē impu facti sunt. Unde ip̄uari-
 catores p̄mi homines recedentes ad o m̄lisq; factis offendentes creato-
 rem. In puluerē unde sup̄a sunt redierunt. Bene ḡ malicio i m̄ane-
 re poenitens deplorat peccatū. quia malicio asperitas tēp̄unctio
 peccatoꝝ. In cinere aut puluis ostendit mortuoz. Et idcirco multoq; pe-
 nitentia agimus. ut et impugnatione cilici agnoscam̄ uirtutē quē p̄culpi
 cōmiserunt. Ip̄ flagella cineris. p̄pendamus mortis sententia. ad quā peccan-
 do puenimus. Penitentie aut remediū cōcta catholica in spe indulgentie.

Gray. 365 Helms.

fol. 96^r

- lxvii Sermo dñi sup hierusalem & samaria in uisione gladii.
- lxviii Sermo dñi sup parabolam ollae cū carbonibus suc cenae que
- lxix Capitiuitate urbis hierim ppheta pñuntiat ^{ciuitas sanguinis} lib x.
- lxx Sermo dñi sup filios ammon qui dominati sunt terrae israhel ultra modum. & increpat eos eiq; plāserē manu & gaudio f
- lxxi Sermo dñi sup plaudentes manu & psonantes pede. ^{sup uisitatione terrae isrl}
- lxxii Sermo sup moab & seir & idumeam & allofilos.
- lxxiii Sermo sup trinum pro hierusalem
- lxxiiii Genera negotiationum terrarum. Intro pro longo sermone explicat
- lxxv Sermo dñi p prophetā: quom increpat eū p eleuatione cordis sui. ^{ad principē egypti} lib x.
- lxxvi Nomina lapidum piosorum & diuitiae datae homini ingrato
- lxxvii Sermo dñi sup sydonem quae iniuria ^{& peccata.}
- lxxviii afficit filios israhel.
- lxxix promissio dñi quod de dispsione congregaret ad terrā suā ex
- lxxx Sermo dñi sup pharaonem regē aegypti ^[gentib; filios isrl.]
- lxxxi & sup aegyptum quod filios israhel afficerent.
- lxxxii Quod quadraginta annis aegyptus deserta futura pro peccatis & restitueretur postea.
- lxxxiii Ubi tradidit dñs terrā aegypti p populo isrl reginabuc
- lxxxiiii hodonosor in praedam.
- lxxxv De aegypto tradita sermo dñi
- lxxxvi de diuitatibus aegypti exterminandis.
- lxxxvii Ubi predi dñs brachiū pharaonis confringendū
- lxxxviii & ipsū regi babilonie tradendū

**Copyright by
Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel**

Cod. Guelf. 92 Weiss. fol. 8r

Incipit. i. expositionis in hiezechielē prophetā

1. 7
59

E FACTUM EST IN TRICESIMO ANNO IN QUARTO
 In quinta mensis. Usus prophēcie locutionis ē.
 ut prius personā. tempus locūque describat.
 & postmodū dicere mysteria pphēcie incipiat.
 quatinus ad ueritatē solidius ostendendam.
 ante historię radicē figat. & p̄ fructus sp̄s
 p̄ signa & allegorias p̄ferat. hiezechiel itaq;
 & atq; sue tempus indicat dicens. Et factū ē.
 In tricesimo anno. In quarto mense. In quinta
 die mensis. Locū quoq; denuntiāns adiungit.
 cū. eē. In medio captiuorū iuxta flumen
 chobar. ap̄asus cēly. & uidi uisiones dñi.
 Tempus & iā captiuitatis insinuat subdens.
 In quinta die mensis. ipse ē. annus quintus
 transmigrationis ioachim. qui ut bene p̄sonam
 indicet. & iā genus naxox cū subdit. Et factū ē.
 uerbū dñi ad hiezechiel filiū buzi sacerdotē.
 sed prima nō questio orit̄. cū r̄s qui nihil ad
 huc dixerat. ita exorsus. ē. dicens. Et factū
 ē. In tricesimo anno. & nā que sermo coniunc
 tionis. ē. & scimus quia nō coniungit̄ sermo
 subsequens. nisi sermoni p̄cedenti. qui igitur

**Copyright by
Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel**

Cod. Guelf. 92 Weiss. fol. 12r

Incipit lib. i. expositionis in hiezechielē prophetā
 1. 7 **E** FACTUM EST IN TRICESIMO ANNO IN QUARTO .
 55 In quinta mensis. Usus prophēcie locutionis ē .
 ut prius personā . tempus locū que describat .
 & postmodū dicere mysteria pphēcie incipiat .
 quatinus ad ueritatē solidius ostendendam .
 ante historię radicē figat . & p̄ fructus sp̄s
 p̄ signa & allegorias p̄ferat . hiezechiel itaq;
 & atq; suū tempus indicat dicens . Et factū ē .
 In tricesimo anno . In quarto mense . In quinta
 die mensis . Locū quoq; denuntiāns adiungit .
 cū . eē . In medio captiuorū iuxta flumen
 chobar . a portas celi . & uidi uisiones dñi .

Abb. 3. Cod. Guelf. Weissenburg 92, Bl. 12^r Hand E

ipsarum . iij . & aspectus earum & opera quāsi
 rotæ in medio rotæ . p̄ iij . p̄ster eorum euntes .
 ibant & non reuertebant̄ cum ambularent .
 statura quoq; erat rotis & altitudo & horribi
 lis aspectus & totum corpus plenū oculis . In
 circuitu ipsarum quattuor; Hucusque . iij
 animantium quæ quaternas habebant
 facies p̄tura describit̄ sequentiū sp̄m . & nu
 bem quæ erat in medio sp̄s . nunc p̄ singula
 animalia singulæ ponunt̄ rotæ . quæ non erant
 iunctæ animantib; sed sequebant̄ ea siue una
 fūcten pphēa de iij animalū uisione disputauit deinceps ū de iij rotis
 q̄ iuxta animalia āparuer̄t dīserere incipit . siq; de uisione thronidī & de imagine
 supra sedentis narrat . Unde primo libro finito . in secundo libro quid hæc signi
 ficent iuxta scōz patrū sensū atq; sententias explanare curabimus;

Abb. 4. Cod. Guelf. Weissenburg 92, Bl. 45^r Hand F und Zusatz von G

Raban Maur :

né vers 780 à Mayence, Raban (ou Hraban) devint moine à l'abbaye thuringienne de Fulda, où il reçut l'essentiel de sa formation. Envoyé à Tours auprès d'Alcuin, qui lui donna son second nom de Maur (par révérence envers le plus cher disciple de saint Benoît), il revint à Fulda pour y être maître des écoles, puis abbé à partir de 822. Sous son gouvernement, le scriptorium de Fulda connut sa plus belle période de production. Mêlé à la vie politique, il choisit de soutenir l'empereur Lothaire Ier contre ses frères Charles le Chauve et Louis le Germanique. Il fut nommé archevêque de Mayence en 847 et mourut le 4 février 856.

Ce théologien très savant a laissé, à l'instar de son maître Alcuin, des ouvrages de grammaire, de comput, d'institutions et des commentaires de la Bible. Le manuscrit W 92 a été écrit à Fulda au milieu du IXe siècle, donc sous l'abbatut même de Raban, et ses 202 folios contiennent le commentaire que Raban a réalisé sur les prophéties d'Ezéchiel. L'ouvrage fut offert à l'empereur et intègre dans ses premières pages d'une part une des lettres que lui adressées le souverain, d'autre part celle que Raban écrivit pour son empereur. Le folio 3ro donne les dernières phrases de la première et le début de la seconde : "*Domino serenissimo et excellentissimo Imperatori Hludhario augusto, Hrabanus minimus servorum Dei, aeternam in Christo optat salutem.*"

Domino serenissimo & excellentissimo Imperatori
hludhario augusto. Hrabanus minimus servorum dei
aeternam in xpo optat salutem. Quantū uos animi
mei intentio diligit dēctis. q̄ hic uos semp p̄p̄ra
ad. eē. & in futura uita p̄erna bona succedere desi
dero. & hoc oro assidue ut omnipotens dī clementia
hic uos acuat hostib; p̄cator diu seru & incolomet.
& in regna cel̄st̄ simul cum sc̄is suis aeternae beata
dinis efficiat participes. Unde dī uoluntate habeo luxu
p̄tationē ur̄m & recundū tenorem epistolę quam
mihī misistis uoto ur̄o sc̄is facere. & quicquid insti
diis sacrorū litterarū uel tractatib; diuinarū scrip
turarum diuina gratia largiente elaborare
potueris ur̄e p̄sentat potissimū dirigere ut habear.

Fulda

W 92, f. 3ro

uerbū dñi ad hiezechiel filiū buzi sacerdote.
 sed prima nō questio orit̃. cū is qui nihil ad
 huc dixerat. ita exorsus ē. dicens. Et factū
 ē. In tricesimo anno. & nā que sermo coniunc
 tionis ē. & scimus quia nō coniungit̃ sermo
 subsequens. nisi sermoni p̃cedenti. qui igitur

B. 76.
 unmar.
 p. 27

IXe siècle W. 92, fol. 122 r°

Geel.

Filda

et p̃p̃te quereant quia domz exaperant est.
 dum conp̃te quod omni populo dñi omnia reiat. miran
 dum ualde ē. cū dñi. p̃p̃te audient. et p̃p̃te
 quereant. Quia p̃p̃te reitendum nobis est. quia
 ip̃ta dubitatio locuta om̃i dñi. non exignop̃cia. sed
 ex aliqua p̃gnificatione dicendū ē. nam qui nequit

Geel. W. 92, fol. 75 v°

Dormire mentē nosinas dormi
re culpa nouerit. castos fides
refrigeret somni uapores tēperet.

Exuta sensu lubrico te cordis alta
somniauant. ne hostis inuidi dolo
pauor quictos suscitet.

Xp̄m rogem⁹ et patrē xp̄i patrisq;
sp̄m. unū potens pōmā faue
p̄cantes trinitas A ꝛ c n n .

TERMINVS COMPLETORIV

Elucis ante terminos
rerū creator poscim⁹ ut solita
clementia sis p̄sul adcustodiā.

Procul recedant somnia in noctē
tū fantasmatata hostemq; nrm̄
comprime ne polluant corpora.
r̄s pat̄ om̄ps. A ꝛ c n n .

Xp̄e qui lux es et dies
noctis tenebras detegis. lucē
lumen crederis lūm̄ beatū p̄dicas.

Precam⁹ scē dñe defende nos in
hac nocte sit nobis in te requi
es quictā noctē tribue.

Ne grauis somnus irruat nec hos
tis nos subripiat ne caro illi con
sentiens nos tibi reos statuatur.

Oculi somnū capiant cor ad te
sēp uigilet dextera tua p̄tegat
famulos qui te diligunt.

Defensor nrm̄ aspice insidiantes re
prime gubernata uos quos san
guine mercatus es.

Memento nrm̄ dñe in graui isto

corpore qui es defensor anime
adepto nobis dñe. O p̄tri.

Hic redēptor
sc̄i uerbū patris altissimi. lux
lucis inuisibilis custos tuorū
p̄uigil. noctis q̄ete recrea.

Tu fabricator omniū discretor
atq; tēporē fessa labore corpora
e deprecam⁹ supplices ut nos ab
hoste liberares ne ualeat seducere
tuo redēptos sanguine.

Vt dū graui in corpore breui ma
nem⁹ tēpore sic caro nrm̄ dor
miat ut mens soporē nesciat.

Sit xp̄e rex p̄ssime tibi patrie
gl̄a cū spū paraclito & nunc
& in p̄petuū A ꝛ c n n .

CONDITIONES ALME

Syderū aeterna lux creden
tū xp̄e redēptor omniū exau
di p̄ces supplicū. tu subdita.

Qui odolens interitu mortis p̄e
rire sc̄m saluasti mūdū lan
guidū donans reas remediū.

Uergente mundi uespere uti spon
sus de thalamo egressus honest
issima uirginis matris clausula.

Cut⁹ fora potentie genu curuant⁹
om̄a celestia t̄restria fatent⁹ nu

Occasū sol custodiens luna pallo
rē retinens candor in astris re
luens certos obseruas limites.

Gr. 78 Weibenberg

fol. 28^r

Abb. 1

Wir dāa thaz gimuati· sind selbes guate
nam mi h fonum mahan· bisinen ere gychan

Interrogabant
quomodo uideretur

Sit duur thoginoto· ascotun there dāa
fon themo selben uuerte fōra themo folke

Vuomoso gizami· gisium sin bi quam
ioh sehera duur uuirtu· thes blint uuasson gabara

Dixi uobis
et nunc

Uaz uuollē ir nu quader thes ih rihet iū ih alles
uuaz scal es duur thanne· nazi fragenne

Ih zalta iū nuthaz uuāra· uuaz uuollēt ir es mēra
musint iū o uuirtu· thes mēra firu uuirtu

Er uuollēt odo muuaz mīn· uuertan nūngoron sin
thaz ir bichaz sobagte· ioh emmigen frāge

Calceauerunt

Inbrustun sic zinou· tho sar mheit muat
bigondun mo dāa fluachon tho ginoto

Thusis iungoro sin· thaz quene ouh thir inmuat thin
bimidan the muolles suntar the imo folges

Hos mores disci
puli sunt

Folgen uuir in uuāra· moyseses lera
fullen uuirtod sinar· ioh uuollen thesar midan

Vuir uuirtun alle thaz gimab· thaz got zu moyseses sprā
ioh ouget mo follon· thei sinan muat uirtlon

Hunc autem nescimus

Vuanana thes dāa isē thes inuibe un sar io lound

Hieronymus de optimo genere interpretandi
#5 ad Pamachium

indicauit; in epistola ad romanos. idē
beatus apłs exēplū de esaiā ppheta su
mens. ecce inquit ponā in sion lapi
dē offensionis. et petra scandali. discor
dat a translatione ueteri. tñ cū he
braica ueritate concordat. In Lxx enī
contrarius sensus ē. Non ut lapidi of
fensionis occurrat. neq; ut petre ru
ine. cū apłs quoq; petrus hebrus
pauloq; consentiens ita posuerit.
Incredulis autē lapis offensionis. &
petra scandali. ex quib; uniuersis
p spiciuū ē. apłos et euangelistas in
intēptatione ueterū scripturarū sen
sū. quesisse n̄ uerba. nec magnopere
de ordine sermonib; q; curasse. dū in
tellectui res paterent. Lucas uir aposto
licus et euangelista. scribit stephanū
primū xpi marcyrē in iudaica con
tione narrantē. in septuaginta quinq;
animabus descendit iacob in aegyptū.
et defunctus ē ipse et patres n̄ri. &
translati sūt in sichem. et positi sunt in
sepulchro. q; erant abrahā p̄tio ar
genti. a filiis emmor. filii sichem. hic
locus in genesi multo q̄ inuenitur.
q; saluē abrahā tēgit abefron et
theo filio saar. iuxta ebron quadrin
gentis di. dragmis argenti spelunca

6.
postea legimus. reuerente di
tania iacob cū uxorib; & f
fuisse tabnaculū ante saler
morū. quae ē canaan inter
tasse ibi. & emisse partē ar
habebat tentoria ab am
chem. centū agnis. & st. tu
tare. & inuocasse dñm ist.
non erit specū abemor p
sed abefron filio saar. nec
in sichem sed in ebron. qua
dr arboch. Duodecim
che non sunt sepulti in
sichem. qui ager non ē
abraham. sed ab iacob. in
tione istius q̄ tunc ul
treatatores mei que an
gant. n̄ uerba in scriptur
da sed sensū. uicesimū p
iuxta brei. id ipsū ex ho
dñs locutus ē in cruce. h
sabacchani. q; intēptatur.
quare me dereliquisti.
rationē. cur Lxx trans
suerint respice. e.
os dñi respice.
liquisti. Resp
in sensu dan
addita;

Wolfenbittel Gieß 404.1 (1,3) Nov. fol. 2^r

meam & sinistram. non est meum dare uobis. sed quibus pa-
ratum est a patre meo.

Mat. xxiii.
Luc. xlii.
Luc. col. lxx.

Et audientes decem. indignati sunt de duobus fratribus.
Ihs autem uocauit eos ad se. et ait. Scitis quia prin-
cipes gentium dominantur eorum. & qui maiores
sunt potestatem exercent in eos. Non ita erit in-
ter uos; sed quicumque uoluerit inter uos maior
fieri. sit uester minister; & qui uoluerit inter uos
primus esse. erit uester seruus.

Mat. xxiii.
Luc. xlii.
Luc. col. lxx.

Sicut filius hominis non uenit ministrari. sed minis-
trare; Et dare animam suam. redemptionem pro multis.

Mat. xxiii.
Luc. xlii.
Luc. col. lxx.

Et egredientibus illis ab hiericho. secuta est eum turba
multa. Et ecce duo caeci sedentes secus uiam. audie-
runt quia ihs transiret. & clamauerunt dicentes.
Dñe. miserere nr̃i fili dauid; & stetit ihs et uocauit
eos. & ait. Quid uultis ut faciam uobis? dicunt illi.
dñe. ut aperiantur oculi nr̃i. Misertus autem
eorum ihs. tetigit oculos eorum; & confestim
uiderunt. et secuti sunt eum. Et filii dauid;

⁊ Turba autē. ipse crepabat eos ut taecerent; At illi.
magis clamabant dicentes; Dñe miserere nr̃i.

Griff. 84.3 Aug. 20, fol. 59^v

quomodo eum perderent. Timebant enim eum;
quō uniuersa turba admirabatur super doctrinam eius.

Et cum uespera facta ē. egrediebatur decem milia.
Et cum mare transirent. uiderunt ficum aridam factā
radicibus. Et recordatus petrus. dixit ei. Rabbi. et
ce ficus cui maledixisti aruit.

Et respondens ihc. ait illis. Habete fidem dī. Amen.
dico uobis. quia quicumq. dixerit huic monti tollere
et mittere in mare. et non hesitauerit in corde suo. sed
crediderit. quia quodcumq. dixerit. fiat. fiet ei.

Propterea dico uobis; Omnia quaecumq. orantes peti-
tis. credite quia accipietis. et euenient uobis.

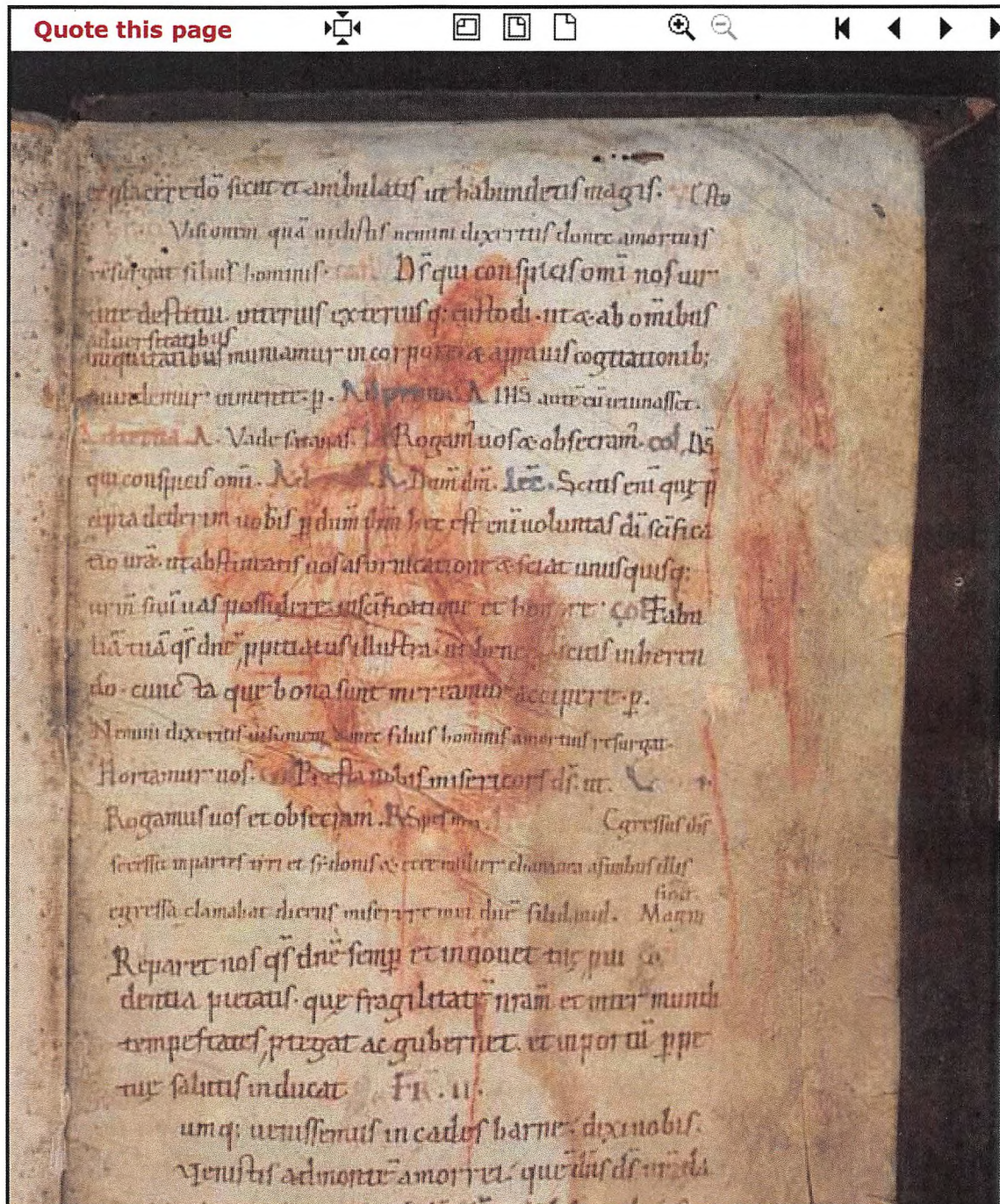
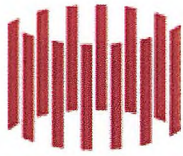
Et cum stabitis adorandum. dimitte si quid habetis.
aduersus aliquem. ut et pater ūr qui in caelis est. dimit-
tat uobis peccata ūra. ^h

ET VENIUNT RURSUS HI IEROSOLI-
mam. Et cum ambularet in templo. accedunt ad eū
summi sacerdotes et scribae et seniores. et dicunt illi.
In qua potestate haec facis. et qui tibi dedit hanc po-
testatem. ut ista facias. Ihc autem respondens. ait illis.
^h Quod si uos non dimiseritis. nec pater ūr qui in
caelis ē. dimittat uobis peccata ūra;

gementes. uirgines eius squalide. & ipsa op-
ssa amaritudine. **HE F** ac ti sunt hostes eius
ipste. inimici illius locupletati sunt. quia dñs
uitus ē sup eā. ppter multitudinē iniquitatum
Paruuli eius duci sunt in captiuitatē. a facie tri-
antis. **VXV E** t regressus est a filia sion omnis
cor eius. fac ti sunt principes eius uelud arietes.
inuenientes pascua. Et alierunt absq; fortitu-
dine faciem sub sequentis **2 A 1.** R. Tristis est

mea usq; ad mortem sustinete hic et orate merum. nunc uidebitis
in quib; circumdet me usq; fugam capietis ego uadam immolari p uo-
s. Vigilate et orate ut non intreatis in temptationem. vos.

et recordata est hierusalem dñi afflictionis sup
eā p reuocationis omnium desiderabilium suorum. quia
erat adieh; antiquis. cū caderet populus eius in ma-
nibus hostili. et non esset auxiliator. Uiderunt eā hostes
rulerunt sabбата eius. **HE H.** P eccati uer-
tuerunt hierusalem. ppter ea instabilis facta est. Omnes
glorificabant eā spreuerunt illā. quō uiderunt
munia eius ipsa autē gemis & conuersa retor-
tor. **THE H** S ordes eius in pedibus eius. nec re-
parata est finis sui. deposita ē uehementer. nō habens
solatorem. Uide dñe afflictionē meā. dñe et re-
tor. **10 IH.** Manū suā misit hostis ad
desiderabilia eius. quia uult gentem ingre-

Hymnarium — (Cod. Guelf. 302 Helmst.) — Signaturdokument

Spiegel links

Handschriftentitel: Hymnarium
Entstehungszeit: 15./16. Jh.
Katalognummer: Heinemann-Nr. 336

*cf. Coburg, Veste (Gandeshlimer
Korrekturenhand)!*

glacere dō sicut et ambulatis ut habundetis magis. *Chor.*

Visionem quā uisistis nemini dixeritis donec amonitis
resurgat filius hominis. *Chor.* Dñ qui conspicias omī nos uir-

ute deficiui. interius exteriusq; custodi. ut & ab omībus
aduersitatibus iniquitatibus muniamur in corpore & in animis cogitationib;

uiuamur uiuente. p. *Antiphona.* IHS ante cū uinasset.

Antiphona. A. Vade superius. *Propheta.* Rogam uos & obsecram. col. Dñ

qui conspicias omī. *Antiphona.* Dñ dñ. *Leet.* Scitis enī quē p-

cepta deditis uobis pñm dñm. *Chor.* Et est enī uoluntas dñi scificia
tuo urā. ut abstinentis nos a fornicatione & seiat unusquisq;

anīm suā uas pñm dñi. *Chor.* Inscitotie et hō. *Chor.* Fabu-

lā tuā qđ dñe pñm dñi illustra. *Chor.* Inscitotie inheren-

do. cūc ta que bona sunt mercedem recipere. p.

Nemini dixeritis uisionem quā uisistis filius hominis amonitis resurgat.

Hortamur uos. *Chor.* Presta nobis misericordiam dñi. *Chor.*

Rogamus uos et obsecram. *Chor.* *Chor.* Egredias dñs

secussu in partem iri et s. domus & ecce egredietur clamor a sinibus illis

egressa clamabat dicens miserere mei dñe filiū tuū. *Chor.* Magnū

Reparat nos qđ dñe semp et in nouet. *Chor.* pñm dñi

dentia putatis. que fragilitatē nrām et inter mundi

tempestates ptegat ac gubernet. et in portū ppe-

tue salutis inducat. *Chor.* *Chor.* *Chor.*

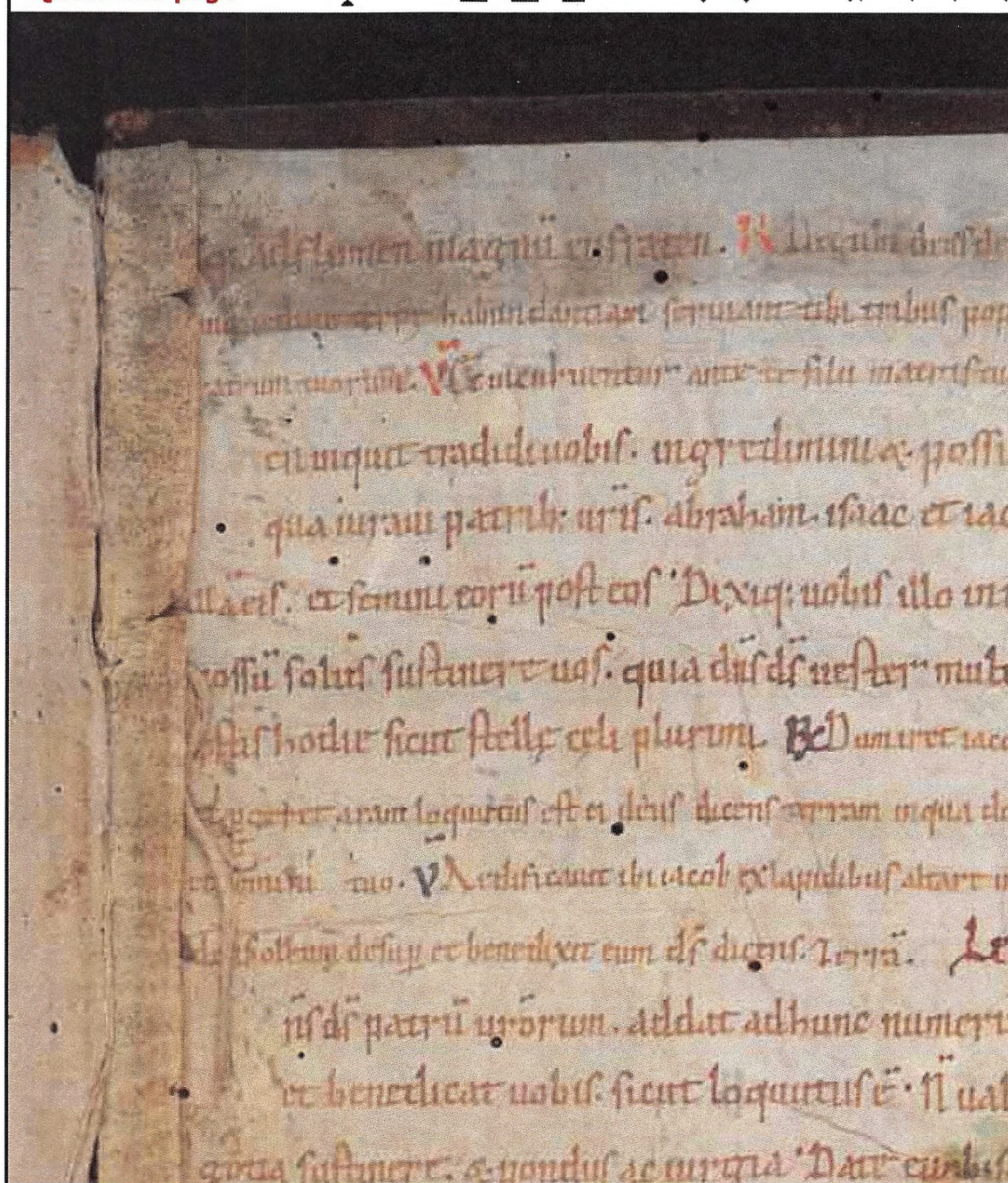
umq; uenissetis in caelos barne dixi uobis.

Venistis ad montē amoris. que illas dñs in cla-

uirus ē nobis. Vide terrā quā dñs dñs tuis dabit tibi ascen-

Quote this page

Hymnarium — (Cod. Guelf. 301 Helmst.) —
Signaturdokument

Kontakt: Korrekturen und Anmerkungen

Spiegel hinter (= fol. 27^r)

Handschriftentitel: Hymnarium
Entstehungszeit: 15./16. Jh.
Katalognummer: Heinemann-Nr. 335

Handschriftenbeschreibungen für diese Handschrift

- Bertram Lesser: Die mittelalterlichen Helmstedter Handschriften der Herzog August Bibliothek. Teil II. (in Vorbereitung) [zur **Beschreibung**]
- Otto von Heinemann: Die Helmstedter Handschriften. Bd. 1: Cod. Guelf. I bis 500 Helms. (1884). S. **248** [zur **Beschreibung**]

- Literatur, in denen diese Handschrift erwähnt wird, ist teilweise im **OPAC nachgewiesen**.
- Weitere Literaturnachweise, in denen diese Handschrift erwähnt wird, sind in der **Handschrittelendokummentation** nachgewiesen.

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel (**copyright information**)

404

172 Helmut

Tv

301 Helmut Spiegel hint

302 " " von + hinten

Hampage
www. Lck.de

seits "Wasser"

Kontaktaben

→ nach herstellern

[illegible]

301 Helmut. Spiegel hinten (= fol. 272)
Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Signatur: Cod. Guelf. 301 Helmst.

→ Coburg, Verh!

Page

1/

2

3

4

et in medio sedis. et introitu sedis. et omnia animalia plena oculis ante et retro. Cunctas throni dei id est ecclesie partes. lumen euangelii de preteritorum futurorumque scientia replet. Et animal primum simile leoni. et rest. Haec animalia multifaria interpretantur. Beatus autem. augustinus. iuxta ordinem istius libri. matthei. in leone uult intellegi. qui regis dignitatis in christo per sapientiam narrat. qui leo de tribu iuda. et in quo ut rex a rege timetur. a magis adoratur. ubi etiam rex nuptias filio facit. et rex cum seruis rationem praebeat. et ad ultionem segregat oues ab hylis. Lucam in uultulo quia hostia magna fuit. In lege enim eius non solum principum. circa templum et sacrificia diuersarum sectarum conclusit. et erant semper in templo laudantes et benedicentes dominum. facies uero hominis marcum significat. qui nihil de regali uel sacerdotali domini potentia loquutus. tantum hominis christi gesta simpliciter narrat. Aquila autem iohannes est. qui natiuitatem uerbi uelut ortum perspicaciter aspectat. Euangelium bonum nuntium quia per mortem annuntiat uitam. regnum per seruitutem. lucem per tenebras. requiem per laborem. Matheus interpretatur donatus quia a domino dei de publicano discipulis. de raptore factus est predicator. Marcus interpretatur excelsus mandato. quia de excelsis filio dei mandatum perferendo factus est excelsus. et quia de excelsis filio dei euangelium scripsit. Lucas interpretatur ipse consurgens uel eleuans quia de infidelitate ad fidem. de uiciis

39

Griff. 426 Helms. f. 7^v

Die xxiii. mens. decemb. Vigiliis. scdm mat. cap. iii. Cum esset despon-
sata mater. ihu. vsq. apereccatis eorum.

Incipiunt lectiones euangelior. de diuersis causis.

Pro ubertate pluuij. scdm luc. cap. lxxxiii. Factum ē in iunadi-
erū. vsq. et mar. et obeduunt ei.

Pro sterilitate pluuij. scdm math. cap. clx. Dixit ihc discip. suis
miserere turbis vsque et discipuli eius cum eo.

In cōmōtione gentiū. scdm luc. cap. cl. Dixit ihc discip. suis. Nolite
solliciti estis. quid mandet. vsq. adiciuntur uobis.

In nat. pape. scdm luc. cap. cclxx. Facta ē contentio. inter disci-
pulos. vsq. iudicantes de tribus israhel.

Item alia ubi supra. scdm lucā. cap. cccxxviii. Dixit ihc discip. suis p-
homo quidā erat nob. at. vsq. habenti et habundabit.

In ordinat. p̄broy. scdm mat. cap. cclxxiii. Dixit ihc discip. suis.
Vigilate ergo. vsq. confutuet eum.

Item alia. scdm mat. cap. clxxv. Dixit ihc discip. suis. quis putas est
fidelis seruus.

In ordinatione diaconoy. scdm ioh. ca. cap. ciii. Dixit ihc discip. suis
am. am. dico vob. nisi granū frum. vsq. pater noster qui est in celis.

Item in nat. pape. scdm mat. cap. clxxvi. Venit ihs in partes cesa-
ree phet. vsq. solutum et in celis.

Item alia scdm luc. cap. cccxxv. Egredius ihc pambulabat iericho
vsq. saluū facere qd perierat.

Inde it basilic^{sue} oratoru. scdm luc. cap. lxx. Dixit ihc discip. suis. Non ē ar-

40

Gr. 426 Helms. , f. ~~18~~ 170^v

Hymni T. 147.

mur. quibus ad eterna gaudia consequenda. et
 suppetat & facultas. p. FR. VI. Lec. 1.
 daquilonis parte. castra metati s^t filii dan.
 quorū princeps fuit ahiezer. ^{filius} amissadai. c.
 exercitus pugnatorū ei. qui numerati s^t sexaginta duo mi-
 lia septingenti. Iuxta eū fixerūt tentoria. de tribu aser.
 quorū princeps fuit pheihet. filius ochran. cūc^{us} ex-
 ercitus pugnatorū ei q^{ui} numerati sunt. quadraginta milia
 et mille quingenti. De tribu filiorū neptali. princeps fuit
 haina. fuit henan. cūc^{us} exercitus pugnatorū ei. quin-
 quaginta tria milia quāstragenti. Ecce nunc. In om-
 n^{ib}us homines qui numerati s^t in castris dan. fuer^{unt}. Lec. 1.
 centū quinquaginta septē milia sexcenti. et novis-
 simi p^{er}ficiscuntur. Hic ē numerus filiorū isrl. p^{er} domos
 cognationū suarū. et turmas diuisi exercitus. sexcenta
 tria milia quingenti quinquaginta. Leuit^{us} autē nō sunt
 numerati. inter filios isrl. sic enī precepit dñs mo^{ysi} si.
 Ecce uirg^{es} filii isrl. iuxta omīa que mandauerat dñs.
 castra metati sunt. p^{er} turmas suas. et p^{er}fecti p^{er} familias. ac
 domus patrū suarū. In omib^{us} his. Ecce nunc. Lec. 1.
 et sunt generationes mo^{ysi} si et aaron. in his qua lo-
 quitur ē dñs ad mo^{ysen}. in monte sinai. et hęc no-
 mina filiorū aaron. Primogenitus ei nadab. deinde
 abiu. et elazar. et itamar. hęc nomina filiorū aa-
 ron sacerdotū. qui uncti sunt. et quorū replet et con-

Legem, ceteri legem in ipsa dicere inuenire. Nam si legem non habuissent, non essent homines sine legibus.

Legem, ceteri legem in ipsa dicere inuenire. Nam si legem non habuissent, non essent homines sine legibus. Legem, ceteri legem in ipsa dicere inuenire. Nam si legem non habuissent, non essent homines sine legibus. Legem, ceteri legem in ipsa dicere inuenire. Nam si legem non habuissent, non essent homines sine legibus.

Virg. Aeneis
IV. v. 44-923
284-363

non uideat
Legem, ceteri legem in ipsa dicere inuenire. Nam si legem non habuissent, non essent homines sine legibus.

quid hoc est cur d. ceteri
Legem, ceteri legem in ipsa dicere inuenire. Nam si legem non habuissent, non essent homines sine legibus.

si quia in alio non erat prima
Legem, ceteri legem in ipsa dicere inuenire. Nam si legem non habuissent, non essent homines sine legibus.

Quaequidem auspiciis, reor, Iunone secunda.
Nunc cursu summi Iacae uenit, uisus carinas;
Quam miror, bem soror, hunc et res quae surgere regna
Coniugior talia uerum comit in nub; armis.
Punica sequantur, id tolle, d. o. r. rebus;
Tum modo posce deos, ueniam, sacrisq; iurans
Indulge hospitio, causasq; bene memorandi
Dum pelago desunt hiemps, & aquosus foron
Quissatq; rates, diuin non altabile celum;
Hic licet, incensum animum, flamma uirgamo
Spemq; dedit dubigmentis, lueq; pudorem;
Principio delubra adeunt, pacemq; parat;
Exquirunt, mactant, lelia, demorebidentis
Frugifere cereri, phoeboq; patre, q; liaco.
Iunomante omnis, cuiumela iugaliacurg;
Ipsatenens dicit, apuer, am pulcherrima dido
Candentis uacae, media uine, cornua fundit.
Aut ante oradem pringuis patitur ad aras;
Insta uir, atq; diem donis; pectusq; reclusis.
Pectoribus, inhiantissimantia, consultoq; exa;
Heu uirum ignarae mentis, quid uota siurentem;
Quid delubra uiuant, es, in illis flamma medullis.
Imerca, & tacitum uirum, subpectore uolnus;
Uratur infelix, clauda, totaq; u. gatur
Urbes uirum, quilibet comelita, ce. y. i. gatur
Quam pcul, in uirum, nemo, y. i. gatur
Pastor, agens, iel, lique, qu. lante
Nescit; illis, uir, iel, lique, qu. lante
Iltacos, her, selater, uol, lue, lue, harundo
Nunc media, aenean, secum, pmoema, ducit.
Sidoniasq; ostentat opes, urbemq; paratam
Incipit effari, mediaq; uoceres, iel, lique
Nunc ad eam, labente, die, conuina, quaerit
Iltacosq; ter, pmdem, ment, uelire, labores
Oposce, pendet, q; tenet, iel, lique, a bore
Post tubid, gressu, lumene, obscura, uicissim
Sol ad omne, mer, & uacua, stratisq; relictis
Incubant, illum, absens, absentem, auditq; uideq;

IV 82

Paul.
404.8.4 (15) Nov.
fol. 12

IV 83

Aut gremio aequum gentoris imagine capti
 Deinde infandum si fallere possit amorem;
 Non coepit adsurgunt turres non arma iuuentur
 Et xerces portusue aut propugna cula bello
 Tutam parant; pendente opera interruptamine
 Murorum ingentes equataq; machina celo;
 Quam simul a tali pensat peste teneri.
 Casariois coniungit nec famam obstare furori
 Talibus adgre di tur ueneremur turma diditis.
 Egregiam uero laudem & spolia amplare ferat
 Tuq; puerq; tuus magnam & memorabile numen
 Unidolo diuum sipe mina uicta duorum est;
 Nec me adeo fallit uictam temoemia nra.
 Si uis patas habuisse domos carthaginiis atq;
 Sed quis erit modus aut quonunc certamine tanto
 Quin potius pacem & er nam patosq; hymena eos
 Exerceamus habes tota qd mente p&isti;
 Arde amans dido traxitq; possit furorem;
 Communem hunc ergo populū parib; regamus
 Auspicus liceat phrygiis seruire marito
 Dotalisq; tuis tyrios pmttere deo trine;
 Olla sensu enim simul loca locut am
 Quor egnum italie libycasauer te r& oris
 Sic contra est ingressa uenit; quistalia demens
 Si modo qd memo r& f& t unis fortuna sequat.
 Sed facis incerta f& or. si uipite; unam
 Fine uelit cyrus urbem troiaq; pro felis.
 Misce ue probe populos aut foedera iungi;
 Tu conuinx tibi fasammum temptare p& cando;
 Perge sequar; tum sic excepit regia iuno;
 Mecum erit iste labor; Nunc quara tione qd in stat
 Quos fieri possit paucis aduq; te docebo;
 Vena tum aeneas unaq; miseruma dido
 Inne misire parant ubi primos crastinos ortus
 Exulerit titan radis; r& exort orbem
 Huius ego migrant ex cō; p& t& g& m dūe numbum
 Quante pulant ale salisq; inlagina emgung
 Desup infundam & tōntruce lum omne ciebo;
 Effugient cōntes & nocte te gentur op& t&

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

0 1 2 3 4

Kodak
Gray Scale

Expositio aduersus Iulianum
Sa. Iuliana xxviii p. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

Audeat adfatu. & que prima scordia sumat.
Atq. animum nunc huc celerem nupedi uidet illuc
In partemq. raptuarias. perq. omnia uersat;
Hec aliter nanti potior sententia uis est;
Mnesthea se gestumq. uocat. for tenq. serestum
Classem aptent. tacita sociosq. ad litora cogant.
Arma parent. & que sit reb. causamouandis.
Dissimulent; sese interea quando optima dido
in probe uenit. Nesciat. & tantos rumpi non sper. & amoris
Temptatur umaditus. & quem mollissima sandi
Tempora. quis reb. dexter modus; ocius omis
Imperiola & iparent. ac iussa facesq. sunt;
A regina dolos quis fallere possit amante
Praesens. motusq. & ceptis. prima futuris;
Oma tutatimens. eadem impia fama furenti
D. & ulit armari classem. cursumq. parati;
Sunt inops animi. totamq. incensa purbem
Bacchatur. qualis comotis. & acut acris
Thyas ubi audito stimulant. in & eri cabaccho
Orgia nocturnusq. uocat. clamore cytheron;
Tandem his enean compellat uocib; ultro;
Dissimulare & iam speras si p. fiderant tum
P. osse nefas. tacitusq. me ad cedere terris
Nec tenoster amor nec te data & cetera quon. dam
Nec mortura. tenet crudelis funere dicto
Quin & iam hibernom q. trisidere classem.
& medus. properas. aquilonib; repalum.
Crudelis. quid si non arua aliena domosq;
Ignotas p. leret. & troia antiqua maner &
Troia p. undosum petere tur. classib; equor
Menes fugis. p. ego has lacrimas. dexteraq. tuare
Quando aliud mihi uiam miserae nihil ipsa reliqui
Per conubia nra. per inceptos hymenaeos.
Sibene quid dece meruisse aut ubi. quicqua
Dulcem eum. miserere domus. labentis. & ista
Prosi quis adhuc precib; locus. & uenient m.

The authorship of the *Expositio Epistolarum s. Pauli* does not warrant a long discussion. They were undoubtedly written upon the order of a certain Atto because, in the *explicit* of the commentary on Hebrews, the scribes remarked that they wrote it « *ex jussu domini Attonis* »⁵. Since Atto was a popular name in the ninth, tenth and eleventh centuries, Mai inquired whether these commentaries were written upon the order of Atto of Vercelli or some other Atto⁶. Detecting some differences between the style and ideas of the *Expositio* and Atto's other works, Gazzera concluded that these commentaries were written by a later Atto⁷. Gazzera's argument was disregarded, and scholars continued to accept Buronzo del Signore's attribution of the *Expositio* to Atto of Vercelli⁸.

While there is no doubt that the commentaries were written upon the order of the Bishop of Vercelli, Gazzera was not entirely wrong to emphasize the differences between the style and ideas of the *Expositio in Epistolarum s. Pauli* and Atto's other works. An examination of the commentaries in terms of sources and method of composition shows that only the first six can be called Atto's own compositions⁹. The others were copied unaltered from the commentaries of Claudius of Turin¹⁰.

c. VII, *ibid.*, VI/2, 141; reprinted in *PL*, 134, 912. C. Gazzera, in his *Delle iscrizioni*, pp. 118-20, denied Atto's authorship of the *Commentaries*; and so did Goetz, in his « *Polipticum* », p. 7. Ordano, in his *Un vescovo*, pp. 54-64, has questioned Atto's authorship of both the *Polipticum* and the *Commentaries*. However, the consensus of scholars who studied Atto's works (i.e. Schultz, *Atto*; Banner, *Atto*; and Pasteris, *Attone*), is that both of these works were written by Atto of Vercelli.

⁵ Buronzo del Signore, *Attonis... opera*, I, xvii; reprinted in *PL*, 134, 24C-D. See also *supra*, chapter I, n. 49. There are thirteen commentaries in all, one on each Epistle of Paul, and the last of these is the *Commentary of Hebrews*.

⁶ Mai, « *Diatriba de Attonibus* », in his *Scriptorum veterum*, VI/2, 129ff., reprinted in *PL*, 134, 901-16.

⁷ Gazzera, *Iscrizioni*, p. 116. Denifle, in his *Luther und Luthertum, Ergänzungen I*, (Mainz, 1905), 25, followed Gazzera's attribution.

⁸ See, for instance, M. Manitius, *Geschichte der lateinischen Literatur des Mittelalters* (Munich, 1923), II, 26-34; also Schneider's review of Pasteris' study in *Neues Archiv*, 47 (1928), 649, which sums up scholarly views concerning the authorship of the commentaries. P. C. Spicq, in his *Esquisse d'une bistoire de l'exégèse latine* (Paris, 1944), p. 54, accepted Atto's authorship of all thirteen commentaries, and so did Piodi, in his *L'Expositio di Attone*.

⁹ See *infra*, pp. 25-26, and Appendix III.

¹⁰ Only two of Claudius' commentaries on the Epistles of Paul, on Galatians

Specifically, the commentaries on Colossians, Philemon, Titus, Hebrews¹¹, 1 and 2 Thessalonians, and 1 and 2 Timothy are Claudius'¹².

In the commentaries on Romans, 1 and 2 Corinthians and Galatians, Atto did not rely on any single source but used several texts. Although he excerpted quite extensively, especially from the exegeses of Claudius of Turin, the first four commentaries reflect Atto's preoccupations and ideals. He picked his excerpts with care, selecting from his sources only those ideas which supported his own beliefs¹³. Among these commentaries, the ones on Romans and on 1 Corinthians are the longest and seem to have been written with the closest attention; this is evident from the wealth of sources Atto used. The other two commentaries are shorter and are based on fewer authorities, which indicates that they were composed more hurriedly.

The commentaries on Ephesians and Philippians are less interesting, being little more than mere compilations from earlier works¹⁴. Atto's haste is especially evident in the commentary

and on Philemon, are published (*PL*, 104, 838-918). For a list of manuscripts of his commentaries, see F. Stegmüller, *Repertorium biblicum* II, (Madrid, 1950), 246-47, and A. Souter, *Pelagius's Exposition of the Thirteen Epistles of St. Paul I* (Cambridge, 1922), 331-2. On Claudius' exegesis, see Paul Bellet, "Claudio de Turin...", *Estudios biblicos*, 9, (1950) 209-23; "Oracio de Claudi de Torí en el comentari a Hebreus de Pseudo-Atto de Vercelli", in *Colligere fragmenta; Festschrift Alban Dold* (Beuron, 1952), pp. 140-43; and also his article in *New Catholic Encyclopedia*, III (1967), 921-22.

¹¹ I have a microfilm of MS Vat. Reg. Lat. 98, which contains these commentaries of Claudius. That Atto copied these was remarked by P. Bellet, in *Colligere fragmenta* and *New Catholic Encyclopedia* (*supra*, n. 10); A. Souter, *Pelagius's Exposition*, I, 331-32; and E. Riggensbach, *Die ältesten lateinischen Kommentare zum Hebräerbrief* (Leipzig, 1907), pp. 27ff.

¹² These four commentaries, which were copied by Claudius of Turin from Ambrosiaster (cf. Bellet in *Colligere fragmenta*, p. 142, n. 17), are contained in MS Orléans 88 (85), MS Montecassino 48, and MS Paris, Bibl. Nat. 239A. I saw the latter, which includes only about a half of the commentary on 1 Timothy. The text stops abruptly (fol. 217r) in the middle of the sentence; « *Ipse est enim salus, omnium, quia ex ipso, et per ipsam* » (Atto, *In Epist. I ad Tim.*, 676C). The text of this fragment and of the three other commentaries is identical with Atto's.

¹³ On Atto's use of sources and on his method of composition, see *infra*, pp. 31-36.

¹⁴ Piodi, in his *L'Expositio di Attone*, p. 33, concurs with me.

IV 284

Audeat ad sat u. & que prima & cordas sumat.
 Atq. animum nunc huic celerem nunc diu dilluc
 In par p q; raptnuarias p q. omia uer fat;
 Nec aliter nati p q. ior sententia uisat;
 Mnesthea ser gestumq. uocat. for iemq. feretum
 Classem apient. tacta. sociosq. ad rior acogant.
 Armarent. & quere reb. causan ouandis.
 Dissimulent. se se in terea quando optima dido
 Nesciat. & tanos rumpinon sper. & amorq.
 Temptaturum aditus. & quismollissimafandi
 Tempora. quis reb. dicitur modas. ocus omf
 Imperiola & parent. acius sa fices sunt;
 A regna dolo quis fallere possit amante
 Praesens. motusq. & cepit prima suatos;
 Oma tuatimens. eadem mmpia fama surenti
 D & ulitarmari classem. cur sumq. parari;
 Sicut mopsanum. totamq. incensa purbiem
 Bacchatur. qualis comotus. & cur uacris
 Thyas ubi aucto stimulant. & & t cabaccho
 Orgia nocturnusq. uocat. clamore cytheron;
 Tandem his enean compellat uocib. ulro;
 Dissimulare & am sperasti p fide am tuum
 Possentis. tacitusq. me adcedere terti
 Nec tenoster amor nec te data de. terti quon. dam
 Nec mortura. tenet crudelis. funere dido
 Quin & iam hibernomq. or fidere classem.
 & medus. properas. aquilonib. & apalium
 Crudelis. quid sinon arua aliena domosq;
 Ignorasp & eret. & troia ante quam aneret
 Troia pundo sum petere tur. classib. equor
 Menesugis. pegohas lacrimas. dextraq. puare
 Quando alud mihiam miserae nihil ipse reliqu
 Per conubianra. per inceptos hymenaeos.
 Silene. quid dete mer uisui auctib. quicqua
 Dulcemoum. miserere domus. labentis. & ista
 Prosi quis adhuc precib. locus & que mentem.
 Te propter libyce gentes non adclima. tyranni
 Odere. infensu tyru. Te propter. eundem
 Exinctus pudor. & quidola sidera adibam
 Fama prior. cui memoribunda deseris hospes

IV 323

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Kodak
Gray Scale

Gal. 3, 12

35

to idē habetū pūm. ne mltis mōs
pūm. qm̄ uelut inopertū. legi
amabam utiq. sin. qm̄ pūm. lāp
domenē. t. pūm. t. aliquid hūm. mō
di pūm. rōm;
quod maledictū est appellatū. q
pandū. in ligno. cū mōlū. in dūm
pūm. rōm. dū. dū. pūm. qm̄ pūm. mōlū
pūm. rōm. in ligno. mōlū. lū. f
aut. unde sit mōlū. cū. credentib. f
pūm. rōm. quippe. cū. maledictū
pūm. rōm. pūm. hūm. mōlū. qm̄ dū. fū. f
pūm. rōm. pūm. rōm. pūm. rōm. pūm. rōm.
pūm. rōm. pūm. rōm. pūm. rōm. pūm. rōm.

manifestū ē. quia iustus ex fide uiuit. Lex
autē non ē. ex fide. sed qui fecerit ea.
uiua in illis; Xp̄c nos redemit de male
dicto legis. factus p nobis maledictū; Quia
scriptum est; Maledictus omnis qui pendet
in ligno. Ut in gentib. benedictio abrahe fi
eret in xp̄o iū. ut pollicitationē sp̄s ac
cipiamus p fidem;

Ergo secundū hominē dico; Tamen hominis
confirmatū testamentū nemo spernit.
aut sup ordinat. Abrahā dictū sunt p
missiones. & semini eius; Non dictū. & se
mini. quasi in multis. sed quasi in vno.
& semini tuo. qui ē. xp̄c; Hoc autē dico tes
tamentū confirmatū adō. Quē post
quadringentos & triginta annos facta
ē. lex. non irritū facit ad euacuandam
promissionē; Nam si ex lege hereditas
iā non ex re promissione; Abrahā autē
p promissionē donauit d̄s; Quid igitur
Lex ppter transgressionē posita ē. donec

nūq. ex fide uiuit. quisquis psona
quē uidetur. t. caput. t. mōlū. qm̄
fido. di. ad mōlū. lū. pūm. rōm. qm̄ pūm.
dū. fū. f
sic in lege. hōm. p pūm. rōm. oblatū.
pūm. rōm. nūq. pūm. rōm. pūm. rōm.
p maledictū. oblatū. pūm. rōm. mōlū.
dictū. pūm. rōm. ueteris. hōm. mōlū.
pūm. rōm. in ligno;

allego
nos
dico. secūm. eos. q. dū. cū. pūm. rōm.
pūm. rōm. lū. pūm. rōm. pūm. rōm. qm̄
quē uideat. audire. quē. grandis.
pūm. rōm. tuo. b. o.
dico. apt. nō. posse. pūm. rōm. quē. pūm.
ca. dū. cū. pūm. rōm. quē. mōlū.
pūm. rōm. ad. abrahā. dū. fū. f. pūm. rōm.
pūm. rōm. pūm. rōm. pūm. rōm. pūm. rōm.
pūm. rōm. ad. abrahā. ante. quē. dū. fū. f.
pūm. rōm. pūm. rōm. pūm. rōm. pūm. rōm.

Abb. 12

pūm. rōm. lex. posita. ē. pūm. rōm. pūm. rōm.
pūm. rōm. pūm. rōm. pūm. rōm. pūm. rōm.

quā. mōlū. pūm. rōm. quē. pūm.
pūm. rōm. ad. abrahā. pūm. rōm.
dū. cū. pūm. rōm. pūm. rōm. pūm. rōm.
pūm. rōm. pūm. rōm. pūm. rōm. pūm. rōm.
pūm. rōm. pūm. rōm. pūm. rōm. pūm. rōm.
pūm. rōm. pūm. rōm. pūm. rōm. pūm. rōm.
pūm. rōm. pūm. rōm. pūm. rōm. pūm. rōm.
pūm. rōm. pūm. rōm. pūm. rōm. pūm. rōm.

Aug. ita. distinguit. qm̄. dū. fū. f. lex.
dū. cū. pūm. rōm. pūm. rōm. pūm. rōm.

Hoc solum namq. ex de coniuge restat;
 Quid moror? autem apygmalion duno eni frater
 Destruat: aut capram ducit & culus huius
 Saltem si qua mihi suscepta fuisse
 Amefugam soboles inquis mihi. Paruulus tuus
 Luder & aeneas quicquid in ore referret
 Nonne quidem omni otapea ac deseruideret
 Dixerat ille iouis mentis immotaene bar
 Tandem paucare si. Ego nequa plurima fando
 Numerare ualeam. Numquam regina negabo
 Promeritam nec m. tunc se pigebit elise
 Dum memor ipse me dum spiritus hos regitatus
 Prorepauciloquum. Ego hanc abscondere furto
 Sperauine finge fugam. Nec coniugis umquam
 Praetendita edas. Hec in foedera ueni
 Me si faciemis patere. Ducere unam
 Auspicur. & spor. mea componere curas
 Urhemera uana. Primum dulcisq. meorum
 Reliquas cetera. Primum neta. Alitum an rem
 & recidua maniposus. Primum gamacur
 Sed nunc nalia man. Idgryneus apollo
 Italia. Lr. C. iussu. Capere sortes
 hic. amor. hec patria est. sic carthagini faret
 D. hoc nissam. l. l. c. q. aspectus d. b. n. c. u. b. f.
 Quae tandem auson. q. tuos considerare terra
 I. nundia est c. b. n. o. f. f. q. r. a. q. u. e. r. e. r. e. g. r. u.
 Me patris anchusae. q. u. d. e. n. s. u. m. e. n. t. i. b. ; a. m. b. r. i. s.
 Nox operit terras. quodens. a. s. t. r. a. u. g. n. e. a. s. i. o. g. u. m.
 Admonet. i. n. s. o. r. n. i. s. i. d. i. t. u. r. l. i. d. a. t. e. r. r. e. i. m. a. g. o.
 Me pueras. c. a. n. u. s. c. a. p. i. t. q. ; i. n. i. u. r. i. a. c. a. r. i.
 Quem regno hesperie. s. i. a. u. d. o. & f. a. t. a. l. i. b. ; a. r. u. s.
 Nunc. & i. a. m. m. i. t. t. e. r. p. r. e. s. d. i. u. m. i. o. u. e. m. i. s. s. u. s. a. b. i. p. s. o.
 I. e. s. t. o. r. u. m. u. n. q. ; c. a. p. i. t. c. e. l. e. r. i. s. m. a. n. d. a. t. a. p. a. u. r. a.
 Detulit. i. p. s. e. d. u. m. i. n. a. m. f. e. s. t. o. p. l. a. m. i. n. e. u. c. l. i.
 i. m. i. r. a. t. a. m. i. n. u. r. o. r. e. s. i. n. i. u. r. a. m. i. n. u. r. a. m.

Filius uero quia a patre est. et dñs de dō. & lumen de lumine. propter hoc
 dicitur et subiectus. Alii uero dicunt quod sicut in membris suis esurire
 et sitire &c. Patri dicitur. sic & in eisdem dicitur subiectus. Ecce quidem sub
 dita est dō, sed non ex toto; Itaque membra et caput unum sunt corpus.
 cum fuerint omnia membra subiecta tunc et filius in eisdem subiectus est
 patri. Alii autem dicunt. quemadmodum secundum humanitatem
 minor patre dicitur. secundum eandem subiectus dicatur; Nam neq.
 diuinitas in humanitatem. neque humanitas uersa est in diuinitatem.
 sed ab ipsa est diuinitate assumpta. Quia ipsa humanitas semp manebit.
 I deo dicit; tunc erit igitur filius patri pp humanitatem assumptā sub
 iectus. Sed quia in dextera eius sedet. non minor eo credendus est. Sequit̃.
 Ut sit dñs omnia in omnibus. hoc est quantum ad societatem. beatitudinem.
 immortalitatem &c. At tunc ipse erit in omnibus. idē omnibus ipse.
 namque totus erit cibus. potus. tota sacietas. & quicquid dici potest qđ
 ad beatitudinem attineat totum ipse erit. Coeperat apostolus loqui
 de resurrectione. et cēpta intentione p̃seuerans dicit; Alioquin quid faci
 ent qui pro mortuis baptizantur? Quibus uerbis aperissime uiden
 tissimam atq. certissima mortuorum ostendit resurrectionem; non
 nulli enim adeo certi erant de resurrectione. ut si mors aliquos eorum
 caros occupasset prius quam baptizarentur. ipsi timentes ne forte
 non resurgerent. aut certe male resurgerent. baptizarentur pro eis.
 I t̃ deo dicit quid facient. Ac si dicat; si ita est. frustratur eorum spes.
 Unde et insequentibus. quod et pro illis baptizantur. Notandum sane
 quia hoc exemplo non approbat eorum factum. sed certa ostendit
 resurrectionem. Alio uero sensu ^{dic} quod pro mortuis potest intellegi cor
 poribus suis. Sequit̃. Ut quid et nos periclitamur omni hora. quasi dice
 ret; si mortui non resurgunt. quare nos cotidie periclitamur. hoc est &
 diuersas passiones et persecutiones. aduersitates patimur. Sed nota quia
 non dicit. ut quid nos sic nos quae particula secernens se suosq. ab illis.
 ostendit eos qui pro mortuis baptizantur non ēē catholicos.

Gräf. 84.3 Aug. 20,

Spiegel (vordere)

III 1a

^{dolor quod uulnera cor}
etiam olim nec uulnera erat par
in paciebant rerum felicitate paulo su ^{perat} ^{urbem ad imperent}
ous florentibus & modo uiuas

tunc omis & ingens scabaz aceruus
sculpturis ^{ppum} ^{metoris} ^{opam}
ul signis que myronis
lacepte muneusis ^{uicis} ^{choensis} ^{uecel} ^{purpure}
spartana clamis conchilia coa
uebat ^{chur} ^{ne non} ^{policea}
artificum ^{sculptoris}
Libor rare sine mento remense
no pte ^{ppa} ^{manu}
plo ^{ella} ^{atq} ^{hinc} ^{antonius} ^{inde}
fur ^{uerris} ^{referbant} ^{nauius} ^{atol}

^T
pua & plures depace quiphos;
ul pauca uigabou grex paritus equaru
amena capto eripietur agello
inle ^{domus} ^{lapes} ^{si quod} ^{spectabile} ^{signu}
edidula ^{ds} ^{unicus} [&] ^{hec} ^{enim} ^{sunt}
e ^{psu} ^{mis} ^{na} ^{maxima} ^{despiciat} ^{tu}
n ⁱⁿ ^{belle} ^{ro} ^{diol} ^{uncta} ^q ^{corinthon}

^{plena} ^{ter} ^{lucumosa}
merito quidres innata iuuentus
totius ^{ens} ^{facient} ^{ab} ^{ilena} ^{gerat}
antanda est hispania gallicus axis
atut ^{atut} ^{parce} ^{messoribus} ^{illis}
aput ^{urbem} ^{circo} ^{scenae} ^{uacante}
aut ^{inde} ^{feres} ^{cadere} ^{pmia} ^{culpe}
uel ^{nup} ^{marus} ^{discinxerit} ^{afros}

lu ⁱⁿ ^{primis} ^{ne} ^{magna} ^{inuria} ^{fiat}
us ^{tollas} ^{licet} ^{omne} ^{quod} ^{us} ^{qua} ^{est}
atq; ^{argenti} ^{gladiu} ^{scutu} ^q ^{relinque}
Lac ^{galea} ^{spoliatis} ^{ex} ^{arma} ^{sup} ^{sunt}
odo ^{pposui} ^{non} ^{est} ^{sententia} ^{ueru} ^{est}
me ^{uobis} ^{foliu} ^{recitare} ^{si} ^{bille};

Vinebat laue picture tales inquit erant imagines ut
uiuere putarentur?

T Depace id est cum pace eet. & ideo dicit occulta spacia quia
non audebant aperte spolia auferre quia spolia dixerat
dicit et triumphum quod uictis ostib; celebrari solet.

Grex acipologicos dicit gregem equarum cum armentum
debut dicere nam grex captarum est uel porcoru t ouiu
virgilius quinq; greges balantum illi quina redibant armia.

Resinata iuuentus id est resina puncta nam solebant molles
resina pungi ut pilos corporis auferrent et plam essent: est
enim unguento quod pilos auferit et uocatur colurum.

hispania inquit et gallia non ita sunt fertiles sicut regiones
supradictae et ideo sunt fortiores his ergo parces.

Africa amanonaria est unde isrum ta romam aduehebantur
naugio & ideo asprezias messoris uocat.

Premium romensum est & sup supplicio et premuneratione
ponitur.

Narius prefectus fuit africe quam cu expoliasset dampna
tus est ppē repetendas pecunias inquit modo paupres sunt
afrī expolati armario si ergo uolueris dep dari fortiter tibi.

Sub illa manito apollinis dabat responsa et scribebat ea
in folus palmaru et ea ordinabat sed si forte uento disturba
rentur non eutabat ea iterum ordinare.

Griff. 84.3 Aug. 20, Lunteren Spiegel

III ab

Non habeo uirū; Dicit eihs; Benedixisti quia non habeo uirū; Quinq; enim
 uirōs habuisti et nunc quē habes non ē tuus uir; Hoc uere dixisti; Dicit ei mulier;
 Dñe uideo quia ppheta es tu; Patres nri in monte hoc adorauerunt et uos
 dicitis quia hierosolimis ē locus ubi adorare oportet; Dicit eihs; Mulier
 crede mihi quia ueniet hora quando neq; in monte hoc neq; in hierosolimis
 adorabitis patre; Vos adoratis qđ nescitis nos adoramus qđ scimus quia salus
 x̄i uideri ē; Sed uenit hora et nunc ē quando ueri adoratores adorabunt
 patre in spū et ueritate; Nā et pater tales querit qui adorant eū; Sp̄s ē dñs
 et eos qui adorant eū in spū et ueritate oportet adorare; Dicit ei mulier;
 Scio quia messias uenit quid dicis x̄ps; Cū ergo uenerit illenobis adnuntiabit
 omnia; Dicit eihs; Ego sum qui loquor tecū; Et continuo uenerunt discipuli eius
 et mirabantur quia cū muliere loquebatur; Nemo tam dix qđ queris aut qđ
 loqueris eū; Reliqđ ergo h̄c dñam suā mulier et abiit in ciuitate et dicit
 illi hominibus; Venite et uidete hominē qui dixit mihi omnia quecumq;
 feci; Nūqđ ipse est x̄ps; Exierunt de ciuitate et ueniebant ad eū; Interea
 rogabant eū discipuli dicentes; Rabbi manduca; Ille autē dixit eis; Ego
 cibum habeo manducare quē uos nescitis; Dicebant ergo discipuli ad inuicē;
 Nūqđ aliquis attulit ei manducare; Dicit eis ihs; Meus cibus ē ut faciā uolun
 tate eius qui misit me ut p̄ficiam opus eius; Nonne uos dicitis qđ adhuc quattuor
 mensis sunt et messis uenit ecce dico uobis; Leuate oculos ūros et uidete regi
 ones iuiā albesunt iam ad messem; Et qui metit mercedem accipit et con
 gregat fructū in uitā eterna ut et qui seminat simul gaudeat et qui metit;
 In hoc enī ē uerbum uerū quia alius ē qui seminat et alius ē qui metit;

In hoc enī ē uerbum uerū quia alius ē qui seminat et alius ē qui metit;

Gr. def. 404. 6 (7) Nov.

Joh. 4, 17 - 37 = Text f. Freitag nach 3. Fastensonntag

et sui participes potenter efficiat. p dñm sup poput

Familiam tuam qdñe continua pietate custodi. utque in sola spe gra
ue celestis innitatur. celesti etiam protectione muniatur. p.

Oculi mei semper addñm quia ipse **Dominica . III .**

uollet de laqueo pedes meos respice in me et miserere mei quo unicus et pauper sum ego. **S. Ad ad leu.**

Q S omnipotens dñs. uota humilium respice. atq. ad defensio
nem nrām. dexteram tue maiestatis extende. p.

RS. **F**ratres imitatores dñi sicut filii km̃. ad p̃hesios.

et ambulate in dilectione sicut et xps dilexit nos et tradidit semet
ipsum p nobis oblatione et hostiam dñi in odore suauitatis; fornicatio
autē et omnis immunditia aut auaritia nec nominetur in uobis. sicut
debet sc̃os; Aut turpitudine. aut sculti loquium. aut scurilitas que ad rem
non p̃tinet sed magis gratiarū actio; Hoc autē sc̃ote intelligentes.
qd̃ om̃is fornicator. aut immundus. aut auarus. qd̃ est idolorū seruus
non habet hereditatē in regno xpi et dñi; Nemo uos seducat in anib; uerbis;
Propter hec enī uenit iradi. in filios diffidentie; Nolite ergo effici parti
cipes eorū; Eratis enī aliquando tenebrę. nunc autē lux in dño ut filii
lucis ambulate; Fructus enī lucis est. in omni bonitate et iusticia et ueritate

E resurge dñe. non p̃re ualeat hōmo. iudicentur gentes in conspectu tuo
inimicum meum rector sui. confirmabuntur et perierunt a facie tua

A die leuauit oculos meos. ab itas in celo. Ecce sicut oculi seruantur in man
suorum. Et sicut oculi anelle in manibus domine sue. La oculi nri addñm
miseretur nobis. Miserere nobis dñe. miserere nobis. **sc̃mi**

Inc. E 231

Helust. 2º

Spiegel hinter

et sui participes potenter efficiat. pñm

amiliam tuam qñ dñe continua pietate custodi. utque in sola spe gra
tie celestis innitatur. celesti etiam protectione muniatur. p.

Oculi mei semper addñm quia ipse

Domnica . 111 .

ueller de laqueo pedes meos respice in me et miserere mei quo unicus et pauper sum ego. S. Adieu leuau

Quoniam omnipotens dñs. uota humilium respice. atq. ad defensionem
nostram. dexteram tue maiestatis extende. p.

RS. **E**stote imitatores dñi sicut filii km. ad pñhesios.

et ambulate in dilectione sicut et xps dilexit nos et tradidit semet
ipsum pro nobis oblatione et hostiam de in odore suauitatis; fornicatio
autē et omnis immundicia aut auaritia nec nominetur in uobis. sicut
debet scōs; Aut turpitudine. aut scilicet loquium. aut scilicet que ad rem
non pertinet sed magis gratiarū actio; Hoc autē scitote intelligentes.
qd omnis fornicator. aut immundus. aut auarus. qd est idolorū seruus
non habet hereditatē in regno xpi et dñi; Nemo uos seducat in anib; uerbis;
Propter hec enī uenit iradi. in filios diffidentie; Nolite ergo effici parti
cipes eorū; Eratis enī aliquando tenebrę. nunc autē lux in dño ut filii
lucis ambulate; Fructus enī lucis est. in omni bonitate et iustitia. et ueritate.

Exsurge dñe. non preualeat homo. iudicentur gentes in conspectu tuo
inimicum meum. rector sui. confirmabuntur et perient a facie tua.

Adieu leuau oculos meos. a terra. et speculaui in cælo. Ecce sicut oculi seruantur. in man
suorum. Et sicut oculi ancille. in manibus domine sue. Ita oculi nri addñm
miserere nobis. Miserere nobis dñe. miserere nobis.

Wolffenbüchel, HAB

E 231 Helmst. 2°

Hinterer Spiegel

28 x 20,5 cm

[The page contains faint, mostly illegible handwritten Latin text.]

figura. a. in. ... potest. x. ...
 doulis ordo. a. petro cepit. cui potestas ad nō. n.
 all. gen. n. dissoluendi dicente. Tu es petrus.
 similis e. ceteris aptis d. n. q. n. success. or. c.
 qui non x. genere. sed merita. q. n. f. u.
 imp. se. n. epi. ordinant. n. q. n. u. n. p. ac
 bene. i. cene. iacob. & mor. p. estante. ioh. n. f. i. n. p.
 tias & a. u. n. i. n. p. o. p. u. l. o. h. d. n. s. n. u. m. n. f.
 sed m. l. i. c. a. d. i. s. c. i. p. u. l. i. s. i. m. m. o. n. e. n. t. e. x. p. o. n. t. a.
 papa aptias hoc nom. n. d. o. t. e. n. e. r. e. q. u. e. p. a. p.
 est omnium p. n. u. p. i. s. c. o. p. o. s. t. s. a. c. c. e. d. o.

exul non comedat sanguinem. nec ex alienis pueris
grinatur inter uos; Homo quicūq; de filiis istis
aduenit. qui peregrinatur apud uos. si uiderit
apud uos cepem feram uel auem. quib; uiculi licet ē
fundat sanguinem eius. & operiat illū terra; Anima enim
omnis carnis in sanguine est; Unde dixi filiis istis Sanguis
nō unuerse carnis non comedat. quia anima est in
sanguine ē. & quicūq; comederit illū. Interibit.
Item de non comedendo sanguine in ierem. 31.

Capitulum XL. Hec sub nomine testamini.

Iacobus apłs. quē fratrem dñi nominam respondit simo
ni petro dicens; Non est a seculo dñi opus illū ppter qd
ego nūc scribere ad omnes eccliam. ut abstineant
se a cibis animalium. a similib; simulacrorū & fornicatione.

Apłs. a similib; a seculo dñi opus illū ppter qd
salutē; Uisū ē enim spui scō & nob. nihil ultra inpena ut
onerit. quā hec necessario. ut abstineatis uos. ab immolatis
simulacrorū & sanguine suffocato. & fornicatione. A quib;

LIBER PRIMVS DIUINI ECCLESII
SUA CATHOLICA

IG PECCATOR SEQUENTIS LIBELLI EXTITIT
catholici mei uos. hanc agens. &c. A sagacissimis me
dici rescui qd ex cōmitione sanguinis cadunt galli
homines quoniam.

sepulture exhibetur' DESABBA D SCOTASCHE

Abbatu paschalis phine celebratur ueneratio. quia
eo die redemptor quieuit in sepulchro. sine qua di
eodie requieuit mundo pfecto; hac die inclinamur
benedicente archidiacono ad uespera cereū lumini
incipit eadē consecratione celebratio paschalis.
que nobis contulit claritatē eterne lucis; Deinde
ueteris testamti. orationū ordo. ut innotescat
quod ipsa redēptio p prophetas & patriarchas p
batur. a mundi p mordio; Deinde letaniz. ut cō
municatio scōrū. aduentura gaudia consequendi
nos adiueat; Sequitur baptismus; de cuius auo
ritate baptismi eadie decreta leonis pape testantur;
Sequit missarū celebratio; Nemo ē tunc fidelis sine
acōmunionē eucharistie; nisi p capitalib; criminib;
excōmunicatus' DE PASCHA DNI

Paschale sacramentū. quod occiso agno figuratiter
gestū ē in egipto. a ritate cōpletū ē in xpō. cuius
sanguine & baptismo potabimur. hoc ē frons ab; nris
aspis. spiritale ē superam egiptū. In legē pascha
eazima. hoc discat; Una ergo dies. quo agnū necesse
erat occidi pascha dicebatur. non aucto greco phasin.

[illegible]

Grüdf. 255 → Helmut
Spiegel hinten

fuetius
 wie d
 Quit
 modus
 Barten
 Refisa
 die 9
 Pelpo
 Pilon
 igitur
 conf
 Carin
 Long
 mudi

a a t t o.

enī maius ē donū an altare qđ scīficat donum.
 Qui g̃ iurat in altari. iurat in eo. & in omnib⁹
 que sup illud sūt. & quicūq; iurauerit in templo
 iurat in illo & in eo qui habitat in pso. & qđ iurat
 in celo iurat in nro dī. & in eo qui sedet sup eū.

Ve autē uob scribe & pharisei ypocrite. qđ
 decimatis mentā & anctum. & ciminū. & reli-
 quistis que grauiora sūt legis. iuditiū & misericō-
 diam & fidē. Hec oportuit facere. & illa nō omittere.

Duces ceci excolantes culicē. camelū autē glu-
 tientes. **V**e uob scribe & pharisei ypocrite.
 qui mundatis qđ deforis ē calicis & parapsidis
 intus autē pleni estis rapina & inmunditia. Pha-
 risee ecce munda prius qđ intus est calicis & pa-
 rapsidis. ut fiat & id qđ deforis est mundū.

Ve uob scribe & pharisei ypocrite. qđ similes estis
 sepulcris dealbatis. que aforis parent hoib⁹ spec-
 iosa. intus uero plena sūt ossibus mortuorū & omni
 spurcicia. Sic & uos aforis quidē paretis hominib⁹
 iusti. intus autē pleni estis ypocrisi & iniquitate.

Ue uob scribe & pharisei ypocrite. qđ edificatis
 sepulcra pphetarū. & ornatis monumēta iustorū &
 dicitis. Si fuissē in dieb⁹ patrū nrōrū. nō essemus
 socij eorū in sanguine pphetarū. Itaq; testimonio es-
 tis uobismetipsis. quia filij estis eorū qui occiderunt
 pphas. **E**t uos implete in iuram patrū nrōrū. Ser-
 pentes genimina uiperarū. quom fugietis a iudicio
 gehenne. **I**deo ecce ego mitto ad uos pphetas &

h̄ ccxxxviii.
 l̄ cxxxvi.

h̄ ccxxxv.
 sol⁹ de

h̄ ccxxxvi.
 l̄ cxxxv.

h̄ ccxxxvii.
 l̄ cxxxviii.

h̄ ccxxxviii.
 l̄ c xl.

h̄ ccxxxviii.
 sol⁹ de.

opt. xxi
 l̄ c xli

Gr. elf. 65 Helms.
1. 49²

signum petunt. & defermento pharisaeorum. **I**n anima sua.

De episcopatu petri. supra petram. **I**n sua & sequat. & quā dabit homo cōmutationē.

Vbi petrus de passioē q̄a timeret increpat. & dicit ihs qui uult me sequi tollat crucē

In monte cū moyse & helya apparet. & pater dicit hic est filius m̄s dilectus ipsū audite.

Puerū lunaticū saluat & dicit. si habueritis fidē sicut granū sinapis.

De passione sua p̄dicit dñs. & de statere in ore piseis. de humilitate sicut puerū. & de manu & pede & oculo eruendo. & de una oue erratica.

De correptione fr̄m. & indulgere deberi alterutrum.

Qui conseruum p̄pter denarios centum s

Vxorē n̄ debere dimitti. & de eunuchis qui se ipsos eunuchizauerunt.

Quod parvulus sit regnū celorū. & de diuite q̄d difficile intret in regnū celoy. & ceteris.

De operariis muinēta conductis. & de mercede ipsorum.

Quod filius hominis tradendus sit. & de filiis zabedee. & de primos discubitus in cenis.

De duob; cecis sedentib; secus uiam. **I**n uid. & nūmularios eiecit de templo.

De asino & pullo q̄s ihs iussit adduci sibi. & q̄a turbe clamabant osanna fili da.

De arbore ficu. que arida facta est. & ubi int̄rogat iē de baptismo iohis unde sit.

De homine q̄ duos filios in uineā mittit. & parabola de publicanis & meretricib;.

Vbi uinitores interficiunt missos ad se. **I**n eo q̄ non habuit uestem nuptialem.

De rege qui fecit nuptias filio suo. & inuitati contēpnunt uenire ad cenā. & de

De inscriptione nummi. & ymagine cesaris.

De septem fratrib; qui unam uxorem habuerunt.

Discipulos interrogat de xp̄o cuius filius sit.

Vbi dicit. facite que dicunt pharisei. & nolite facere que faciunt. & ne uoce mini magistri quia magister uester unus est. & q̄ maior est sit minister.

De pselyto. de iuram̄to. de camelo. de culice. de calice & catino lauandum. de

Copyright by
Herzog August Bibliothek
Wolfenbüttel
105 Noviss.

3 R

AUREA TESTATUR HEC SL PAGELLA LEGATUR
XPO. DEYOTVS. HEINRICVS. DUX. QVIA. TOTVS.
CVQ. CONSORTIETHORL. NIL. PTVLIT. EIVS. AMORI.
HANC. STIRPS. REGALIS. HUNC. EDIDIT. IMPERIALIS.
IPSE. NEPOS. KAROLI. CVL. CREDIDIT. ANGLIA. SOLL
MITTERE. MATHILDÄ. SOBOLE. QVE. GIGNERET. ILLÄ.
PERQVÄ. PAX. XPL. PATRIE. Q. SALVS. DATVR. ISTI.
HOC. OPYS. AVCTORIS. PAR. MOBILE. IUNXIT. AMORIS.
NÄ. VIXERE. BONI. VIRTVTIS. AD. OMIA. PRO NI.
LARGA. MANVS. QVORV. SUPERANS. BENEFACTA. PRIORV.
EXTVLIT. HANC. VRBEM. LOQVITVR. QD. FAMA. PORBE
SACRIS. SCORVQ. CV. RELIGIONE. BONORVM.
TEPLIS. ORNAVIT. AC. MVNIS. AMPLIFICAVIT.
INTERQVE. XPE. FVLGENS. AVRO. LIBER. ISTE.
OFFERTVR. RITE. SPE. PERPETVE. TIBI. YITE.
INTER. IVSTORV. CONSORTIA. PARS. SIT. EORV.
DICITE. NVNC. NATI. HARRANTES. POSTERITATI.
EN. HELLWARDENSE. CONRADO. PATRE. IYBENTE.
DEVOTA. MENTE. DVCLIS. IMPERIV. PAGENTE.
PETRE. TVL. MONACHI. LIBER. HIC. LABOR. E. HERIMANNI.

Copyright by
Herzog August Bibliothek
Wolfenbüttel
105 Noviss. 4^v

Phares & Zara de thamar. Phares autem genuit esrom.
Esrom autem genuit aram. Aram autem genuit aminadab.
Aminadab autem genuit naasson. Naasson autem genuit
salmon. salmon autem genuit booz de rachab. Booz au-
tem genuit obed ex ruth. Obed autem genuit iesse. iesse au-
tem genuit david regem. David autem rex. genuit salomonem
ex ea que fuit urie. Salomon autem genuit roboam.
Roboam autem. genuit abia. Abia autem genuit asa. Asa au-
tem genuit iosaphat. Iosaphat autem genuit ioram. Ioram
autem genuit oziam. Ozias autem genuit iotham.
Iotham autem genuit achaz. Achaz autem genuit ezechiam.
Ezechias autem genuit manasson. Manasses autem genuit amon.
Amon autem genuit iosiam. Iosias autem genuit iechoniam & fratres ei-
us. intransmigrationem babiloni. De iechoniam & fratribus
babilonis iechonias genuit salathiel. Salathiel autem genuit
zorobabel. Zorobabel autem genuit abiud. Abiud autem ge-
nuit eliahim. Eliahim autem genuit azor. Azor autem ge-
nuit sadoch. Sadoch autem genuit achiz. Achiz autem
genuit eluid. Eluid autem genuit eleazar. Eleazar au-
tem genuit mathan. Mathan autem genuit iacob.
Iacob autem. genuit ioseph. virum marie. De qua
natus est ihc. qui vocatur rex iude.

Copyright by
Herzog August Bibliothek
Wolfenbüttel

105 Nooiss 2° 23^R

Sine modo. sic enim deest nos implere omnem iusticiā.

T U N C D I M I S I T E V M.

Baptizatus autē ihc. confestim ascendit de aqua. Et ecce aperti sunt ei celi. & uidit spm di descendente sicut columbā & uenientem super se. Et ecce uox de celis dicens. Hic est filius meus dilectus. in quo michi

C O M P L A C V L

Tunc ihc ductus est in desertum a spiritu. ut temp
T A R E T V R A D I A B O L O.

Et cū ieiunasset quadraginta diebus & quadra-
ginta noctibus. postea esurit. Et accedens temptator.
dixit ei Si filius dei es. dic ut lapides isti panes fiant.
Qui respondens. dixit. Scriptū est. non in solo pane ui-
uet homo. sed in omni uerbo quod procedit de ore dei.
Tunc assumpsit eū diabolus in scām ciuitatē. & statu-
it eū supra pinnaculū templi. & dixit ei Si filius dei
es. mitte te deorsū. Scriptū est enim. quia angelis suis
mandauit de te. & in manibus tollent te. ne forte of-
endas ad lapidem pedem tuū. At illi ihc. Rursum
scriptū est. non temptabis dñm deū tuū. Iterū assump-
sit eū diabolus in montē excelsū ualde. & ostendit
ei omia regna mundi & gloriā eorū & dixit ei Hec

Mat. xiii.

Mat. v.

Luc. xiii.

loh. xv.

Mat. xv.

Mat. vi.

Luc. xv.

Mat. xvi.

Luc. xvi.

5

Copyright by
Herzog August Bibliothek
Wolfenbüttel
105 Noviss.

26^R

Off. c. lxii.
luē. v. lx. i.

Off. c. lx. iiii.
Off. lxx. viii.

Off. c. lx. iiii.
Off. lxx. viii.
luē. c. xl. iiii.

Off. c. lx. v.
Off. lxx. viii.

At ille respondens ait eis. Facto uespere dicitis. serenum erit. rubicundū est enim celum. Et mane hodie tempestas. rutilat enī celū. Faciem ergo celi di iudicare nostis. signa autē temporū non potestis.

Generatio mala & adultera signū querit. & signum non dabitur ei nisi signū iōne. Et relictis illis abiit. Et cū uenissent discipuli eius transfretū obliti sunt panes accipere.

Qui dixit illis. Intuemini & caute a fermento phariseorum & saduceorum.

At illi cogitabant inter se dicentes. quia panes non accepimus. Sciens autē ih̄s dixit. Quid cogitatis inter uos modice fidei. quia panes non habetis. Non dū intelligitis neq; recordamini quinq; panū & quinq; milia hominū & quot cophinos sumpsistis. Neq; septem panū & quattuor milia hominū & quot sportas sumpsistis. Quare non intelligitis quia non de pane dixi uobis. caute a fermento phariseorum & saduceorum. Tunc intellexerunt quia non dixerit cauendum a fermento panum. sed a doctri

na P H A R I S E O R U M & S A D U
C E O R U M

EL B I B E R E.

Laudaunt dñs uiduā que misit quadrantē in galophilatium.
 Et cū diceret de lapidib⁹ templi designauit nouissimā tēptationem.
 Et mulier quedā eum pfunderet ih̄m unguento abiit iudas ut
 traderet eum. & manducauit ih̄e cum discipulis pascha.
 Dixit ih̄e hoc est corpus meū & sanguis m̄s qui p multis effundetur.
 Et cū dixisset petro ter me negabis ait orate ne intretis intēptationem.
 Cum duceretur ih̄e ad cayphan. quidam sequebatur amictus sin
 done. & ductus est ih̄e ad passionem.
 Post resurrectionē apparuit ih̄e apostolis & dixit qui crediderit
 & baptizatus fuerit saluabit⁹. qui non crediderit dampnabitur. &
 receptus est in celis d o m i n u s .

Evangelista di electis. & petri in bap
 tismate filius atq; in diuino sermo
 ne discipuls. sacerdotiū in isrl' agens
 sedm carnē leuita. conuersus ad fi
 dem xp̄i euanglium in italia scripsit. ostendens in eo quid
 generi suo deberet & xp̄o. Nā initiū principii pphetice
 exclamationis instituens. ordinē leuitice electionis ostendit.

Copyright by
Herzog August Bibliothek
Wolfenbüttel
105 Noviss. 72^B

Copyright by
Herzog August Bibliothek
Wolfenbüttel
105 Noviss. 172^R

Et ego diligam eum. & manifestabo ei me ipsum.

Dicit ei iudas non ille scariothis. Dñe. quid factum est. quia nobis manifestaturus es te ipsū & non mundo. Respondit ih̄s. & dixit ei. Siquis diligit me. sermonē meū seruabit. & pater m̄s diliget eum. & ad eum ueniemus. & mansione apud eum faciemus. Qui non diligit me. sermones meos non seruat.

Et sermonē quē audistis non est meus. sed eius q̄ misit me pater. Hec locutus sū uobis. apud uos manens.

Paraclētus autē sp̄s sc̄s quē mittet pater in nōmīne meo. ille uos docebit om̄ia. & suggeret uobis om̄ia quęcūq; dixero uobis. Pacem relinquo uobis. pacem meā do uobis. Non quomodo mundus dat. ego do uobis. Non turbetur cor ur̄m. neq; formidet. Audistis quia ego dixi uobis. uado & uenio ad uos. Si diligeretis me. gauderetis utiq;. quia uado ad patrem. quia pater maior me est. Et nunc dixi uobis prius quam fiat. ut eum factū fuerit credatis. Iam non multa loquar uobiscū. Venit enī princeps mundi huius. & in me non habet quicquā. Sed ut cognoscat mundus quia diligo patrem. & sicut mandatum dedit michi pater. sic facio.

Surgite. eamus hinc.

Io. c. xxi.

S. o. l. u. s.

Io. c. xxi.

Or. a. c. viii.

Or. a. c. vi.

Io. c. xxi.

Io. c. xxi.

S. o. l. u. s.

Copyright by
Herzog August Bibliothek
Wolfenbüttel

105 Noviss.

200ⁿ

- F** ER. iiii. Ad sem̃ syrtū sedm̃ math̃ e l iiii. Accesserunt ad ih̃m ab hiero
solimis. Vsq; non lotis manib; manducare non coinquinat hominem.
- F** ER. v. Ad sem̃ Cosmā & damianū sedm̃ luc̃ cap̃ x. xvi. In ill̃ surgens
ih̃c des̃ synagoga. Vsq; erat p̃dicans in synagogis galilee.
- F** ER. vi. Ad sem̃ Laurentiū in lucina. sedm̃ ioh̃ cap̃ xxxiii. Venit ih̃c in
ciuitatē samarie que dicit̃ siebar. Vsq; hic est uere saluator mundi.
- F** ER. vii. Ad sem̃ susannā sedm̃ ioh̃ cap̃ l. xxxvi. Perrexit ih̃c in mon
tem oliueti. Vsq; & amplius iam noli peccare.
- E** p dom̃ iiii. die dom̃. in saxuriū sedm̃ ioh̃ capit̃ xl. vi. Abiit ih̃c trans
mare galilee. Vsq; quia hic est uere pph̃a qui uentur̃ est in mundū.
- F** ER. ii. Ad scōs quattuor coronatos sedm̃ ioh̃ cap̃. xx. Prope erat pas
cha iudeorū. Vsq; ipse enī sciebat quid esset in homine.
- F** ER. iiii. in damasi sedm̃ ioh̃ cap̃. l. xv. Iam die festo mediante. as
cendit ih̃c. Vsq; de turba autē multi crediderunt in eum.
- F** ER. iiii. Ad sem̃ Paulū sedm̃ ioh̃. capit̃. l. xxxviii. Preteriens ih̃c
uidit hominē cecū. Vsq; & p̃cidents adorauit eum.
- F** ER. v. Ad sem̃ siluestriū sedm̃ luc̃ capit̃. l. xviii. In ill̃ t. Ibat ih̃c in
ciuitatē quocāt̃ naym. Vsq; quia d̃s uisitauit plebem suā.
- F** ER. vi. Ad sem̃ Eusebiū sedm̃ ioh̃ cap̃. x. e iiii. Erat q̃dam languens
lazarus. Vsq; & uiderant q̃ fecit ih̃c crediderunt in eum.
- S** abbato ad sem̃ Laurentiū mrem̃ sedm̃ ioh̃ capit̃. l. xxxvi. Dice
bat ih̃c turbis iudeor̃ & principib; sacerdotū. Ego sū lux mun
di. Vsq; quia nondū uenerat hora eius. de templo.
- E** p dom̃ v. die dom̃. Ad sem̃ Petrū. sedm̃ ioh̃. cap̃. l. xxxviii.
dicebat ih̃c turbis iudeor̃ & principib; sacerdotū. Quis ex uo
bis arguet me de peccato. Vsq; ih̃c autē abscondit se & exiit.
- F** ER. ii. Ad sem̃ Chrisogonū sedm̃ ioh̃em̃ capit̃. l. x. viii.

Copyright by
Herzog August Bibliothek
Wolfenbüttel
105 Noviss. 215 A

	K	hab dies ex. i. lun.	
iii	B	Jan. Circumcisio dñi.	
	B	iii Oct. Scī Stephani p̄m̄r.	
xxi	C	iii Oct. Scī Iohannis apli.	
	D	iii Oct. Innocentium.	
xxviii	E	iii Oct. Vigilā.	
viii	F	iii Epiphania dñi.	
	G	vii Id. Ysidori conf.	
xxvi	A	vi Id. Iuliani m̄r.	
v	B	v Id. Pauli p̄m̄i heremite.	
	C	iiii Id. Fortunati epi.	
xiii	D	iii Id. Eductio xpi de egypto.	
ii	E	ii Id.	
	F	i Id. Oct. Epiphanię Hylandi epi.	
x	G	xxviii Id. Felicis conf.	
	A	xxviii Id. Mauri abbatis.	
xxviii	B	xxviii Id. Martelli pp̄m̄r.	
vii	C	xxvi Id. Antonii m̄r.	
	D	xxv Id. Petri in roma p̄sec̄m̄r.	
xv	E	xxiii Id. Marthe m̄r.	
iiii	F	xxi Id. Iohanni & Sebastiani m̄r.	
xxii	G	xx Id. Agneus & m̄r.	
		Vincentii m̄r. Epiphani epi.	
i	B	Emerentiane & m̄r.	
	C	Timothei apli.	
viii	D	Comisio scī Pauli apli. Picti m̄r.	
	F	Policarpī epi & m̄r.	
xxvii	E		
vi	G	Oct. Scē Agneus &.	
xxiiii	B	Adagundis regine.	
iii	C	Ypoliti p̄m̄r.	

O beata beatorum

K hab dies xxxi. lun. xxviii.
Ostob Remigii atq. Battonis Germani c.
B VI N Leodgaru epi 7 mr.
C V N Duo Ewaldoru prbrox
D IIII N Oarsi conf.
E III N Meinulfi diae 7 c.
F II N
G N O N Sergii 7 Bachi mr.
A VIII IO Adriane uirg.
B VII IO Dyonisi. Rustici. 7 Eleutheru mr.
C VI IO Geronis. 7 Victoris mr.
D V IO Iusti 7 Artemil. Honeste d.
E IIII IO
F III IO
G II IO Calisti pp 7 mr.
A IO V S. Mauroru ecc. Lx. mr.
B XVII K No. V. Galli conf.
C XVI K
D XV K Luce euangl. Sol. in scorpiore.
E XIII K Ianuarii epi sociiq. ei mr.
F XII K
G XI K Searu xi. miliu uirg.
A X K Seueri epi.
B IX K Seuerini epi.
C VIII K Columbani epi 7 mr.
D VII K Crispini 7 Crispiniani mr.
E VI K Amandi conf.
F V K
G IV K Symonis 7 Iude aplōx.
A III K
B II K Pontiani epi 7 mr.
C I K Quintani mr.

O Quere

Vigla.

vigla.

Non gene du

Brigide v.
Punificano de Oane v.
Blasi epi 7 mr.

Agathe v 7 mr.
Vitalis epi 7 c.
Amandi conf.

Scolastice v.

Simplen epi.
Valentin mr

Juliane
Bonosii epi 7 d.

Prisca. Seta. Simplicii 7 gdu conf.

Remadi epi

Helpedu mr.

herculant mr.

monachi 7 c.

Idi regl.

IT-S OARIC v.

Iacintu mr.

Exalt see Crucif. Corneli. Gypant mr.

dis mr.

Geniniani mr.

Copyright by
Herzog August Bibliothek
Wolfenbüttel 20. 14. Jhr.

K

hab dies xxxi. lun. xxviii.

A Octob Remigi atq. Bauoni Germani. c.

B VI n Leodgari epi 7 mr.

C V n Duoꝝ Ewaldoru prbroꝝ

D IIII n Marfi conf.

E III n Mcinulfi diae 7 c.

F II n

G N O n Sergii 7 Bachi mr.

A VIII lo Adriane uirg.

B VII lo Dyonisi. Rustici. 7 Eleutheri mr.

C VI lo Gereonis. 7 Victoris mr.

D V lo Iusti 7 Artemii. Honeste d.

E IIII lo

F III lo

G II lo Calisti pp 7 mr.

A IDU s. Mauroru ecc. lx. mr.

B XVI k No. Galli conf.

C XVI k

D XV k Luce euangl.

Sol in scorpione.

E XIII k Ianuarii epi sociorq. ei mr.

F XIII k

G XII k Searu xl. miliu uirg.

A XI k Seueri epi.

B X k Seuerini epi.

C VIII k Columbani epi 7 mr.

D VII k Crispini 7 Crispiniani mr.

E VI k Amandi conf.

F VI k

G V k Symonis 7 Iude aplor.

Vigla.

A IIII k

B III k Pontiani epi 7 mr.

C II k Quintini mr.

vigla.

Grady. Dec. 20. 14 Jan. 2°, Spiegel. 1. 1. 1.

Prisci, Sixti. Simplicii. Equitii conf.

omni m^r. Remadi epi

elli Helpeu m^r.

in herculani m^r.

in monachi 7c

Idi regis

IT'S MARIE V.

in m^r.

Iacinti m^r.

E xalt scē Crucis. Corneli. Cyprani m^r.

dis m^r.

Geminiani m^r.

in epi

in epi

in m^r.

Brigide v.

Purificatio Scē Marię v.

Blasi epi m^r.

Agathe v m^r.

Vedasti epi 7c.

Amant. m^r.

in Scolastice v.

in Scolastice v.

in Scolastice v.

in Scolastice v.

in Scolastice v.

in Scolastice v.

in Scolastice v.

in Scolastice v.

in Scolastice v.

in Scolastice v.

in Scolastice v.

in Scolastice v.

in Scolastice v.

in Scolastice v.

in Scolastice v.

in Scolastice v.

in Scolastice v.

in Scolastice v.

D

F

F

G

B

C

D

E

F

G

B

C

D

E

F

G

B

C

D

E

F

G

xv

xviii

xviii

xviii

xviii

xviii

xviii

xviii

xviii

xviii

xviii

xviii

xviii

xviii

xviii

xviii

xviii

xviii

xviii

xviii

xviii

xviii

xviii

xviii

genus crepescit. et populus in pueram tuam. *egredieris deus coram populo tuo dum trahis egredieris*

Iungendum est huic versui cognoscens. Ad *TI H D E S E R T O*.

huc enim inoperationis eius laudibus perseverat. Egressus est quidem deus coram populo israhelico. dum incoloma ignis apparuit. Dum in deserto eos manna largitate saciauit. Sed hoc melius ad populum respiciet christianum. egreditur enim coram populo. quod educit vinculos infirmitudine sua. quando resuscitantur qui in sepulchris habitant. Ipsi enim contumaces fideles. quando in operibus magnis eius pietatem potentiam que cognoscunt. Tringis sus est etiam in deserto. quando ad gentes venit. ad quas propheta nullus accessit. que velut heremus desolata. A verbo dei reddebantur aliene. *TERRA MOTA EST. ET CÆLI DISTILLABUNT. ET FACIE DEI MONS SION A FACIE DEI ISRAEL.*

Interdicto diapsalmate. venit ad secundum ingressum ubi enumerat. que sunt uero populo. uirtus diuina concessa. terra mota est. id est terreni homines uidendo tam magna miracula crediderunt. Celi distillauerunt a facie dei. quando inuicem stercidiorum manna descendit a facie dei. Quia per colu nam ignis ac nubes presentia ipsius noscebatur. Ibi moyses induabus tabulis legem beatus accepit. Nam & in eodem. na scriptum est. Totus autem mons syna fumabat quod dominus descendisset super eum. *PLURIMA QUOD LUH T A L I A M S E G R E G A H S D E O S H E R E D I T A T I V E T E N I A I N F I R M A T A E S T. T U V E R O P E R F E C I S T I L E A M.*

Exponit illud quod superius dicitur celi distillauerunt. ipsa enim pluuia uoluntaria. qua tunc eo medendi iuuida gens indea pmeruit. Nam ut uoluntati eius. Sals fieret. inexpectum miraculum mundus accepit. Pluuia siquidem illa uoluntaria fuit. non illa generaliter ubique diffunditur. Denique sic sequitur. Segregans deus hereditatem suam. quia non hoc dominus aliis gentibus dedit. quod tunc hebreo populo miseratus indulget. Hereditas enim ipsius fuit populus hebreorum. Sicut legitur. Et facta est portio domini populus eius iacob funiculus hereditatis eius. Iste. hec si ad tempus in firmata est. domino saluatore minime credendo. proficit Hereditatem suam. quando gentes reliquas in supplementum credulitatis admittit. *A H I A L I A T V A I H H A B I T A B U N T I N P A R A S T I I H D O L C E D I H E T V A P A U P E R E D E I.*

Quia superius dixerat de hereditate domini. tu uero perfecisti eam. Hunc ad uerbum unde eam perfeceris. Animalia fuerunt gentes. uera religione uacuare. Sed cum ad dominum ac

Exaratum esse hoc istum Seculo X indicat convenientia literarum maiuscularum cum alphabeto de anno 965 quod Baptingius adducit in Clavi diplomat. Tab. III et IV. Item Syllaba descendisse, littera A, et character Longobardicus minor. Vid. Struyi De Antiquis Characteribus.

Gr. cf. 404.1 (1.6) Nov

St. Gallen?

cf. Basel

N 121 Nr. 21 f. 3ⁿ

presentia. quodam ille sustinuerint captiuitate. Ideo enim inquit ascendit in altum. ut captiuam captiuitate dona hominibus largiret. Hoc autem totum ideo apostolus replicat. ut quia superius dixerat sufferentes inuicem in caritate solliciti seruare unitatem spiritus in uinculo pacis. doceret in diuersis carismatibus rectam esse concordem. & non statim scismatum & dissensionum occasionem dari. quia secundum mensuram donationis christi unusquisque non accepisset dona non eadem. sed in unum corpus & in unum spiritum omnes uocatos esse. id est ut sicut unus dominus est. & una fides. et unum baptisma. & unus deus pater. ita & nos in caritate id ipsum simus in pacis uinculo seruantes spiritus VI I T A T E O R I.

Quod autem ascendit. quod est non quia & descendit in inferiora T E R R A E.

Qui ascendisse non dicitur propterea ascendit quia ante descenderat. Hoc enim sonat.

Quod autem ascendit quod est non quia & descendit. Requendum itaque super eo quod alibi scriptum est. nemo ascendit in celum non quia de celo descendit filius hominis. quomodo ascenderit ante descendens. Quando enim hoc loquebatur. per descensionem celi se quondam ad celos ascendisse monstrabat. Nec non & illud pariter retractandum quomodo descensio & ascensio sit sentienda. utrum nam secundum corpus localiter. an super corpus spiritualiter. ut certe utroque modo. Inferiora autem terre infernum accipit. ad quem dominus nostra saluatorque descendit. ut sanctorum animas que tenebantur incluse ad celos uictor abduceret. Unde & post resurrectionem eius plurima corpora iustorum in sancta ciuitate uisa sunt. Porro quod infernum in inferiori parte terre sit. psalmista testatur dicens. Apta est terra & deuorauit dathan. & operuit super congregationem abiron. & id ipsum in numerorum libro plenius explicat. Alio quoque loco legimus.

Veniat mors super illos. & descendant in infernum VI V E N I T E S.

Qui descendit. ipse est & qui ascendit super omnes celos. ut impleret omnia. 55
Nam quod corporaliter omnes celos & uniuersas sublimitates celorum circulos quos philosophi speras uocant. transiens atque transcendens stetit in summo celi fornice. & ut ipso uerbo utar absque. an certe omnia corporalia contempnens atque despiciens. & aeterna contemplanis super celos id est super inuisibilia steterisse credendus est. quod ego melius puto. Descendit quod in inferiora terre. & ascendit super omnes celos filius dei. ut non tantum legem prophetarumque compleret. sed & alias quasdam occultas dispensationes quas solus nouit ipse cum patre. Neque enim scire possumus quomodo & angelis & his qui in inferno erant sanguis christi perfuerit.

qm galathas reuocat a circūcisione. a q nec titū q secū fuerat ex gentib?
 ierosolimis potuit excusare. Itaq aut iuxta grecos codices ē legendū.
 qb? neq ad horā cessim? subiectioni. ut cōsequenti possit intelligi ut ue-
 ritas euanglii pmaneat apud uos. aut si latini exemplaris alieni fi-
 des placet scdm superiore sensū accipere debem? ut ad horā cessio
 n circūcidendi titi s; cundi ierosolimā fuerit. q scilicet idcirco sub-
 iectioni cesserunt paulus z barnabas cundi ierosolimā. ut sedarent
 seditionē ob legē antiochię cōtata. ut p eplām aplōz sua sen-
 tentia firmaret & maneret apud galathas euangliū ueritas.
 quę n ēt in littera s; sū in spū. n in carnali sensu s; in tellegen-
 tia spālī. n in manifestō iudaismo s; in occulto. Sciendū ū
 qd aut cūiunctio quę in p̄senti loco ponit. p̄t subintroductos
 aut falsos fr̄s supflua sit. & si legat n habeat qd ei respondeat
 illā q ccludat. s; ēē ordinē lectionis z sensus. S; neq titus ql mecu
 erat cū esset ex gentib? cōpulsus ē circūcidi. statī q sub iungat quę
 causa fuerit ut ad circūcisionē impelleret tit? p̄t subintro-
 ductos inqt falsos fr̄s q sub in troierē explorare libtate nrām
 quā habem in xpo ihu ut nos in seruitutē redigerent. q cū
 minus terrore multitudinis uellent nos a libtate xpi in legis
 tducere seruitutē. ne ad tēpus qdē eis cessim? ut circūciderem
 titū. maxime cū z aliq ob ecclasticā pacē potuerit nos necessitas
 excusare. z hoc totū fecim? ut uobis nulla fiereret occasio ab euan-
 glii grā recedendi. Si g nos ierosolimis int̄ tantos iudeos imminetib?
 hinc inde falsis fr̄ib? & his q maiores erant aliq ex parte cohibetib? nul-
 la potuim? ui. ac ratione cōpelli ut obseruarem? circūcisionē qm sciebam?
 ēē finitā. uos ex gentib? uos in galatia. uos qb? uis nulla in ferri potest.
 utro a grā recedentes ad legis iā abolitę t̄nsceditis uetustatem.

Ab his aut q uidebant aliqd ēē quales aliquādo. nihil mea in t̄ est. ss

De psonā hominis n accipit. licet petrū z iohm dñs secū aplōs habue-
 rit & t̄nfiguratū cū in montē uiderunt. & sup ipsos ecclē sit posi-
 tū fundamentū. n tam nihil refert. quia n aduersū eos loquor

computant; Qui igitur in christo non credunt. sed per bonos mores aliud quod ma-
gis habent quam opera uirtutum. Exemplum fidei quam per caritatem operatur. de uan-
glio illa meretrix tribuat. Quicumque in domo pharisey accubanti domino pedes
lauiss; lacrimis. tuss; crinibus unxiss; unguento. et phariseo murmu-
ranti dominus per parabolam quinquaginta et quingentos denarios debitoris
proposuiss; adiecit. Si per quod dico tibi dimittantur ei peccata multa quia
dilexit multum; Et ad ipsam mulierem cuius ait. Fides tua te saluam fecit
uade in pace. aperte enim in hoc loco demonstratum est mulierem istam habu-
isse fidem per caritatem operantem. que multum ualuerit in christo. Esto quod dicat. Ve-
ne circumcisione in hoc nichil ualere monstrauit. quam sciebat aliquando
ualuisse. Numquid de proprio aliquis abigebat. ut diceret neque proprium.
Sed si consideremus plurimos christianorum id est nos quidem oleastro inserti sumus
in radicem bonae oliue exultare contra fractos ramos populi iudeorum et
dicere magis ualere proprium in quo abraham deo placuit. et reputata
est ei fides ad iusticiam quam circumcisione que in signum data est. et habenti
ea non profuit israeli. uidebimus etiam hinc quorundam usurpatione cau-
tissime non exclusam; **EXPLICIT COMMENTARIORVM AD**

GALATHAS. LIBER SECVS. IN QVIBUS LIBER TERTIVS.
ERTIVM. AD GALATHAS. OPINIA

T et eustochium uolumus hoc eudimus. non ignari inbecillita-
tis nostre et oculis ingenti riuulum uite paruo strepente murmu-
re sentientes. Jam enim et in scriptis ista queruntur omniaque
apostolicorum simplicitate et puritate uerborum quasi ad athena-
cum et ad auditoria euenit. ut plausus circumstantium suscitentur
ut oratio rethorice artis fuscata mendatio. quasi quedam meretricum
laqueus in publicum nostram eruditura populos. quam fauorem populi
quesitur. et in modum psalterii et tibie dulce canentis sensus demulcat
audientium. ut uere illud prophete hieremie tempore; possit
aptari. dicente domino ad eum; Et factus est eis quasi uox cithare suauiter
canentis. et bene compositae. et audiunt uerba tua et faciunt ea. Verum
quid agam. Taceam. Sed scriptum est. Non apparebis in conspectu domini ditiu

repugnantia consequitur & hereses inimice dō ad carnis opa referunt;

Hereses autē græc. ab electione dī: quod scilicet tam sibi unusquisque de
disciplinā q. putat esse meliorem. Quicumque igitur aliter scripturā q. sensu intell.
spēs scī flagitat q. conscripta ē. licet de secula nō recesserit. tam hereticus ap
pellari potest. & de carnis operib; ē eligens q. piora s. hereses sequitur. in
uidia. quā nō putem⁹ idem esse q. zelum. q. zelus in bonā partē accipi po
tē. cum q. nō sit ea q. melior s. emulari. Inuidia u. aliena felicitate tor
q. & in duplicē scindit passionē. cū aut ipse o. aliquis in eo in q. alium
esse nō uult. aut alium uidens esse meliorem. dolo se ei nō esse similem. Pul
chre quidā de hereticis græcum uersum transferens elegiaco metro
de inuidia lusit dicens. iustus inuidia nichil ē que p. tuius ipsius auc
torem rodit & cruciatq. animū. Scripsit beatus cyranus librum de
zelo & luore ualde optimum. q. q. legent nō dubitant annumerare
opib; carnis inuidiā. Int. inuidū aut. inuidiosū hoc int. ē. q. inuid⁹
felicior inuidæ. inuidios⁹ aut. is ē qui a diabolo patitur inuidiā. Quar
tum decimum locum int. carnis opa ebrietas tenet. ebriosi q. regnū
dī nō possidebūt. Et domin⁹ ad discipulos cauete ait. ne forte grauent⁹ cor
da ur̄a in uino & crapula. Vino hominis sens⁹ euerit. pedes coruunt.
mens uacillat. libido succendit. Unde & ap. l. clamitat. & uinum
in q. ē luxuria. habet unus q. q. sententia sue potestate. ego ap. l. n.
sequor. in uino ē luxuria. in uino ebrietas. ebrietas aut. & lux
uria int. carnis opa numerari. nec ille potest negare. qui eisdē pas
sionib; uincit. Et licet me quidā in eolibro que de seruanda uir
ginitate. ēscripsi reprehendendū putent. q. dixerim adolescentule
ita uinū bibere fugere ut uenenum. nō meę sententia p. nitetur. Op⁹
quippe ibi magis uinū q. dī a nob. creatura dampnata ē. & licenti
am tulim⁹ uirgini. p. p. p. tatis calore feruenti. ne sub occasione pa
rum bibendi plus biberet & periret. Alioquin sciebam⁹ & in xpī san
guine uinū consecrari. & timotheo uinū ut biberet impatium.
Ebrietas aut. tam ex uino q. ex ceteris bibendi generib; que uario modo
conficiuntur potest accideret ex quo de seīs dicitur. sumum & si

IN EPIT EDICTVM QVEM RENO

VAUIT DOM ROTHARI REX LANGOBARDORVM UNA
CUO SUI S OPTIMALIBUS ET IUDICIBUS; ITEM PROLOGVS.

EGO IN DI NOMINE ROTHARI VIR EXCELLENTISSIMVS SEPTIMVS
decimus rex gentis Langobardor. anno dō propitiante regni mei octauo.
aetatisq; treagesimo octauo indictione scda. et post aduentum.
in puincia italie Langobardor. ex quo ab alboin tunc tēporis rege;
precedente diuina potentia adducti sunt anno septuagesimo sexto
feliciter. dato ticino in palacio. Quanta p subiectoꝝ nꝝoꝝ comoda
nꝝe fuit sollicitudinis cura. idest subter adnexa tenor declarat.
pꝛecipue tamen pꝛt assiduas fatigationes pauperū. quā etiā sup
fluas exactiones qui maiori uirtute habent. quos uim pati cogno
uimus. Ob hoc considerantes di mīa necessariū ēē pꝛspeximus pꝛe
sentem corrigere legē. quē prior om̄s et renouet & emendet.
Et quod de ē adiciat. et quod supflūū ē absidat. in unū pꝛe uidimus
uolumen cōplectendū. Quatenus liceat unicuiq; salua lege
et iustitia quiete uiuere. & pꝛt opinionē contra inimicos
laborare. seq; suosq; defendere fines. Tām quāquā hęc ita se habeant
uti en. pꝛspeximus pꝛofuturis tēporib; memoria nominaregū
antecessoꝝ nꝝoꝝ ex quo ingentē nꝛa Langobardor reges nominati
esse coeperunt et in quantum pꝛantiquos homines didicimus. in hac
membrana adnotari iussimꝫ. fuit itaq; primus agelmund ex
genere cuginꝫ. Scdꝫ lamissio. Tertius lech. quartus childeoch.
filius lech. Quintus godioch filius childeoch. sextus claffo
filius godioch. septimꝫ tato filius clafonis. tato et unichis
filius ffelf. Octimus uuacho filius unichis nepos ratonis
Nonus ~~...~~ tari. Decimꝫ audoin ex genere gausus. Undecimꝫ
alboin. qui ex tēti ut supra dictū ē in italia adduxit. Duo
decimꝫ def. ex genere beleos. Tertius decimꝫ hautari filius
claf. Quartus decimꝫ agilulf. cuningus ex genere anauuand.

ur eus. liberata est. Cui
uile nubat tantum indno. Beator
auterit. sine pmanferit. secundu
mum consiliu. Puto autem quod
dico spm di habeam;

Deus autem quod idolis sacrificatur.
Scimus quia omis scientiam habemus.
Scientia inflat. caritas aedificat.
Siquis sese existimat scire aliquid
modum cognouit. quem admodum
ostendit eum scire. Siquis autem
dignetur. hoc cognitus est ab eo;

Deus autem quod idolis immolantur.
Scimus quia nihil est idolum in mundo.
Ex quo nullus dr nisi unus. Nam di
sunt quid dicuntur. di. siue in caelo.
siue in terra. siquidem sunt di multi.
et dñi multi. Nobis tamen unus
di pater. ex quo omnia. & in omni
lon. Et unus dñs ihu xps p quem om
nia & nos p ipsum. sed non in omnib;
deficiemus. Quidam autem cons
cientia usque nunc idoli quasi ido
lolum manducant. & conscien
tia ipsorum cum sit infirma pol
luntur. Et scia autem uos non comen
dat dñs. neque si non manducauerim
mus. deficiemus. ^{neque si manducauerim} Videte autem ne ^{ut ab in}

facto haec licentia ura offendicu
lum fiat infirmis; Si enim quis uide
re. qui habet scientia in idolo
re iumentem. & nonne conscientia
eius cum sit infirma. edificabitur
ad manducandum idola. & pe

802 f
ribit infirmis. in tua conscientia
frater propter quod xps mori est;

Scia autem peccantes in fratres. &
percutientes conscientia eorum
infirmam. si xps peccat. Quia
propter siue scandalizat fra
trem meum. non manduca bo
carnem in aeternum. Ne fratre
meum scandalizem. Non sum li
ber. non sum aptr. nonne ihu xpm
dñm. nrm uidi. Nonne opus meu
us estis indno. & si alius non sum
aptr. sed tamen uobis sum;

Nam signaculum apostolatus
mei. uos estis indno. mea defensio
apud eos qui me interrogant haec est;

Numquid non habemus potestatem
manducandi & bibendi. Numquid
non habemus potestatem rorem
mulierem circumducendi. sicut
et ceteri aptr. & fr dñi & ceteri aptr.
aut solus ego & barnabas. non
habemus potestatem hoc operan
di. Quis militat suis stipendiis
iniquis. Qui plantat uineam
& de fructu eius non edo. qui pas
cit gregem. & de lacte gregis non

manducat. Numquid secundum homine
hoc dico. An & lex haec non dicit.
Scriptum est in lege moysi; Non
alligabis os bouis trituranti. Num
quid de bubus cura est dñs. An
propter nos uiuunt. ^{nonne} propter
nos scripta sunt. Quia & de
utiq;

HANS JAKOB SCHUFFELS

Schuffels · Heinz-Hilpert-Str. 6 · D-37085 Göttingen

Herrn
Professor Dr. Hartmut Hoffmann
Willigstieg 6
37085 Göttingen

uir eius . liberata est ~~alio~~ ; Cui
uult nubat tantum in dño . Beatior
aut erit . si sic pmanferit . secundū
magnum consilium . Puto autem quod
et ego spm dī habeam ;

Donus autem quod idolis sacrificatur
Scimus quia omīs scientiam habemus
Sed contra inflat & caritas ⁱⁱ aedificat .
Siquis sese existimat scire aliquid
nondum cognovit : quem admodum
oportet eum scire . Siquis autem
dignetur . hec cognitur est ab eo ;
De ~~de~~ autem quod idolis immolantur
Scimus quia nihil est idolum in mundo
et quod nullus dī . nisi unus . Nam dī
sunt quidam in caelo . siue in terra . siquidem sunt dī mul-
ti & dñi multi . Nobis tamen unus
dī pater . ex quo omnia . & nos in il-

Gesellschaft für wissenschaftliche Datenverarbeitung mbH Göttingen

Anschrift : Am Fassberg 11, 37077 Göttingen
E-Mail-Support : support@gwdg.de
Telefon-Hotline ... : 0551 201-1523

GWDG

Druckdienst	: gwdu111.gwdg.de	Datum	: 06.10.2008
Betriebssystem	: FreeBSD 6.3-RELEASE-p4	Uhrzeit	: 13:03:19
Interpreter	: GPL Ghostscript 8.57		

Druckername	: kyo9k-5	Auftragsnummer	: 452
Warteschlange	: bmlp4s95	Seitenanzahl	: 2
Klassenname	: gwdu111.gwdg.de	Kosten	: 0.0024 AE
Auftragsname	: Ganzseitiger Faxesdruck		

Benutzername	: hhoffma	Kontoname	: UHMG
Fachzuordnung	: UHMG0076	Kontostand alt	: 75.80 AE

Besondere allgemeine Informationen liegen zurzeit nicht vor.

Ganzseitiger Faxesdruck

UHMG0076

hhoffma

lon / Et unus dñs ih̄s x̄p̄s p̄ quem om̄
n̄a & nos p̄ ipsum / sed non in omnib;
scientia: / Quidam autem cons
cigitia usque nunc idoli quasi ido
latum manducant / & conscien
tia ipsorum cum sit infirma pol
luitur / Et ea autem uos non comen
dat dō / neque si non manducauerim
mus / ^{neq; si manducauerim habui} deficiemus / Videte autem ne ab in
festo haec licentia ur̄a offendicu
lum fiat infirmis / Si enim quis ^{uide} uide
re ^{et} cum quibā & scientia in idolo
re cumbentem / Nonne conscientia
eius cum sit infirma / edificabitur
ad manducandum idolatum / & pe

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Kodak
Gray Scale

404.6.1 Nov

Gesellschaft für wissenschaftliche Datenverarbeitung mbH Göttingen

Anschrift : Am Fassberg 11, 37077 Göttingen
E-Mail-Support : support@gwdg.de
Telefon-Hotline ... : 0551 201-1523

GWDG

Druckdienst : gwdu111.gwdg.de Datum : 06.10.2008
Betriebssystem : FreeBSD 6.3-RELEASE-p4 Uhrzeit : 12:13:38
Interpreter : GPL Ghostscript 8.57

Druckername : kyo9k-3 Auftragsnummer : 959
Warteschlange : bmlp4s93 Seitenanzahl : 2
Klassenname : gwdu111.gwdg.de Kosten : 0.0024 AE
Auftragsname : Ganzseitiger Faxesdruck

Benutzername : hhoffma Kontoname : UHMG
Fachzuordnung : UHMG0076 Kontostand alt : 75.80 AE

Besondere allgemeine Informationen liegen zurzeit nicht vor.

Ganzseitiger Faxesdruck

UHMG0076

hhoffma

mulierem circumducenſi. ſicut
& ceteri apłi & fr̃r dñi & ceteri apłi.
auſo lus ego & barnabas. non
habemus poteſtatem hoc operan
di. Quis militat ſuis ſtipendiis
uinquam. Qui plantat vineam
& de fructu eius non edet. qui par
cit gregem. & de lacte gregis non
manducat. Numquid ſecundum homine
hoc dico. An & lex haec non dicit.
Scriptum eſt in lege moysi; Non
alligabis os bouis trituranti. Num
quid de bubus cura eſt dñi. An
propter nos ^{homo} uti uoluerit. ~~non~~
propter nos ſcripta ſunt. ~~Quia~~ ~~ut~~ ~~de~~
utiq;

Gesellschaft für wissenschaftliche Datenverarbeitung mbH Göttingen

Anschrift : Am Fassberg 11, 37077 Göttingen
E-Mail-Support : support@gwdg.de
Telefon-Hotline ... : 0551 201-1523

GWDG

Druckdienst	: gwdu111.gwdg.de	Datum	: 06.10.2008
Betriebssystem	: FreeBSD 6.3-RELEASE-p4	Uhrzeit	: 11:57:40
Interpreter	: GPL Ghostscript 8.57		

Druckername	: kyo9k-4	Auftragsnummer	: 642
Warteschlange	: bmlp4s94	Seitenanzahl	: 2
Klassenname	: gwdu111.gwdg.de	Kosten	: 0.0024 AE
Auftragsname	: Ganzseitiger Faxesdruck		

Benutzername	: hhoffma	Kontoname	: UHMG
Fachzuordnung	: UHMG0076	Kontostand alt	: 75.81 AE

Besondere allgemeine Informationen liegen zurzeit nicht vor.

Ganzseitiger Faxesdruck

UHMG0076

hhoffma

11
802 f
ribit infirmus. in tua conscientia
frater propter quæ xpi mors est;
Sic autem peccantes in fratres. &
percutientes conscientia eorum
infirmam in xpi peccatis; Que
propter si ea scandalizat fra-
trem meum. Non manducabo
carnem in æternum. Ne fratrem
meum scandalizem. Non sum li-
ber. non sum apłs. nonne ihm xpm
dnm nr̃m audi? Nonne opus meū
uos estis in dño? & si alius non sum
apłs. sed tamen uobis sum;
Nam signaculum apostolatus
mei uos estis in dño. mea defensio
apud eos qui me interrogant hæc est;
Numquid non habemus potestatem
manducandi & bibendi? Numquid
non habemus potestatem sororem

Gesellschaft für wissenschaftliche Datenverarbeitung mbH Göttingen

Anschrift : Am Fassberg 11, 37077 Göttingen
E-Mail-Support : support@gwdg.de
Telefon-Hotline ... : 0551 201-1523

GWDG

Druckdienst : gwdu111.gwdg.de Datum : 06.10.2008
Betriebssystem : FreeBSD 6.3-RELEASE-p4 Uhrzeit : 12:20:09
Interpreter : GPL Ghostscript 8.57

Druckername : kyo9k-4 Auftragsnummer : 643
Warteschlange : bmlp4s94 Seitenanzahl : 2
Klassenname : gwdu111.gwdg.de Kosten : 0.0024 AE
Auftragsname : Ganzseitiger Faxesdruck

Benutzername : hhoffma Kontoname : UHMG
Fachzuordnung : UHMG0076 Kontostand alt : 75.80 AE

Besondere allgemeine Informationen liegen zurzeit nicht vor.

Ganzseitiger Faxesdruck

UHMG0076

hhoffma

11
naturalis quasque uoluntates
& operationes habentes
conatus macarius coram
synodo inuentus est mōdū
tunc inter dixit pietas
augustinus georgio patri
arche ut minimum in
ecclia sua suscipe. ret
macarū uelut homi-
nes & inter dixit eiproces-
su haec prima eius ruina
fuit. die xiiii m̄sis febru-
arii auxiliante beato
petro apto ut uideretur
lumen appareret in-
tro missa sunt coram syno-
do ueniens abiliū patrū
dicta iohannis constan-
tinopolitani cyprii
athanasii basilii gregori-
dionisii hylarii ambrosii
augustini & leonis du-
12
s naturales uolunta-
tes & operationes in
xpo dicentium ad satis-
factionē principis &
synodi. Sequenti die
synodo
in eodem secretario re-

residente synodo una cum
principi synodica scripsi-
magathonis papae relictus est
& ad singula cōphata quae
patrū dicta inserta habebat.
In qua synodo & episcopi
occidentalis partis subscrip-
serunt ea. Cuius post haec
adhortatus macarius
asce synodo et apud principem
omniq; senatu in p̄fiteretur
aut unā aut duas uolun-
tes & operationes nullatenus
eos audiunt sed ponunt neque
unā neque duas esse implu-
tore dicere uoluit. Deinde
ptulit pulcherrimus & serenissi-
mus princeps tomū adro-
legendū. In quo una secun-
dū hereticū dogma macarius
erat conscriptus & eius nomē
subscripta apud ipsum uoluntate
in dno firmant. Post ipsius nāq; subscriptionē
& theodori patriarchae unius
iuxta eū tenore abiliū
tio erat. Et interrogatus
georgius patriarcha sic in-

Gesellschaft für wissenschaftliche Datenverarbeitung mbH Göttingen

Anschrift : Am Fassberg 11, 37077 Göttingen
E-Mail-Support : support@gwdg.de
Telefon-Hotline ... : 0551 201-1523

GWDG

Druckdienst : gwdu111.gwdg.de Datum : 02.09.2008
Betriebssystem : FreeBSD 6.3-RELEASE-p2 Uhrzeit : 12:33:31
Interpreter : GPL Ghostscript 8.57

Druckername : irc3220 Auftragsnummer : 003
Warteschlange : bclp3132 Seitenanzahl : 2
Klassenname : 134.76.6.182 Kosten : 0.0081 AE
Auftragsname : http://www.schoyencollection.com/music_files/ms1275_19.jpg

Benutzername : hhoffma Kontoname : UHMG
Fachzuordnung : UHMG0076 Kontostand alt : 66.21 AE

Besondere allgemeine Informationen liegen zurzeit nicht vor.

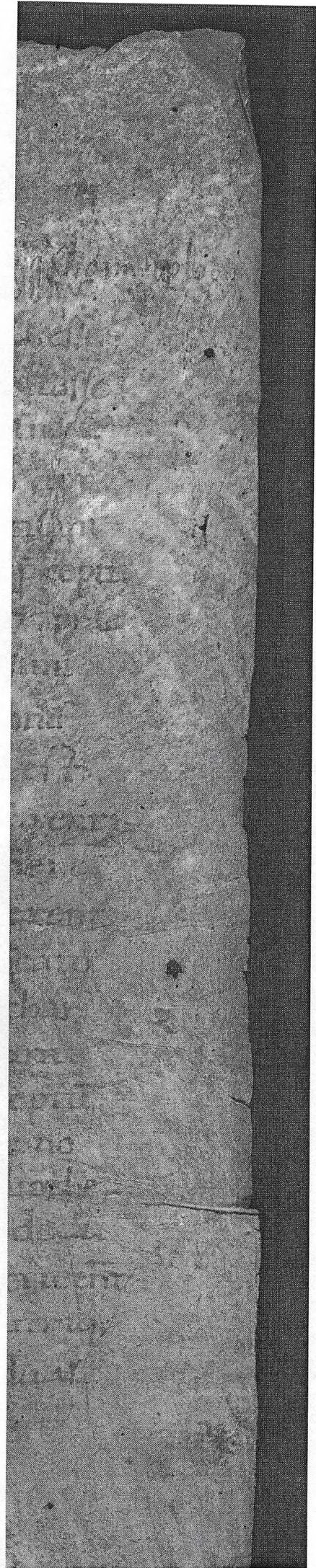
http://www.schoyencollection.com/music_files/ms1275_19.jpg

UHMG0076

hhoffma

LC 2
r Bri
ot

fidem quā docet sedes apti-
ca amplecteretur iusta
scripta agathonis papae
& scōz venerabiliū patrū
cui respondit ut accepta li-
centia scripto quae oportu-
m fuerat responderet &
in his recedentes die xiiii
m̄sis february dominico
intra oraculū beatipetri
intra palatium presente
augusto incl̄yco simulq;
& patriarcha & legati se-
dis aptice coēpit relegi
suggestio alia peoz com-
mendatione sc̄ssimo papae
directa. Tunc georgius sc̄s-
simus patriarcha profes-
sus est eadie scriptis duas
naturas duasq; uolunta-
tes & operationes credere
& predicare sicut sedes a-
ptice & anathematizauit
eos qui unā uoluntatem
& naturā et operationē
dicunt. Die xxi m̄sis fe-
bruary residente synodo
una cū pio principe simul

q; & legati se-
macarū adesse iusserunt
& data est a principe licen-
tia ut se partes qualū
et in qua parte uellent
se diuiderent et geor-
gius patriarcha regie
ciuitati esset cū suis
in parte orthodoxoz
macarus uero cū suis
in parte alia hereti-
coz & deducentes ad
mediū pfessionē geo-
gius patriarche qua
fecerat & porrexerat
principi relicta est
& cōmonitus supra
scriptus macarus qd
sentiret respondit se
in ea pfidia quā ante
p̄posuerat perqui-
re et nullatenus or-
thodoxe fidei acqui-
escere. Ea hora sc̄s-
synodus una cū prin-
cipe ei orarū abstu-
lit & anathematiza-
tes extra synodū pro

Gesellschaft für wissenschaftliche Datenverarbeitung mbH Göttingen

Anschrift : Am Fassberg 11, 37077 Göttingen
E-Mail-Support : support@gwdg.de
Telefon-Hotline ... : 0551 201-1523

GWDG

Druckdienst : gwdu111.gwdg.de Datum : 02.09.2008
Betriebssystem : FreeBSD 6.3-RELEASE-p2 Uhrzeit : 12:20:40
Interpreter : GPL Ghostscript 8.57

Druckername : irc3220 Auftragsnummer : 003
Warteschlange : bclp4132 Seitenanzahl : 2
Klassenname : 134.76.6.182 Kosten : 0.0060 AE
Auftragsname : http://www.schoyencollection.com/carolingian_files/ms074.jpg

Benutzername : hhoffma Kontoname : UHMG
Fachzuordnung : UHMG0076 Kontostand alt : 66.23 AE

Besondere allgemeine Informationen liegen zurzeit nicht vor.

http://www.schoyencollection.com/carolingian_files/ms074.jpg

UHMG0076

hhoffma

[Faint handwritten Latin text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

**ARCHIVE UND BIBLIOTHEKEN DER
VEREINIGTEN DOMSTIFTER ZU MERSEBURG UND NAUMBURG
UND DES KOLLEGIATSTIFTS ZEITZ**

- Archiv und Bibliothek des Domstifts MERSEBURG -

Domplatz 7 * 06217 Merseburg * Tel.: 03461/202375 oder 210045

Georg-August-Universität Göttingen
Herrn Prof. Dr. Hartmut Hoffmann
Seminar für Mittlere und Neuere
Geschichte
Platz der Göttinger Sieben 5

Naumburg, 19.04.04

37073 Göttingen

Sehr geehrter Herr Prof. Dr. Hoffmann,

anbei übersende ich Ihnen im Auftrag von Herrn Dr. Kunde
leihweise die gewünschten Fotos (Cod. 9, fol. 63 v, 163 r;
Cod. 83, fol. 61 v, 104 r, 211 v; Cod. 89, fol. 31 r) aus
den Handschriften der Domstiftsbibliothek Merseburg.

Leider ist dem Fotografen ein Fehler unterlaufen, so daß statt
fol. 161 v - fol. 161 r fotografiert wurde. Desweiteren wurde
die Aufnahme fol. 11 r aus dem Codex 89 vergessen. Diese beiden
Fotografien werden Ihnen zu einem späteren Zeitpunkt noch zuge-
sandt.

Mit freundlichen Grüßen

Strehl

Diplom-Bibliothekarin (FH)

Anlagen: 6 Colorfotos

Cod. 9, fol. 63 v/64 r
Cod. 9, fol. 161 v/163 r
Cod. 83, fol. 61 v
Cod. 83, fol. 104 r
Cod. 83, fol. 211 v
Cod. 89, fol. 30 v/31 r

*Wird
erhalten*

Ganzseitiger Fakausdruck

UHMG0076

hhof tma

^{ibid. n. superius}
lactantia et ambitionis
evadat. Universi dixer
placere sibi. clxi.

De his q. p. diuersis erratis
penitentiā feruentius
gerunt. conc. laod. tit. ii.

De his q. diuersis facino
rib; peccauerunt et p. se
uerantes in oratione con
fessionis. et penitentie.
conuersione amaliſ ha
buere p. fectā p. qualita
te delicti. talib; peni
tentia ^{supper} tempus in pensū
p. p. clementi. et boni
tate d. communio con
cedatur. clxii.

De tempore ordinatio
nis. conc. laod. tit. iii.

Quod n. oporteat ordina

clxiii. Ne congruat p. p. p. p. p.
in mulierib; ordinari.
conc. sup. tit. xi.

Quod n. oporteat eas qua
dicuntur p. p. ut p. p.
dentes. nec etus ordinari.

clxiiii. Iudicio multitudinis
ordinationes fieri n.

Gesellschaft für wissenschaftliche Datenverarbeitung mbH Göttingen

Anschrift : Am Fassberg 11, 37077 Göttingen
E-Mail-Support : support@gwdg.de
Telefon-Hotline ... : 0551 201-1523

GWDG

Druckdienst : gwdu111.gwdg.de Datum : 03.11.2008
Betriebssystem : FreeBSD 6.3-RELEASE-p4 Uhrzeit : 12:16:25
Interpreter : GPL Ghostscript 8.57

Druckername : irc3220 Auftragsnummer : 129
Warteschlange : bclp3s32 Seitenanzahl : 2
Klassenname : gwdu111.gwdg.de Kosten : 0.0081 AE
Auftragsname : Ganzseitiger Faxausdruck

Benutzername : hhoffma Kontoname : UHMG
Fachzuordnung : UHMG0076 Kontostand alt : 72.22 AE

Besondere allgemeine Informationen liegen zurzeit nicht vor.

Ganzseitiger Faxausdruck

UHMG0076

hhoffma

id domino Benedicto aplico persuasit, ut ad publicā missam illud decantarent. Sed utrū hanc consuetudinē seruānt adhuc affirmare non possumus, quia certū non tenemus. Eo etiam in possunt abici multa, quę post sēi GREGORII tempora causa decoris uidentur adducta, cum e contrario psalmista dicat,

A diciam sup omnē laudē tuā. Et mirū ualde uidetur, cū certa sit ratione discretū, quid soli liceat epō, non autē pbro; uidelicet, ut ad epīm ptineant ordinationes clericorū, dedicationes ecclesiarū, sacri crismatis confectio, ad dandū spm paraclitū sacra inpositio manūū, quid aliud ēē possit in sacramentis diuinis, quod non sit pbris commune cū epīs, pēpue cū id quod excellentissimū ē in omib; sacramentis, sēi uidelicet corpus & sanguinē xpī, cotidie sicut epī, ita & consecrent pbrī, nec sanctius sit illorū quā istorū.

Vnde sēi Hieronimus dicit de iisdem pbris. Huiusmodi in benedictione cū epīs consortes sunt mysteriorū, ac nulla inconficiendo corpore xpī & sanguine inter eos & epōs credenda distantia ē, quia & eucharistiam iam pridem ppbros benedictā sine cessitate exegerit accipere debent. Et post pauca. Nam si quis ad iniuriā reuocat, ut putat non debere se accipere eucharistiam, quam pbr benedicit, inspecto pueris ē, credens dō duo corpora habuisse, unū maius, aliud minus. quod epōs conficit maius, qđ pbrī minus. qui xpīm ita diuidit, dō iniuriā facit. Sup hęc omīa cū incipite libri missalis, quando pbrī romani gloria in excelsis dō canere & non canere soleant, legimus solūmodo p̄titulatū, nusquā autem facbeato papa GREGORIO, t̄ aliquo scō patrū nobis interdictū, puto omni die dominica, t̄ in scō natalicis liceat nob sepe dictū ymnū canere, ad augmentū laudis diuinę. *de oct. pentec.*

His ita ut cūq; digestis non absimile uidetur, siquid de octauis pentecostes loquamr. Nam dum adhuc apud gallos essem constitutus. non modicā sup hac re questionē cognoui exortā in illis regionib;, alus ad firmantib;, quod, sicut dominicę natiuitatis ac resurrectionis, ita oportere celebrare & octauas pentecostes: pēpue, cū seruis in p̄ris officialib; libris scriptū legamr post oct. pentecostes. Alus e regione contendentib;, in hac sollempnitate, quā sps sēi sup aplos in linguis igneis apparuit, non plus septem dies debere expendi, iuxta donā eius dē sps sancti.

Copyright by
Herzog August Bibliothek
Wolfenbüttel

131 Gud. lat. 75r

tur. Sicut infirmitas hominis ad mortem. auertit faciem suam. & omnes cognoscunt
quia moriturus erit. Sicut infirmitas eius adiutam est. aspexit cara dñus. hunc
qui infirmatur. absorbet cara dñus infirmitatem infirmi. & aspargit eam.
Ita & saluator nŕ cara dñus. totus albus. non habens neque ullam nigritudine.
ipse enim dixit quod princeps scŕi huius ueniens. non inuenit in me nihil. & eni
peccatum non feci nec dolus inuentus est in ore eius. Ueniens de scŕis celis ad iu
daeos. auertit ab eis dñtatem suam. dicens. Ecce de mit tetur uobis domus uestra
de serra. Uenit ad nos gentes. tollens infirmitates nŕas. & peccata nŕa por
rans. exaltatus in ligno crucis. ascendit in alto captiuans captiuitate.

David in psalmo dixit. Similis factus sum. **INCIP DE PELICANO**
pelicano solitudinis. Pelicanus. amator est filiorum nimis. Sicut genera
uerit natos. & par poli. increuerint. incipiunt parentes suos percutere infatigam.
Parentes autem colofizant eos & occidunt. Demde misericordia parentes moti.
tribus diebus. flent lugentes eos. quos occiderunt. Diuina mater eorum. percutiens
costam suam. stillans sanguinem supra corpora mortua pulloꝝ. ipse san
guis suscitatur eos a morte. Sicut dñs nŕ dicit per psalm. ppheta. filios genui. & ex
altaui. ipsi autem me spreuerunt. Genuit nos factor omnium creaturarum.
percutimus eum. quomodo percutimus. qm̄ seruimus creature potius quā
creatori. Ascendens autem altitudinē crucis. percuterunt ei costā & exiit san
guis & aqua. uitam aeternam habuit. sanguis autem propter quod dixit accipiens
calicem. gratias egit & cetera. A qua autem propter baptismi penitentiae.

INCIP DE NECTICORE.

David ait. factus sum sicut necti corax in domicilio. Necti corax. tene
bras amat magis quā lucem. hoc genus uolatile dñs nŕ amauit. qui in tene
bris & in umbra ambulauit. populum gentiliū. suppopulum iudeorum.

Copyright by
Herzog August Bibliothek
Wolfenbüttel

131 Gud. Lat. 160r

ipalmū unū illud significat notā eē
do conūationē nrām quē in sex dieb'
in quib' mund' factus ē continet. notā
eē & rationē opim singulorū. ut aliud
ad opa ptineat. aliud ad mētē. Vnde &
latitudo equa ē altitudinē. quorū latitu
do ad opa ut dixim'. altitudo refert' ad
anīmā qui ad alta festinat. Illud autē
semel monuisse sufficiat. nosse me cubitū
i cubita neutrali appellari genere. s; p
simplicitate & facile intelligentie. uul
gicq; consuetudine ponere i genere
masculino. Non enī curē nob' ē utare
sermonū uitia. s; scripturę scē obsuri
tate quib'cumq; uerbis edisserere. Igit'
ingredit' uir cui oriens nom' ē p portā
orientalē. ut illuminet eos quos in pma
uestibuli fronte reppererit. siue in p

& thalamū. vsunt cubita. ut interiora cubi
culorū plenā habeant mensurā calami idē
sex cubitorū ipalmū unius. dū opa parti
ratioq; cōsentiant. La u quē extrinsec' fit
hoc ē int' thalamū & thalamū. quinq; cubita.
Hec dū enī xpī secreta penetrant. nec possē
dicere. introduxit me rex in cubiculum
suū. Talib' omīs glā filie regis intrinsec'.
S; discipulis cū xpō domi cōmorantib' mis
teria ei audire n' possē. i foras ad se cupi
unt di exire sermone. & ppter ea quinq;
cubitōrū mēsurā in eis ponit. ut ad sensus qnq;
omīa referre doceant. Lūm qq; alterius por
tę siue ut in lxx. continet' sedī uestibuli &
tū. eiusdē unius calami mēsurę ē. p qd'
uestibulū ei hoc ē lūm portę introitū vii
ponunt' cubita. ut interiora uestibuli ne
qūm septen

Copyright by
Herzog August Bibliothek
Wolfenbüttel

131 Gud. lat. 169r

sive cubacula & napaetae erant v. cubi-
ti. & aliud ppe lūm porte vni habebat cu-
bitos. & in fronte eiusdē sive in marginib⁹
duos cubitos. Qd vestibulū nequis putat
idē ēē qđ sup. addidit. vestibulū autē
p porte interioris p quib⁹ lxx prīmū
co sedm rētiū vestibulū transtulerē.
Thalamū autē idē cubacula quę post por-
tā orientālē erant edificata. in vestibu-
lis respiciētib⁹ ad uia orientālē. Et ut
sciam⁹ quot fuerint thalamū. uingitur tres
hinc & tres inde. ad septentrionē uide-
licet & ad meridiē. respicientes ad ori-
entālē uia. unaq; mensura erat fron-
tū ex utraq; parte. Mensurē ē quoq; mē-
surā in latū luminis porte & repperit
x cubita. & in longū xiiii cubita. & in

nosceret. imprecat⁹ eis ut replant⁹ sapi-
entia & caritate dñi. & radicati et
fundati. scire ualeant. & cōphē-
dere quę sit altitudo & longitudo.
& latitudo & profundū diuitiarū ei⁹.
et ad eosdē loquit⁹. ergo nequāquā estis
peregrini & aduēti. s; ciues scōrū
& domestici dī. edificati ^{sup} fundamētū
apłōz & pphetarū. ipso summo angu-
lari lapide xpō ihu. in quo omīs edi-
ficatio cōpacta crescit in tēplū scōm
in dño. in q̄ & uos sup edificati estis
in habitaculū dī in xpō. Petrus quoq;
apłs hui⁹dē pene uerbis quia eodē
& spū in eplā loquit⁹. siquidē credi-
distis. qm bon⁹ dñs. ad quē accedētes
lapidē uiuentē ab omnib⁹ quidē re-
plutū. & itā autē electū & honoratū.

Copyright by
Herzog August Bibliothek
Wolfenbüttel

131 Gud. lat 169v

Mortalis. rationalis. homin. risibilisq. .
Sic qd erat nē. qd n fuerat fore quibit. r
Amplius ē. qd hom. si que fieris tibi dico.
Est animal sup gredieris rogans. hom q^uis
Est rationalis refero. uerū q^u probabo.
Sub se qd spirat animal. ū omē retentat.
Et genus ē hominis. sed et vsia species ē.
Que genus extremū. sup qd non erit ullū.
Que s^u n abre. complectit^r omia sub se.
Nā rationalis bene. nomine dicit^r omnis.
Designatus homo. d^s. ang^ls. et nihil ultra.
Que uiuunt. que non. vsia ē. deniq sub s^u.
Extra quā nihil ē. intelligit^r uē. quid esse.
Qd n iā fuerit poterit. uel qd m do qd sit
Non fuerat. qd n factū sit. qd q^u futurum.
Est factū infectū. manet infectū q^u factū.
Risibile ē hominis p^priū. q^u p^pt idip sū.

HAB

Cod. Guelf. 133 Gud. Lat.

fol. 49v

gressus pila tus cum iesu in pretorium a it illi iues
rex iudeorum respondet tu dicis quia rex sum Exiit
ergo iesus de pretorio Portans coronam & uestam luppuream
Et cum indutus fuisset ex clamauerunt omnes
crucifigatur Quia filium dei se fecit. Tunc ait illis pila
tus regem ur̄m crucifigam Responde runt re gem non
habemus nisi cesarem. Et

Libo mihi ad mon tem myrrę & adcolles libani & loquar sponse
mee tota speciosa es pxima mei & macula non est in te veni
ad libanum sponsa ueni ad libanum venies & transibis ad mon tem
seyr & ermon a cubilib; leonum amonib; leo pardorum.

leobardoꝝ Jocepulo

HAB

Cod. Guelf. 133 Gud. Lat.

fol. 87v

Macrobius in
Sonn. Scip. cap. II. libri II.

angulorum dimissione integri corporis soliditate
creare. Et hoc est quod apud geometras de bis
binabif corpore esse iam solidum. Ergo pari nume-
ro accessio usque ad octo soliditas est corporis.
Ideo in principia hunc numero plenitudinem
deputant. Non oportet ex impari quoque nume-
ro quod admodum idem efficiat inspicere. Et
quod cum paris quam imparis numeri monas origo
ternarius numerus prima linea esse credat. Hic
triplicat novenarius numerus facit. Qui et ipse
quasi dedubis lineis longum latumque corpus efficit
sicut quaternarius secundum de partibus efficit. Hic
novenarius triplicat etiam dimissione prestat.
Et tria a partibus imparis numero in sex septem que
se ter tria ter solidum corpus efficit sicut in
numero paribus binabif qui est octonarius
soliditate creant. Ergo ad efficiendum utro-
biusque solidum corpus monas necessaria est & se.
Alii numeri idem tamen a partibus & impari a partibus
de duo usque octo. Ab impari autem tria novem
viginti septem. Immo igitur platonis in Timaeo
mundi anima consilium divinitatis contin-
tans. Aut illa quod hos numeros fuisse creata
qui de partibus & ab impari eadem perfecti sunt.

Macrobius
in Sonn. Scip.
cap. II. libri II.

Est. Non ad ipsa platonis verba veniamus. Nam cum de
deum animam mundi fabricante loqueretur ait.
primam ex omni fermento partem tulit. hinc super
duplam partem prioris. tertiam vero sedem hemi-
oliam. Sed primam triplam & quartam duplam sedem
quintam triam triplam. Sextam primam octuplam
& septimam novem septies a prima multiplicatam.
Post hoc spacio quod in duplos & triplos nu-
meros habant interitis partibus ad implebat
ut binas medietates singula spacia colligarent.
Ex quibus unculis hemiolium & septem & epogdion
nascebantur. Illa autem platonis verba ita non nullis
excepta sunt ut primam partem monadam crede-
rent. Secundam quam dixi duplam prioris dualem
numerum esse considerent. Tertiam ternarium nume-
rum qui ad duo hemiolius est ad unum triplus
& quartum quatuor qui ad secundam idem ad duo
duplus est. Quintum novenarium qui ad tertiam idem
ad tria triplus est. Sextum autem octonarium
qui primam octies etiam. At vero pars septima
viginti & septem sunt. quae faciunt ut diximus
augmentum trium imparis numeri. Alienus enim
ut anteadvertere facile est praecessit illa tertio
ut post monadem quae & pars imparis est p-

Gr. cl. 404. 1
(1.5) Nov.

Isaías, xl^m,
20 - xliv. 4.

n

rificabit me bestia agri. dracones & strutiones.
 Qui adedi in deserto aquas. flumina^m in uia. ut da
 re potum populo meo & electo meo; Populū
 istum formaui mihi. laudem meam narrabit;
 OMNEⁿ IUDⁿ CASTI IACOB. NEC
 laborasti in me isrlⁿ. non obtulisti mihi arie
 tem holocausti tui. & uictimis tuis non glo
 rificasti me; Non te seruire feci in oblationem. nec
 laborem tibi prebui in tuere. non emisisti^{mhi} argento
 calami. & adipe uictimarū tuarū non ebriasti
 me; Veruntamen seruire me fecisti in peccatis tu
 is. & prebui^{mhi} labore iniquitatibus tuis. Ego sū ego

Griff. 404.8.2 (7) Nov

for 2

sum ipse. quideleo iniquitates tuas propter me.
& peccatorū tuorū non recordabor. Reduc me
in memoriam. & ^{ut} iudicemur simul. Narrasi quid
habet. ut iustificeris. Pater tuus primus peccavit.
& interpretes tui per uariati sunt in me. & con
taminaui principes scōs. Dedi ad internicionem
iacob. & isrl̄ in blasphemiam.

e T NUNC AUDI IACOB SERUE ME US ET
isrl̄ quem elegi. Haec dicit dñs. Faciens & for
mans te. ab utero auxiliator tuus. Nol timere
seruemeus iacob. & rectissime quem elegi. effun
dam enim aquas super sitientem. & fluentia super
aridam. Effundam spm̄ meum ^{sup serm̄ tuū.} & benedictionē
meam sup stirpem tuā. Et germinabunt inter
erbas omnes salices. iuxta preter fluentes aquas.

Jeremias, xxiii,
17 - 26.

manu ad me locutus est dñs pax erit uobis. Et omnes
qui ambulant in prauitatem cordis sui dixerunt non ue
niat sup uos malū; Quis enī ad fuit in consilio dñi &
uidit & audiuit sermonē eius? Quis considerauit uer
bum illius & audiuit? Ecce turbo domine indig
nacionis egredientur. Et tempestas erūpens super
capud impiorū ueniat; Non reuertetur furor dñi
usq; dum faciat & usque dum compleat cogitationes
cordis sui; In nouissimis diebus intellegētis consilium ei;

Gr. 404.8.2 (7) Nov

fol. 4^v

Non mittebam pphetas & ipse currebant; Non loque-
bar ad eos & ipsi pphetabant; Si stetitissent in consilio meo
& nota fecissent uerba mea in populo meo. auertissem u-
tiq; eos a uia sua mala & pessimas cogitationib; suis; Putas
ne dñs e uicino ego sum dicit dñs & non dñs de longe. si occul-
tabitur ^{uij} in absconditis & ego uidebo eam dicit dñs;
Numquid non celum & terram ego impleo ait dñs; Au-
diui qui adixerunt pphete. pphetantes in nomine
meo mendatum at q; dicentes; Somniaui. somniaui
usq; quo est istud in corde pphetabunt ^{ru.} uaticinantiū
mendatum; Et pphetantium se duc cionis cordis

in poena delinquen

um aduersitas mili

mo dolor n̄ egredi

libet insensibilis. ad

stimulo nr̄e actionis

Dolor non egre

quam poena de ea

que percutit. sed de

peccando uim

te. Sed curandum

um rebus exteriorib;

ficimur. spe ad sup

enus eo mens ad

no nos exterior poe

et apte subiungit.

Uscitur. et auis ad

post iubet dicens. nolite homines caris.

In hac itaq; uita homo ad laborem nas

citur. quia carnalis quisq; cū transcuntia

appetit. desideriorū suorum se pondere

affligit. Grauis quippe labor est hanc

ipsam presentis uitę glām querere.

quesitam quandoq; percipere. et per

ceptam cū circumspectione custodire.

Grauis labor ē. hoc cum magna fatigati

one apprehendere. quod is qui appre

henderit. nouerit diu stare non posse.

Scī autē uiri quia transcuntia non amant.

non solum nulla temporalium desiderio

rum pondera tolerant. sed et si qua ad

uersa consurgunt. in ipsis suis p̄ssuris n̄

laborant. Quid enī flagellis durius.

Et tamen de flagellatis apostolis scriptū

in quippe homo
rū is qui accepta
considerat quod
sibile. ut hęc pert
pora sine gemitu
paulus cū tribula
enumeraret. ad
us. quod in hoc po
quod caro flagellis
etenda atiuora
ius attestante qui
foris est noster homo
is qui intus ē. reno
n. Homo uero ad
et auis ad uolatum.
summa euolat. un
us laborat. Po

est. ibant gaudentes a conspectu concilii.
quō digni habiti sunt contumeliā pati. p
nomine iū. Qd' ergo eorū mentib; labor ē.
quib; et poena uerberū labor non est.
homo ergo ad laborem nascitur. quia
ille huius mundi ueraciter mala sentit.
qui eius bona inhiante appetit. Nam
cuius mens ad alta suspendit. sub ipsa
est. quicquid exterius contra ipsam mo
uetur. Bene itaq. subditur. et auis ad
uolatū. quia tanto animus a laboris
afflictione se subtrahit. quanto p spem
ad summa sustollit. An non quasi auis
paulus ad uolatū natus fuerat. qui tot
aduersa sustinens dicebat. nrā conuer
satio in celis est. Et rursum. Scimus qm
si terrestris domus nrā huius habitatio

INITIO S^CI EUANGELII SEC^UND^UM MATHEUM.
 LIBER GENERATIONIS I^ES^U CHRISTI FILII DAVID FILII ABRAHAM.
 Abraham genuit isaac. Isaac autem genuit iacob. iacob au-
 tem genuit iudam & fratres eius. Judas autem genuit
 phares & zara de thamar. Phares autem genuit esrom.
 esrom autem genuit aram. Aram autem genuit amina-
 dab. aminadab autem genuit naason. Naason autem
 genuit salmon. salmon autem genuit booz de rachab.
 Booz autem genuit obeh ex ruth. Obeh autem genuit
 iesse. iesse autem genuit dauid regem. Dauid autem rex
 genuit salemonem ex ea quae fuit uriae. Salemon au-
 tem genuit roboam. roboam autem genuit abia. Abia
 autem genuit asa. asa autem genuit iosaphat. iosaphat
 autem genuit ioram. ioram autem genuit oziam. Oz-
 as autem genuit ioatham. ioatham autem genuit achaz.
 Achaz autem genuit ezechiam. ezechias autem genuit
 manassen. Manases autem genuit ammon. ammon au-
 tem genuit iosias. iosias autem genuit iechoniam et
 fratres eius. intransmigrationem babilonis. Et post
 transmigrationem babilonis. iechonias genuit salathi-
 hel. Salathihel autem genuit zorobabel. zorobabel
 autem genuit abiuth. Abiuth autem genuit eliachim.
 elachim autem genuit alor. Alor autem genuit sa-
 doch. sadoch autem genuit achim. Achim autem genuit
 eliid. eliid autem genuit eleazar. Eleazar autem ge-
 nuit mathan. Mathan autem genuit iacob. iacob au-
 tem genuit ioseph uirum mariae. De qua natus est
 ih^S qui uocatur xp^S.

†
M. I.
L VII.
loviij.

Omnes ergo generationes ab abraham usque ad dauid. gene-
 rationes xiiii. Et ad dauid usque ad transmigrationem babilonis.
 generationes xiiii. Et a transmigratione babilonis usque ad xp^M.
 generationes xiiii.

†
M. II.
L. VI.

Xpⁱ autem generatio sic erat. Cum esset desponsata ma-
 ter eius maria ioseph. antequam conuenirent. inuenta

†
M. III.
L. V.

Gr. ef. 18.22 Aug. 4°

for 13th

eos in nomine patris et filii et spiritus sancti. Docentes eos
seruare omnia quae cumque mandavi uobis. Et
ecce ego uobiscum sum omnibus diebus usque ad
consummationem saeculi.

EXPLICIT EUANGELIUM CATA MATHEU.
INCIPIT PROLOGUS SECUNDUM MARCUM.

MARCUS EUANGELISTA DISCIPULUS PETRI IN BAPTISMATE
filius atque in diuino sermone discipulus sacerdotium
in israel agens secundum carnem leuita conuer
sus ad fidem christi euangelium in italia conscripsit.
ostendens in eo quid et generi suo deberet et christo.
Nam in initium principii in uoce propheticae exclama
tionis instituens ordinem leuitice et lectionis osten
dit ut predicans predestinatum iohannem filium
zachariae et in uocem angeli enunciantis emissum non
solum uerbum caro factum sed corpus domini in omnia
diuinae uocis animatum initio euangelice et predi
cationis ostenderet ut qui habet et legens sciret cui
initium carnis in domino et ihesu aduenientis habitacu
lum caro deberet agnoscere atque in se uerbum uocis
quod in consonantibus perdiderat inueniret. Denique
et perfecti euangelii opus intrasset in baptismo
domini predicans dominum inchoans non laborauit natui
tatem carnis quam in prioribus uiderat dicere
sed totus exprimens expositionem deserti ieiunium
numeri temptationem diaboli congregationem
bestiarum et ministerium protulit angelorum
ut instituens nos ad intellegendum singula in bre
ui compingens nec auctoritatem factae rei deme
ret et perficiendi operis plenitudine non negaret.
Denique amputasse sibi post fidem pollicem dici
tur ut sacerdotio rebus haberetur. Sed tantum
potuit consentiens fidei predestinata electio
ut nec sic in opere uerbi perderet quod prius

Grdf. 18.22 Aug. 4°

for. 43^v

2/43

giur. magnis ecclesiae
 lebreur. Os enim omni
 us natura bonitas. cui
 potentia. Cuius opus mi
 st. statim ut nos diaboli
 tas ueneno suo mortifi
 cae. preparata renouan
 bus. pietatis suae reme
 dia mundi primordia
 uit. Denuntiatis serpen
 te mulieris quod noxu
 tionem suauitate
 et. Xpm uidelicet incar
 nemque significans.
 ex uirgine. uiolatore
 propaginis incorrup
 tae damnet. Nam
 uatur diabolus homine
 deceptum diuini caru
 bus. & immortalitati
 cum. curam subisse sen
 tique in malis suis quoddā
 atorū consortio inue. n
 om quoque iustae. seu
 gente ratione erga homi
 tanto honore condiderat
 mutasse sententiam
 dilectissimi secreti. & spen
 consili. ut incommutabilis
 diuinitas non potest sua
 priuari. primam

pietatis suae dispositionem sacra
 mento oculi uore compleret. Et ho
 mo diabolicae iniquitatis uersuta
 acius inculpat. contradi propo
 sitionem non periret. Ingrederetur ergo
 haec mundi infima filius dei dael
 tis de descendens. & apertis na glo
 ria non recedens. nouo ordine ge
 ratur. nouo ordine quia inuisibilis
 uisibilis factus est in nostris.
 Incomprehensibilis uoluit comp
 hendi. ante tempora manens. et
 coepit ex tempore. ut uersitatis
 diuinae seruilem formam obumbrat.
 maiestatis suae dignitate suscepit.
 Inpassibilis deus non dedignatus est
 homo esse passibilis & immortalis
 mortis legibus subiacere. noua aut
 natuitate generatus. quia in uolū
 uirginitas concupiscentiam nesciuit.
 substantiam ministravit. Assump
 ta est de matris uterina natura. non cul
 pa creata est forma seruili sine con
 ditione seruili. & nouus homo sic
 con temperatus est ueteri. ut &
 ueritate non susciperet generis. &
 uitium excluderet uetustatis.
 Verax namque misericordia dei cum
 ad reparandum humanum genus
 ineffabiliter ei multa suppeterent.
 haec potissimum consulendi

Copyright by
Herzog August Bibliothek
Wolfenbüttel E 346. 2° Helmut.

elegit uiam qua ad destruendum
opus diaboli non uirtute uteretur
potentiae sed ratione iustitiae.
Nam superbia hostis antiqui non in
merito sibi in omnes homines ius
tyrannicum uindicabat. nec inde
bito dominatum praemebat. quos
amanda todi spontaneas in obse-
quium suae uoluntatis inlexerat.
non itaque iuste omittit et origi-
nalem humani generis seruitutem
nisi de eo quod subegerat uincere
tur. Cum igitur misericors omni-
potensque saluator ita susceptio-
nis humane moderaretur exordia.
ut uirtutem inseparabilis a suo
homine deitatis per uelamentum
infirmitatis absconderet. in lusa est
uersus hostis astutia. qui natu-
ritatem pueri in salutem humani gene-
ris procreati non aliter sibi quam
omnium nascentium putauit
obnoxiam. uidit enim uagientem
atque lacrimantem. uidit parum
obuolutum cum concisione sub-
ditum & legalis sacrificii oblatio-
ne perterritum. agnouit de in-
cepit solita incrementa pueritiae
& usque in iuiles annos de natu-
ralibus nondubitant augmen-
tis. Inter haec intulit contumelias.

multiplicauit iniurias.
maledixit ob probria bla-
sphemata. omnem posterum
uim furoris effudit. in
scriptamentorum gene-
currit & sciens quod hum-
turam infectisset ueneno.
credidit transgressionis
quem tot documentis did-
mortalem. persistit ergo
bus praedo & auarus exa-
neum quinihil ipsius ha-
insurgere. & dum uitiata
praeiudicium generale
tur. chyrographum quo
excedit. ab illo iniquitate
poenam in quo nullam
culpam. Soluitur itaq.
pactionis mala sua da con-
fortis ille necitur uincul-
gato mundi principe. &
tis uasa rapiuntur. & in
suum ab antiquis conta-
ta natura. & mors morti-
tur. naturas natu-
tur. qm simul & redet.
inferi seruitutem. & de
mutat originem. & fides
peccatorem. Quisque in
tiano nomine pie & fide
gloriam reconciliatio.

elegit uiam qua ad destruendum
opus diaboli non uirtute uteretur
potentiae sed ratione iustitiae.
Nam superbia hostis antiqui non in
merito sibi in omnes homines ius
tyrannicum uindicabat. nec inde
bito dominatum praeebat. quos
amandandi spontaneas in obse-
quium suae uoluntatis colexerat.
non itaque iuste omitteret origi-
nalem humani generis seruitutem
nisi deo quod subegerat uincere-
tur. Cum igitur misericors omni-
potensque saluator uas susceptio-
nis humane moderaretur exordia.
ut uirtutem inseparabilis a suo
homine detrahit per uelamen nostrae
infirmittatis absconderet. in lusa est
uersuti hostis astutia. qui natuita-
tem pueri in salutem humani gene-
ris procreati non aliter sibi quam
omnium nascentium putauit
obnoxiam. uidit enim uagientem
atque lacrimantem. uidit parum
obuolutum ei. conuisione sub-
ditum & legalis sacrificii oblatio-
ne perterritum. agnouit dein-
ceps solita incrementa pueritiae
& usque in uiriles annos de natu-
ralibus nondubitaluit augmen-
tis. Inter haec intulit conuincitias

multiplicauit iniurias.
maledixit obprobria blas-
phemia. omnem postre-
sum uim furoris effudit.
temptamentorum gene-
currit. & sciens quod hum-
turan infecisset ueneno.
credidit transgressionis
quem tot documentis did-
mortalem. persistit ergo
bus praedo & auarus exa-
meum. qui nihil ipsius ha-
insurgere. & dum uittat.
praeiudicium generale pe-
tur. chyrographum quo
excedit. ab illo iniquitatis
poenam in quo nullam re-
culpam. Soluitur itaq.
pactionis mala sua daco-
fortis ille nec uirtutis uincul-
gato mundi princeps. &
uis uasa rapiuntur. & in
suum ab antiquis conta-
ta natura. mors morti-
tur. natuitas natuitur.
tur. qm simul & redet.
sufferi seruitutem. & re-
mutat originem. & fides
peccatorem. Quisque in
tiano nomine pie & fide
gloriaris. reconciliatio.

Copyright by
Herzog August Bibliothek
Wolfenbüttel E 346.20 Helmut.

CLIBER PRIMVS

SPE ET MVLTIV HOC COGITAVI MFCVM
 bonine an mali plus attulerit hominib; & ciuitatib;
 copia dicendi ac summū eloquentiae studiū. Nā eū & nrē
 rei p. detrīmēta osidero. & maximarū ciuitatū ueteres an-
 mo calamitates colligo. n̄ minimā uideo p. discretissimos
 homines in uelētā partē incōmodorū. Cū autē res ab m̄a
 memoria p̄pt̄ uetustate remotas ex latētarū monumētis repe-
 tere instituo. multas urbes ostēditas. plurima bella restincta.
 firmissimas societates. sanctissimas amicitias intellego.
 cū animi ratione. tū facilius eloquentia cōparatas.
 Ac me quidē diu cogitantē ratio ipsa in hanc potissimum
 sententiā ducit. ut existimē sapientiā sine eloquentia
 parū p. desse ciuitatib; eloquentiā uero sine sapientia
 nimīū obēē plerūq; p. desse nunquā. Quare si quis
 omittis rectissimas atq; honestissimas studis rationis &
 officii sumit omnē op̄rā in exercitatione dicendi. is
 inutilis sibi p̄uicissus patre ciuis saluitur. Qui uero na-
 sese armat eloquentia. ut n̄ oppugnare cōmoda patrie.
 sed p̄p̄ugnare possit. is m̄ uir & suis & publicis rationi-
 bus utilissim; atq; amicissim; ciuis fore uidetur. Ac si uo-
 lum; hui; rei quē uocat eloquentia. siue artis initium.
 siue studii. siue exercitationis cuiusdā. siue facultatis
 ab natura p̄fecte osiderare principiū. Reperim; id ex ho-

egetit. & i publicis questionib; cunct legib; ut ante si reo
comodum sit. iudiciu de accusatore fiat. utru illi liceat accu
sare nec ne

Ex rationatione etrou
fia estat cures sine propria ^{lege} uenit i iudiciu que tam ab
allus legib; similitudine quandā aucupat. ea ē hui modi.
Lex ē. Si furiosus exister agnator. gentiliuq. in eo pecuniaq.
et potestas esto; & lex q̄ parente necasse iudicat erit. is ob
uoluit & obligat corio deuchat ip̄fluentē; & lex. Pat fami
lias ^{super} uti familia pecunia ue sua legauerit ita uis esto; &
lex. Si pat familias i testat morit. familia pecuniaq. et
agnatoru gentiliuq. esto; Malleolus iudicat ē matre ne
casse. ei dā nato statū folliculo lupino os ob uoluit ē &
sollee lignee i pedib; i ducte sūt. & i carcerē ductus ē.
Qui defendebant cū tabulas in carcerē afferē. testamtu ipso p̄
sente c̄scribunt. testes rite. affer. de illo suppliciu sumit. hi q̄ he paulo p̄
rederant testamtu. hereditatē ad eunt. fr̄ minor malleoli
q̄ cū ob pugnauerat. iei periculo sua uocat hereditatē. lege
agnationis. Hic certa lex i re nulla afferē. & tam multe
asserunt. ex q̄b; ratiotinatio nascit. quare potuerit aut
n̄ potuerit iure testamtu facere. C̄stitutio legitimae
ex ratiotinatione. Cui n̄ partes sint legitimae c̄stitutionis
Iostendim. Nē de iudiciali c̄stitutione dicam.
iudicialis c̄stitutio ē cū factū c̄uenit. s. iure an i iura
factū sit querit. et c̄stitutionis partes sunt duę. quarū
una absoluta. altera assuptua nominatur.

LIBERTERTIVS.

S I NEGOTIIS FAMILIARIBVS IMPEDI
 ti uix satis otū studio suppeditare possum? & id
 ipsū qđ datur otū libentius in philosophia cōsume
 re cōueniunt? tam tua nos. G. herenni uoluntas cōmouit ut
 de ratione dicendi cōscriberem. ne aut tua causa nolui
 se aut fugisse nos laborē putares. & eo studiosius hoc
 negotium suscepimus. quod te non sine causa uelle
 cognoscere rethorica intellegebamus. Non enī parum
 in se habet fructus copia dicendi & comoditas orationis.
 si recta intellegentia & de finita moderatione animi
 gubernet. Quas ob res illa que greci scriptores inanis arrogan
 tię causa sibi assūpsere reliquim? Nā illi ne parū multa scisse
 uiderent. ea acquisierūt que nihil attinebant. ut ars difficilior
 cognitiua putaret. Nos ea que in debant ad rationē dicendi pu
 nere supsim. nē enī spe queat. aut glā cōmoti uenim? ad scribendū
 quē admodū ceteri sunt industria nrā tue morē geram? uolunta
 ti. Nē neminiū longa sumat oratio. de re dicere incipimus.
 Site illud unū monuerim? artē sine assiduitate dicendi nō multū
 iuuare. ut intelligas hanc rationē p̄ceptionis ad exercitationē
 cōmodari oportere.

Copia dicendi

Exercitatio.

O RATORIS OFFICIUM est de his reb. posse dicere. quę res
 ad usū ciuile morib; ac legib; constitutę sunt. cū assensione au
 ditorū quo ad ea fieri poterit. Tria s̄ genera causarū quę re
 cipere debet orator. Demonstratiuū. Deliberatiuū. Iudiciale.

agamemnonē occiderit. Iudicatio ē que ex infirmatione & confirmatione rationis nascitur & trouētia. Nā sit ea nob̄ exposita ratio quā paulo ante exposuim⁹. Illa h̄ meū inquit patrē occiderat. At n̄ inquit aduersarius abste filio matrē necari oportuit. Potuit enī sine tuo scelere illius factū puniri. Ex hac diductione rationis illa sūma nakt̄ & trouersia quā iudicationē appellamus. Est huius modi rectū ne fuerit ab ore iste matrē occidi cū illa ore istis patrē occidisset. Firma mentū est firmissima argumentatio defensoris & appositissima ad iudicationē. ut si uelit orestes dicere eiusmōdi animū matrī suę fuisse in patrē suū in se ipsū acores. in regnū. infamā generis & familie. ut ab ea penas liberi sui potissimū pātere debuerint. & ceteris quidē in ēstitutionib⁹. ad hunc modū iudicationes reperiuntur. In ēcturali autē ēstitutione q̄a ratio n̄ ē factū enī n̄ cedit. Non potest ex diductione rationis iudicatio nasci. quare necesse ē eandē cē quēstionē & iudicationē. factū ē. non ē. factū n̄ ē sit. Quot autē in causa ēstitutionis aut earū partes erunt. totidē necesse erit quēstiones rationes. iudicationes. firmamēta reperire. his om̄ib⁹. in causa repta. tū deniq⁹ singule partes totius cause ēsi deinde sunt. Nam n̄ ut q̄d q̄. dicendū p̄mū. ita p̄mum amaduogrendū uidētur. Ideo q̄d illa que p̄ma dicunt si uehant udis ēgruere. & coherere cū causa. ex his duas oportet que p̄dicenda sunt. Quare enī iudicatio & ea que ad iudicationē oportet argumēta inueniri. diligēt̄ erit artificio repta. cura & cogitatione p̄tractata tū deniq⁹ ordinande sunt ceterę partes orationis. Cę partes. sex cē omnino nob̄ uident. Exordiu. narratio.

absoluta ē cū idipsum qđ factū ē. ut aliud nihil foris assumat.
recte factū ēē dicim⁹. ea ē hui⁹ modi. Mimus quidā nomina
tū actū portā cōpellant in cenaculo. Accus in iuriarū agit.
hic nihil aliud defendit. n̄ licere nominari cū cui⁹ nomine
scripta dentur agenda.

Assumptiua pars
est cū p se defensio infirma est. sed assumpta cetera re cōpba
t. Assumptiue partes sunt. iiii. concessio. remotio criminis.
translatio criminis. cōparatio.

Concessio est.
cū reus postulat ignosci. ea diuiditur in purgationē et de
p̄cationem.

Purgatio est. cū consulto negat
se reus fecisse. ea diuiditur in imprudentiā. fortunā. neces
sitatē. **F**ortunā. ut cepio ad trebatū publicū de exor
citāmissiōe. Imprudentiā ut ille qđ deco seruo qđ domnū occiderat
suppliciu⁹ sūpsit cui fr̄ ēēt ante quā tabulas testamēta aperu
it. cū is seruus testamēto manu missus esset.

Necessitudinē ut ille qđ ad diē cōmeat⁹ n̄ uenit. qđ cū aque in
tēdusissent. Dep̄catio ē. cū & peccasse se & cōf̄to fecisse cōfite
r̄. et tñ postulat ut sui misereantur. Hoc in iudicio n̄ s̄repti
usu euenire. h̄ quando p eo dicim⁹. cui⁹ extant recte facta
multa. a loco cōmuni. p̄āplificationē iniciant h̄ modo.
Qđ si h̄ fecissent. tñ a p̄p̄riis beneficiis ignosci cōuen
ret. Verū nihil postulat ignosci. Ergo in iudiciū n̄ uenit
at in senatū aut ante impatorē. & consiliū. talis causa
potest euenire.

Ex translatione
criminis causa cōstat. cū fecisse nos n̄ negamus. s̄ alioꝝ pec
catis coactos fecisse dicim⁹. ut orestes. cū se defendit in ma
trem conferens crimen.

Ex remotiōe criminis cau
sa constat. cū a nobis non crimen s̄ culpā ipsā amouem⁹.
& t̄ in hominē transferim⁹. t̄ in rem quāpiam asserimus.

Alfridus eps. Brunestes huson.

~~Libereffurice~~

Libre de ecclesiasticis disciplis et religioe ppiana Collecto ex iussu
dñi metropolitani Rantbodi tunc ep̄i et reginone abbate quonda
p̄sumens

Codex mōst̄i s̄a Jacobi ex ayagm̄s

Codex sancti iacobi.

nisi intinere. aut placitū fuerit. admissā recipiat. Nullus in al-
terius parrochia. missā canat. absq; p̄bri uoluntate. & rogatu. nul-
lus decimā ad aliū panem recipiat. Nullus penitentiē. mittet car-
nē manducare. & bibere uinū. nisi p̄ eo ad p̄sens elemosinā fuerit.

Nullus p̄sumat baptizare. nisi in iugilia pasche. & pentecosten.
nisi p̄periculo mortis. Vnusq; fontes habeat. Et si n̄ potest habere
lapideos. habeat aliud ad hoc p̄paratū. in quo nihil aliud sit. Uide
ut om̄ib; parrochiaris ūris. simbolū & orationē dominicā. nisi
i. ieiunū. ūr. temporū. & rogationū. & letanī. maioris plebi ūris.
om̄imodis obseruandū insinuat. Feria. iiii. ante quadragesimā. ple-
be ad confessionē mittat. & iuxta qualitātē delicti. poenitentia. i-
iungit. n̄ ex corde ūro. s; sic in poenitentiali scriptū ē. Tri-
temporib; in anno. id est in natale dñi. pascha. & pentecosten.
om̄s fideles ad cōmunionē corporis & sanguinis dñi acce-
dere admonet. Certis temporib; iugatos ab uxorib; abstinere
exhortamini. Eulogias p̄ missā indies. festis. plebi tri-
buite. Nullus sine stola intinere inceat. Nullus indu-
at uestis laicalib;. Nullus rē. aut possessionē. aut man-
cipiū. acce. uendere. aut cōmutare. aut quocūq; ingenio
alienare p̄sumat. Diē dominicū. & alias festiuitates.
q; opere serui. a uespere in uesperā celebrare docet. Can-
tus. & choros mulierū in atrio acce. phibet. Carmina
diabolica. quē sup mortuos nocturnis horis uulgus can-
tare solet. & cachinnos quos exerent. sub cōtestatione dī
om̄ipotentis. uetat. Cū ex cōmunicatis nolite cōmunica-
re. nullus illis p̄sumat missā canare. s; & plebi. uob;
cōmissis hoc annunciat. Ad nuptias nullus ūrū eat.

83.21. Ms. 2.

Gr. def. 83.21 Aug. 2°

for. 2ⁿ

= 1 from NE 69.4. 69.14

inde missus. aptico iussu eū eiceret. ita dicendo. ex te
enī dāpnaberis. quō pontificē. qui te consecrauit
coepm. condēpnabas. & accusabas. Qui cadens in terrā.
ante omē conciliū epōz ibi confitebat se peccasse. abun-
dio epō misso ab urbe roma dicente. non licet quēquam
accusare pontificē suū. quō iudex non iudicabitur.
Quo audito. ualentianus augustus. sicut apud nos scrip-
tum habet. cuius nos in hoc imitatores ēē debetis. ga-
uisus ē in dampnatione epī euphimi. qui extitit accu-
sator polychroni pontificis sui. Consonat autē hu-
necessariae sententię. scs siluester. & magni constan-
tini baptizator augusti dicens. neq. ab augusto. neq.
ab omī clero. neq. a regibus. neq. apto. iudex iudicabi-
tur. haud dubiū. qui ecclasticus. Pelagius quoq. p̄sul
apticus. euidā regi francorū scribens sic dicit. Cum
celitudini ur̄e multa dona misericordia diuina
contulerit. p̄ amore tam. quē ecclē eius sinceriter
exhibetis. fecit uos multis regnantibus clariores.
quō int̄ alias regni ur̄i curas. p̄ tranquillitate scāe
ecclē. p̄cipuā sollicitudinē uos certum ē exhibere.
EX NICEŒO CONCILIO.

Scā synodus bis in anno ecclesiastica decreuit haberi conci-
lia. unum estate. aliud tempore autumnū. Quisquis
autem epōz. adhuc uenire distulerit. absq. necessi-
tatis causa. anno integro missas celebrare n̄ p̄sumat.

percipiat incrementa . quibus decent ornatuſ . & uirtuorum
monſtra deuitare . & ad te qui uia & ueritas & uita eſ:
gratioſuſ ualeat peruenire . per dñm nrm .

Guberna dñe qſ familiam tuā . & tuuſ ſemp beneficuſ ac
cumula . ut & preſentis uite ſubſidiuſ gaudeat & eterne .

Deinde pfidelibuſ defunctiſ iii . pſat . De profundis clam .

Confitebor . iii . Dñe exaudiorat . ii . Cum precibuſ iſtiſ .

Requiem eterna A porta inferi . In memoria . OREM .

Propterea qſ dñe animabuſ famuloꝝ famularuꝝq; tuarū
miſericordia ſempiterna . ut mortalibuſ nexibuſ expeditaſ .
lux eaſ eterna poſſideat . per dñm nrm . Qui uertitur .

TERTIA DIE CVM IPS SYNOBYM INGREDITVR .

DI CAT HANC ORATIONEM .

PROTEGE dñe qſ noſ famuloſ tuos ſubſidiuſ paciſ . et
beati MARTINI patrociniſ confidenteſ . ac uniſ iſ
hoſtibuſ redde ſecuroſ . Et poſt hoc legatur euangelium .

Circuibat ihe ciuitateſ om̄ſ & caſtella . Deinde canunt

pfalmi ſubnotati . A o te dñe clamabo . Benedicā dño .

Dñſ nr refugium . Dñſ uenerunt gent̄ Voce mea . ii .

Cum p̄cibuſ iſtiſ . Saluū fac populuſ . Fiat pax uniuſ

Oſtende nobiſ dñe A o uitoruū nrm . O REMVS .

Dſ qui ciuitatibuſ ut inuiam poſſint redire iuſtiæ . ueri
tatiſ tuæ lumen oſtendiſ . o a cunctiſ qui xp̄iana
pfeſſione ceſſentur . & illa reſpuere quæ huic inimica
ſunt nomini . & ea quæ ſunt apta ſectari . per .

Deinde & iā . p omnibuſ qui ſe nriſ commendauerunt

orationibuſ alioſ iii . pſat A o te dñe leuam .

Grady. 83.21 Aug. 20
for 10²

Chad. 84.21 I 58
for 64²6

postea de gradu deciderit. cuius sit editionis cuius fuerat ante
gradum. *EXCIP NEOCESARIENSI DIORDINATIONE.*

Probat ante ^{mo}xxx. aetatis suae annū nullatenus ordinetur. licet
ualde sit dignus. sed hoc tēpus obseruare. Nam dñs nŕ ^{mo}xxx
aetatis anno baptizatus est. *DE DIACONO. EXCIP CARTAGINENSI.*

Item placuit ut ante xxv annos aetatis. nec diaconi ordinen
tur. nec uirgines cōsecrentur. *EXCIP FELICIS PAPAE.*

Qui igitur partem digiti sibi abscidit uolens. hunc addere
canones non admittunt. Cui uero casu hoc accidit. & clerici
possunt fieri. & si uulero fuerint reperi. non abici. *EXCIP FELICIS*

In litteratos quoque. aut *GELASII PAPAE. DE INLITTERATIS PREBYTERIS.*
aliqua parte corporis inminutos. nullus p̄sumat ad cleru
puchere. quia nec litteris carens sacris eē potest aptus of
ficiis. & ut uisum nihil dō p̄suis offerri legalia p̄cepta
sanxerit. Similit̄ qui se ipsos abscidunt.

*NE CRIMINOSA AD CLERUM ADMITTANTUR. AUT ENIM
APLIVS. MANVS NEMINI CITO. IN POSVERIS NEQUE COMUNI
CAVERIS PECCATIS ALIENIS. EXCIP ADEM FELICIS.*

Vsque adeo sane cōperim̄ inlicita quaeque p̄rūpere. ut demo
nib. simulib. q. passionib. inrōtios. m̄steria sacrosca trae
tare tribuat. Et post pauca. Si corpore sauciati. aut
debilem. nequaquā sca contingere lex diuina p̄hibet.
quanto magis doni ecclesistis dispensatores non cūenit qd
est deterius n̄te percussos. *EXCIP AVRELIANENSI. CAP. X.*

De his qui ex concubinis filios habent. & uxores legitimas
habuerūt. & defunctis uxorib. sibi concubinas publice
sociant. Id obseruandū censum̄. ut si eos qui iā clerici
per ignorantia ordinati sunt n̄ remouem̄. Ita statuim̄

fol. 83^r

Gr. 83 21 Aug. 2°

~~f. 172^v~~

ex penitentialibus

xl iii. **Q**ui pbrm occiderit. xii. annorū ei poenitentia scdm canones imponatur. Aut si negauerit. sibi liber est. cū xii. iura. Si autem seruus. sup xii. uomeres feruentes se purget. Conuictus noxa usq. ad ultimum uitae tempus. militiae cingulum deponat. & uxorem amittat. *Concil.*

xl iiii. **N**unciatum est nobis. qd aliqui qui olim dixerunt se fuisse sacerdotes. & postea degradati p suis peccatis poenitentia agendo suffragia scōrū p diuersa loca transeuntes quesierunt trucidati sint. huiusmodi interfectores omnē ecclesiasticam denegamus communionem. donec dignā poenitentia pro reatu suo scdm iudicium epōrum exsoluant. *Ex eodem*

xl v. **Q**ui subdiacon occiderit. ece sōt cōponat. Qui diacon. eccc. qui pbrm. de. qui epm. deccc. q monachū. eccc sōt cōponat. *EX PENITENTIALI*

xl vi. **S**iquis ep̄s aut aliquis ordinatus homicidiū fecerit. x. ann̄ poeniteat. tres ex his in pane & aqua. *EX EOD. E.*

xl vii. **S**iquis ad homicidiū faciendū consenserit. & consiliū dederit. & factū fuerit. vii. ann̄ poeniteat. Si uero n̄ fuerit factū. iiii. ann̄ poeniteat. *EX EOD. E.*

xl viii. **S**iquis pximū & consanguineū suū occiderit. x. ann̄ poeniteat. Similiter si quis seniore. & dominū suū dolo trucidauerit. *EX DICTIS FERRANDI DIACON.*

xl iiii. **P**ericulose se decipiunt. qui existimant eos tantum homicidas ēē qui manibus hominē occidunt. & non potius eos per quorū consiliū. & fraudē. & ex

ordiamur scriptura. salutiferac crucis signaculo fideles docuit insigniri. Quae multifaria digesta sup panē & calicem. plixat orationis. consecrationis uerba cōmendauit. Nam non modo quod in euangelio continetur t aplo. Insecrovis dicimus. sed & alia pplura adicimus. magnā quasi uī consummandis accōmodantia mīsteris. Quae orientem uersus nos orare litterarū forma pstituit. Benedicimus fontem baptismatis. oleum unctionis. huc accedit. qđ ter inmergi mī. quos baptizamus. oleo unguim. uerbis abrenuntiare satanę & anglis ei informam. Unde haec & alia in hunc modū non pauca. nisi tacita ac mīstica traditione. a patrib. ac ecclesiastico more. reuerentiori diligentia in mīsteris obseruata silentio. quam publica ta scripto. **ITEM CAPITULUM XXVIII.**

Deficit me dies. si singulas aeclae consuetudines explicatū aggrediar. Quid plura. ipsam confessionē fidei. credendi in patrem. & filium. & spm scm. quis nobis scripto insinuauit. nisi qđ baptismatis traditionem cōsequenter fidei pietas imitatur. & ut baptizamur ita & credim. Quae dieb. festis scriptura stantes nos orare pcepit. profestis autē n̄ sic. Ergo si tot non scripto tradita. usus aeclae pie accepta. mīstica obseruatione custodit. n̄ absurdū immo apostolicū arbitror. & iam non scriptas traditiones firmit̄ tenere. Laudo enī inquit uos apls. qđ in omnibus memores mei estis. & sicut tradidi uobis traditiones tenetis. & illud. tenetis traditiones quas accepistis. siue p sermone. siue p eplam. Igit̄ licet & more duorū. t triū testiū stet. omne uerbū. diuersis nū exemplis malum. quib. aecelesiasticae consuetudinis obseruantia a maioribus ductam. p lege tenendam p suauisibilis erudit̄ clarescat.

pl. 160²

Gravel. 83. 21 Aug. 2°

DE PARENTIB; INTRA SEPTA MONA
STERII CONTRADITIS.

Sipater uel mater filiū filiūq. intra septa monasterii in
infantibus annis subregulari tradiderint disciplina non
liceat eis. post quā ad pubertatis puererunt annos. egre
-oi. & matrimonio copulari. hoc omnino deurtandū est.
qa nefas ē ut oblati aparentib; dō filius. uoluptatis frena
laxentur. Igitur ut p̄dixim⁹. n̄ liceat eis susceptū habitū
unquā deferere. sed cūcti qd̄ tonsurā. aut religionis
ueste aliquando habuerunt. In religionis cultu habitūq.
uelint nolint p̄manere cogantur.

CONCILIO CARTAGINENSIS AFRICÆ QVARTO.
xcviii Laici. presentibus clericis. nisi ipsi p̄bantibus.
docere non audeant.

Cond. $G = \text{eff. } 83.21 \text{ A} = 5.2^\circ$
for. 160°

cf. $\text{Clim } 8208102$
for. 251°

Domino totius reuerentia dignissimo. Frithrico scē mogon-
 tia censu ecclē archi epō. Gerhardus. omniū pīssima & sacerdotū.
 vīa inuigente clementia hęc paucula. ex plumb; deflorata. uris
 obtutib; p̄sentanda. et enucleatus eximernanda transmittim; At
 enī diomsius athenensiu ep̄s diuissimus. mepla addemo plū
 scripta. Non habemus inquit pontificē. qui non possit cōpati infir-
 mitatib; nr̄is. Sed ipse innocens & misericors. non erūpet neq; cla-
 mabit. At nūc enī est & p̄pitiatio p̄pccatis nr̄is; qua p̄p̄t non re-
 cipimus odēofile tuos zelantes impetus. & iā si decies milies re-
 sumas sineē & heliā. cū audierimus illa. quę placebant & displice-
 bant benigno ihu ad discipulis eius. qui fuerunt mearū cōmōratio-
 ne participes mansueti & benigni ipsius sp̄s; Docere enī non erū-
 ciare oportet ignorantes. sicut & cecros non cruciam. sed manu-
 duemus; Benignus nāq; errantē inquit. & refugientē vocat. atq;
 iux inuentū. in humeris tollit. Qui & refugientib; cupide iun-
 gitur. et non dedignatur dedignari a se reuertib;. & sine causa pro-
 uocantes se tolerat. & ipse excusat. immo p̄mittit mederi vobis
 ad propinquantib; sibi p̄ocurrat & obuiat. & totus totos cōplectens
 deosculatur. & non accusat. aut improprietat eis priora corū. sed di-
 ligit p̄sentia. & diem festum agit. & conuocat amicos. benignos
 uidelicet anglos. ut sit omniū delectantiū habitatio; Item post
 pauca. Cū eē. aliquando secus cretā. hospicio me suscepit scē
 carpus. ut p̄mu etiam mentis munditiā addi uisiones diuissi-
 mus. Qui non inchoabat scās mysteriq; consecrationes. nisi prius
 ei ostenderetur desup̄ni s̄ p̄pitiā uisio. oranti ante oblationem
 scēssima sacrificii. conferentibus nāq; nobis quardā adinuicē.
 retulit mihi idem. se nimis contristatū a quodā infidelī; Causa
 autē erat ipsius infidelis. quō isdem infidelis. dum celebraret

Sicut enī scriptū ē. iracundia uiri. iusticiā dī nō operat. Nec arbitreris ideo nobis nō posse surripere in iustā cōmotionē quia epī sumus. sed potius cogitem⁹ inter laqueos temptationū nos periculo sissimē uiuere quia homines sumus. Aufer itaq. gesta ecclesiastica. quę perturbat⁹ fortasse fecisti. & redeat int⁹ uos caritas. quā cū illo & catecuminus habuisti. Aufer litē. & reuoca pacē. ne tibi pereat homo amicus. et deuob⁹ gaudeat diabolus inimicus. Potens ē autē misericordia dñi nrī. ut me exaudiat orantē. ne mea tristitia deuob⁹ augetur. si potius quę est exorta sanet. & te reget pgrām suā. & letificet iuuentutē tuā. non continētē senectutē meā.

Item lra. C SP AD EVNGE CLASSICAM. E EXCOMMUNICAT FVERAT. Ego ppter eos. qui peccato unus animæ totā domū eius. id plurimā animā anathemate ligat. maxime. ne ibiquisquā sine baptismati decore re abscedat. & utrū nō scia de recta pellendi sis. qui eo confugunt. ut fidē fide iussorib⁹ frangant. adiuuante dño. & concilio nrō cupio. si opus fuerit ad sedē apostolicā scribere. ut his causis. quę sequi debent amicus. concordī omīū auctoritate constituat⁹ atq. firmet⁹. Illud plane nō temere dixerī. qđ si quisquā fidelīū fuerit anathematizatus iniuste. ei potius obicit qui hoc faciat. quā ei quā hanc patet iniuriā. Sps enī scs habitas in scis. p quē quisq. ligat⁹ aut soluitur. in meritā nulli ingerit poenā. Per eum quippe diffundit⁹ caritatis in cordib⁹ nrīs. quare non agit pperam.

IN CONCILII TRIBURIENSIS CONVENTU. in quo fuerit. xxvi epī. statutū est capitulo. x. siqđ de sponsa uxore. & dotare. coire aut cū illa nō possit. si fr̄ illius. aut cōsobrin⁹. auunculus. aut ullo modo intra cōsanguinitatis liniam. ppter quē eā corrupere. qđ quēuis nupta ēē nō potuerit legitimo uiro. de spon-

Grey. 83.21 Aug. 20
for 172^h

[illegible]

sic loquit^r. cui series. vii.
modo. 1. filius. & filia.

neptus pos. & p neptus. 1111. abnepos.

ad neptis. vi. trinepos. &

pnepus & trinepotis. filia. Heac

ppaginem • opusculis

abneptit gradū se se subtraxit

et rursus lex immutari

ad neptis & quodā modo reuocat

ad sex in generis gradum

et sic. v. et c.

488
Principium fiat² finitur. ita ppri

terminatur. Huc

2.

Quick. 83.21 Aug. 2°
for 172^v

DE PARENTIBUS APARTIBUS: INTRA SEPTA MONA
STERII CONTRADITIS.

Sicuter uel mater filiū filiāq. intra septa monasterii in
infantibus annis subregulari tradiderint disciplina non
liceat eis. post quā ad pubertatis pueritiam annos. egre
di. & matrimonio copulari. hoc omnino deuitandū est.
quā nesciūt ut oblati aparentib. dō filius. uoluptatis freno
laxentur. Igitur ut p̄dixim. n̄ liceat eis susceptū habitū
unquā deferere. sed cuncta q̄d consue. aut religionis
ueste aliquando habuerint. In religionis cultu habitūq.
uelint nolint p̄manere cogantur.

CONCILIO CARTAGINENSIS AFRICÆ QVARTO.

xcviii Laici. presentibus clericis. nisi ipsis p̄bantibus.
docere non audeant.

Cod. Græc. 83.21 Aug. 72°

fol. 160^v

18

Domino totius reuerentie dignissimo · Frithrico scē mogon-
 naensis ecclē archi epō · Gerhardus · omniū p̄p̄sima sacerdotū ·
 v̄a inuigente clementia h̄c paucula · ex plurib; deflorata · uris
 obtinib; p̄standa · et enucleatus eximenda transmittit; At
 cū diuinsus aduentus ep̄s diuinsissimus · mepla addemo plū
 scripta · Non habemus inquit pontificē · qui non possit cōpari infir-
 mitatib; n̄is · Sed ipse innocens & misericors · non eripet neq; da-
 nabit · At n̄ enī est & p̄p̄atio p̄p̄ecans n̄is; quā p̄p̄e non re-
 cipimus odonofile tuos zelantes impetis; & rā fideles milites re-
 sumas sine & heliā · cū audierimus illa · quę placebant & displice-
 bant benigno dñi ad discipulis eius · qui fuerunt mearū cōmōratio-
 ne participes manserunt & benigni ipsius sp̄s; Doceat enī non eru-
 ciare oportet ignomias · sicut & ceteros non cruciam · sed manu-
 duemus; Benignus nāq; errantē inquit · & refugientē noceat; neq;
 uix inuentū · inhumens tollit · Qui & refugientib; cupide in-
 gnat · et non dedignatur dedignari aut reuertentib; · & sine causa pro-
 uocantes se tolerat · & ipse excusat · immo p̄mittit mederi v̄p̄e
 ad propinquos; sibi p̄ocurrat & obuiat · & totus totos cōplectens
 deosculatur · & non accusat · aut improprietat eis priora corā · sed di-
 ligē p̄sentia · & diem festum agit · & conuocat amicos · benignos
 uidelicet anglos · ut sit omniū delectantiū habitatio; Item post
 pauca · Cū eē aliquando secus grēa · hospicio me suscepit ses-
 corpus · ut p̄mu tram mentis munditiā addi uisiones diuinsissi-
 mus · Qui non inchoat sc̄as mysteria cōsecrationis · nisi prius
 ei ostenderetur desuper s̄ p̄p̄ia uisio · oranti ante oblationem
 sc̄issima sacrificii · conferentibus nāq; nobis quardā adinuicē ·
 retulit mihi idem · se nimis contristari a quodā infidelī; Causa
 autē erat ipsius iusticie · quō isdem infidelis · dum celebraret

SV

Cod. Gr. cl. 83.21 \$ Aug. 2°

fol. 161^r

Sicut enī scriptū ē. inuicem iuri. iusticiā dī nō operat. Nec arbitreris ideo nobis nō posse surripere in iustā cōmotionē quia epī sumus. sed potius coartem inter laqueos temptationū nos periculo sissimē uiuere quā homines sumus. 7 Aufer itaq. gesta ecclesiastica. quę p̄uēbāt fortasse frectū. & redeat int̄ uos caritas. quā cū illo & ceteris habuisti. Aufer lit̄. & reuoca pacē. ne tibi perat homo amicus. et deuob̄ gaudeat diabolus inimicus. 7 Potius ē aut̄ misericordia dñi nr̄i. ut mē exaudiat orat̄. ne mea tristitia de uob̄ augetur. si potiusq. est exorta sanet. & te reget p̄gram suā. & tristitia iuuentutē tuā non continētē senectutē meā.

ITEM IPIA. C S̄ ADIUNDE CLASSICUM. ē ex cōuener̄ f̄erat. Ego p̄t̄ eos. qui peccato unus animas totā domū eius. ut plurimā animā anathemate ligat. maxime. ne ibi quisquā sine baptis̄m̄ decore re abscedat. & utrū nō cū de rectā pellendi sis. qui eo confugit. ut fidē fide iustorib. frangant. adiuuante dño. & concilio nr̄o cupio. si opus fuerit ad sedē apostolicā scribere. ut his causis. quę sequi debent animis. concordia omniū auctoritate constituat̄ atq. firmet̄. Illud plane nō temere dixerī. qđ si quisquā fidelis fuerit anathematizand̄ iniustus. si potius obicit qui hoc faciat. quā n. qm̄ hanc patet iniuriā. 7 Sp̄s enī sc̄s habitand̄ in sc̄is. p̄que quisq. ligat̄ aut soluitur. in merita nulli ingerit poenā. 7 Per eum quippe diffundit caritā in cordib. nr̄is. quare non agit p̄p̄ram?

IN CONCILII TRIBURLENSIS CONVENTU.
in quo fuer̄. xxvi epī. statutū est capitulo. x. siqđ de sponsa & uxore. & dotare. coire aut̄ cū illa n̄ possit. si ff̄ illius. aut c̄sabrini. ^{aut} auunculus. aut ullo modo intra c̄sanguinitatis liniamina. p̄p̄nquus eā corrupere. qđ quāuis nupta ēē n̄ potuerit legitimo uiro. de spon

Cod. Græc. 83.21 Aug. 2°

fol. 171^v

scia tamen fr̄. fr̄. t̄ cognat' habere n̄ possit. si mehus
& mecha fornicationis q̄de uindictā sustineant. licita uero
ē uigilia eis n̄ negentur. 2

Ep̄i. pontifici a quo consecrari. pbantur. p̄iudiciū
inferre nullum possunt; quod si presumptū fue-
rit. carere uiribus non dubium ē. non posse in-
ter ecclesiastica ullomodo statuta censeri;

Contra eūdem mortū. Incarn. s̄ lehem. ruptim. Crassathū.
essim. Emmanuel. Chet. Argub. S̄ch. Ginhū. Hec uerba scribe.
et liga i benedictiōe. heros. heli. Tru. mās. veni. us. affriat.
angelus nunciat. dñs liberat. hec uerba scribe i sin. tra manu.
luna cū uino. et da e. i. rre.

VZ

Cod. Græc. 83.21 Aug 2°

fol. 172ⁿ

Cod. Græc. 83. 21 Aug. 2°

fol. 172^v

Alfridus ep̄s. Brunestel hufn.

Libere assidue

Liber de ecclesiasticis disciplinis et religione propria Collectus ex iussu
dñi metropolitani Rantbodi tunc ep̄i et reginone abbate quondam
p̄sumens

Codex mōst̄i s̄i Jacobi ex agramf

EV

God. Geelf. 83. 21 Aug. 2°

for 1re

Codex sancti iacobi.

nisi intinere. aut placentū fuerit. admissā recipiat. Nullus in al-
terius parrochia. missā canet. absq; p̄bri uoluntate. & rogatu. nul-
lus decimā ad aliū p̄tinentē recipiat. Nullus penitentiē. mutat car-
nē manducare. & bibere uinū. nisi p̄ eo ad p̄sens elemosinā faciat.

Nullus p̄sumat baptizare. nisi in iugilia pasche. & pentecosten.
nisi p̄periculo mortis. & nusq; fontes habeat. Et si n̄ potest habere
lapideos. habeat aliud ad hoc p̄paratū. in quo nihil aliud fuit. ~~Quid~~
ut om̄ib; parrochiaris uir̄is simbolū & orationē dominicā. missā
eunū. iiii. temporū. & rogationū. & letanīe maioris plebī. uir̄is
omnimodis obseruandū insinuat. Feria iiii. ante quadragesimā. ple-
bē ad confessionē inuitat. & ei iuxta qualitātē delicti. poenitentia. i-
iungit. n̄ ex corde uir̄o. s; sic in poenitentiali scriptū ē. Tribus
tēporib; in anno. id est inuitale dñi. pascha. & pentecosten.
om̄s fideles ad cōmunionē corporis & sanguinis dñi acce-
dere admonet. Ceteris temporib; iugiter ab uxorib; abstine-
re exhortamini. Eulogias p̄ missā indies. festis. plebi tri-
buit. Nullus sine stola intinere inceat. Nullus indu-
at uestib; laicalib;. Nullus rē. aut possessionē. aut man-
cipiū ecclē uendere. aut cōmutare. aut quocūq; ingenio
alienare p̄sumat. Diē dominicū. & alias festiuitates.
absq; opere serui a uespere in uesperā celebrare docet. Can-
tus. & choros mulierū in atrio ecclē p̄hibet. Carmina
diabolica. quę sup̄ mortuos nocturnis horis uulgius can-
tare solet. & cachinnos quos exercent. sub cōtestatione di-
omnipotentis uetate. Cū ex cōmunicatis nolite cōmunica-
re. nullus illis p̄sumat missā canere. s; & plebī. uob;
cōmissis hoc annunciat. Ad nuptias nullus uir̄i eat.

83. 21. Ms. 2.

h v

Cod. fidey 83.21 Aug. 2°

for. 2°

inde missus. aptico iussu eū eiceret. ita dicendo. ex te
enī dāpnaberis. quō pontificē. qui te consecrauit
coepm. condēpnabas. & accusabas. Qui cadens in terrā.
ante omē conciliū epōz ibi confitebatur se peccasse. abun-
dio epō misso ab urbe roma dicente. non licet quēquam
accusare pontificē suū. quō iudex non iudicabitur.
Quo audito. ualentinianus augustus. sicut apud nos scrip-
tum habet. cuius nos in hoc imitatores ēē debetis. ga-
uisus ē in damnatione epī euphimi. qui extitit accu-
sator polychronii pontificis sui. Consonat autē hu-
necessariae sententiae. sēs siluester. & magni constan-
tini baptizator augusti dicens. neq. ab augusto. neq.
ab omī clero. neq. a regibus. neq. apto. iudex iudicabi-
tur. haud dubiū. qui ecclasticus. pelagius quoq. p̄sul
apticus. euidā regi francorū scribens sic dicit. Cum
celitudini ur̄e multa dona misericordia diuina
contulerit. p̄ amore tam. quē ecclē eius sinceriter
exhibetis. fecit uos multis regnibus clariores.
quō int̄ alias regni ur̄i curas. p̄ tranquillitate scāe
ecclē. p̄cipuā sollicitudinē uos certum ē exhibere.
EX NICEŒO CONCILIO.

Scā synodus bis in anno ecclēastica decreuit haberi conci-
lia. unum estate. aliud tempore autumnū. Quisquis
autem epōz adhuc uenire distulerit. absq. necessi-
tatis causa. anno integro missas celebrare n̄ p̄sumat.

SV

Cod. Gr. cl. 83.21 Aug. 2°

fol. 3^r

percipiat incrementa · quibus decent ornatu · & utriusque
monstra deuitare · & adit qui uia & uirtutis & uitae es
gratiosus ualeat peruenire · per dñm nrm ·

Guberna dñe qñ famulū tuū · & tuus semp̄ beneficis ac
cumula · ut & presentis uitae subsidus gaudeat & eterne ·
Deinde pfidelibus defunctis iii · psal · De profundis clam̄ ·
Confitebor · 111 · Dñe exaudiorat · 11 · Cum precibus istis ·
Requiem eterna a porta inferi · In memoria OREM ·

Propterea qñ dñe animalibus famulorū famularūq; tuarū
misericordia sempiterna · ut mortalibus nexibus excedat ·
lux eas eterna possideat · per dñm nrm · Qui uertit ·

TERTIA DIE CUM IPSA SYNODVM INGREDIATUR ·
DICAT HANC ORATIONEM ·

PROTEGE dñe qñ nos famulos tuos subsidus pacis · et
beati MARTINI patrocinis confidentes ac uisitis
hostibus redde securos · Et post hoc legitur euangelium ·
Circuibat ihc ciuitates om̄s & castella · Deinde canunt
psalmi subnotati · Aote dñe clamabo · Benedicā dño ·
Dñs nr̄ refugium · Dñs uenerunt gent̄ Voce mea · 11 ·
Cum precibus istis · Saluū fac populuū · Fiat paruu ·
Ostende nobis dñe Aot uitorū nrm · O REMVS ·

D qui orantibus ut inuiam possint redire iustitiae · ueri
tatis tuae lumen ostendis · da cunctis qui xp̄iana
pfessione censentur · & illa respuere quae huic inimica
sunt nomini · & ea quae sunt apta sectari · per ·
Deinde & cā · p omnibus qui se nr̄is commendauerunt
orationibus alios iii · psal · Aote dñe leuau ·

SV

Cod. Gelf 83.21 Aug. 2°

for 10^h

postea de gradu deciderit. cuius sit edmonis cuius fuerat ante
gradum. *EXC. NIOCESARIENSI DE ORDINATIONE.*

Prbt ante ^{mo}xxx. aetatis suae annu nullatenus ordinetur. licet
ualde sit dignus. sed hoc tempus observa. Nam dñs nŕ ^{mo}xxx
aetatis anno baptizatus est. *DIDAC. EXC. CARTAGINENSI.*

Item placuit ut ante xxv annos aetatis. nec diaconi ordinen
tur. nec uirgines cōsecrentur. *EXC. FELICIS PAPAE.*

Qui igitur partem digiti sibi abscidit uolens. hunc ad cleru
canones non admittunt. Cui uero casu hoc accidit. & clerici
possunt fieri. & si uidero fuerint reperti non abici. *EXC. FELICIS.*

In litteratos quoque. aut *GELASII PAPAE DE INLITTERATIS PERIS.*
aliqua parte corporis inminutos. nullus psumat ad cleru
puchere. quia nec litteris carens sacris cō potest aptus of
ficius. & utinam nihil dō prius offerri legalia pcepta
sanxerit. Similit̃ qui se ipsos abscidunt.

*N. IN CRIMINOSA AD CLERUM ADMITTANTUR. ALII INIM
ATVS. MANVS NEMINI CITO. IN POSYERIS NEQVE COMYNI
CAVERIS. IN ECCLIS ALIENIS. IN VIADIM. ITA.*

Vsque adeo sane cōperim̃ illicita qusq. prūpere ut demo
nib. similib. q. passionib. inreptos. misteria sacrosca mac
tare tribuat. Et post pauca. Si corpore sauciati. aut
debilem. nequaquā scā contingere lex diuina phiba.
quantomagis domi eccl̃is dispensatores non euenit qd
est deterius nŕe percussos. *EXC. AVRELIANENSI. CAP. V.*

Dchis qui ex concubinis filios habent. & uxores legitimas
habuerūt. & defunctis uxorib. sibi concubinas publice
sociant. Id obstruandū censum̃. ut sic eos qui iā clerici
per ignorantia ordinati sunt nŕe mouem̃. ita statum̃

92

Cod. fr. 83.21 Aug. 2°

fol. 83ⁿ

xl iii.

Qui pbrm occiderit. xii. annorū ei poenitentia scdm canones
imponatur. Aut si negauerit. si liber est. cū xii. iurā.
Si autem seruus. sup xii. uomeret feruentes se purget.
Conuictus naxa usq. ad ultimu uitae tempus. militiae
cingulum deponat. & uxorem amittat. Concil.
DE EO QUI PBRM DEGRADATU OCCIDERIT. EX IO DIA

xl iiii.

Nunciatum est nobis. qd aliqui qui olim dixerunt se fu
isse sacerdotes. & postea degradati. p suis peccatis poe
nitentiā agendo suffragia scōrū p diuersa loca tran
seuntes quesierunt trucidati sint. huiusmodi inter
fectoribus omnē ecclesiasticam denegamus commu
nionem. donec dignā poenitentia pro reatu suo scdm
iudicium epōrum exsoluant. *xxxiiii. xxv.*

xl v.

Qui subdiacon occiderit. eee sōt cōponat. Qui diacon. eeee.
qui pbrm. de. qui epm. deeee. q monachū. eeee sōt cōpo
nat. *EX PENITENTIALE. xxxiiii.*

xl vi.

Siquis ep̄s aut aliquis ordinatus homicidiū fecerit. x.
ann poeniteat. tres ex his in pane & aqua. *EX IO DE.*

xl vii.

Siquis ad homicidiū faciendū consenserit. & consiliū
dederit. & factū fuerit. vii. ann poeniteat. Si uero n̄
fuerit factū. iii. ann poeniteat. *EX IO DE.*

xl viii.

Siquis p̄ximū & consanguineū suū occiderit. x. ann poe
niteat. Similiter si quis seniore. & dominū suū dolo
trucidauerit. *EX DICTIS FERRANDI DIACON.*

xl iiii.

Periculose se decipiunt. qui existimant eos tantum
homicidas ēē qui manibus hominē occidunt. &
non potius eos per quorū consiliū. & fraude. & ex

Cod. Græc. 83.21 Arg. 2°

fol. 97^v

ordiamur scriptura. salumferat crucis signaculo fideles docuit insigniri. Quae multifaria digesta suppanē & calicem pliceat orationis. consecrationis uerba cōmendauit. Nam non modo quod in euangelio continetur. t̄ap̄to. Insecrois dicimus. sed & alia p̄p̄ura adicimus. magnā quasi uī consummandis. accōmodantia misteris. Quae orientem uersus nos orare litterarū forma p̄stituit. Benedicimus fontem baptismatis. oleum unctiois. huc accedit. qđ ter immergi m̄. quos baptizamus. oleo unguim̄. uerbis abrenuntiare satan̄ & angelis ei informam̄. Unde haec & alia in hunc modū non pauca. nisi tacita ac mystica traditione. a patrib. ac ecclesiastico more. reuerentiori diligentia in misteris obseruata silentio. quam publica scripto.

ITEM CAPITULUM XXVIII.

Deficit me dies. si singulas aeclae consuetudines explicatū aggrediar. Quid plura. ipsam confessionē fidei. credendi in patrem. & filium. & sp̄m s̄m. quis nobis scripto insinuauit. nisi qđ baptismatis traditionem cōsequenter fidei pietas imitatur. & ut baptizamus ita & credim̄. Quae dieb. festis scriptura stantes nos orare p̄cepit. profestis autē n̄ sic. Ergo si uot non scripto tradita. usus aeclae pie accepta. mystica obseruatione custodit. n̄ oburdū immo apostolicū arbitror. etiam non scriptas traditiones firmit̄ tenere. Laudo enī inquit uos. apls. qđ in omnibus memores mei estis. & sicut tradidi uobis traditiones tenetis. & illud. tenetis traditiones quas accepistis. siue p̄sermonē. siue p̄eplam. Igit̄ licet more duorum. t̄ triū testiu s̄t. omne uerbū. diuersis nū exemplis malum. quib. ecclesiasticar. consuetudinis obseruantia a maioribus ductam p̄lege tenendam p̄suasibilis erudit̄ clarescat.

LV

Cod. Gicly. 83.21 Aug. 2°

fol. 160ⁿ

in capitulis enim dextra ac sinistra sunt
foramina hemitoniorum proque tendun-
tur surculis et uicibus; eneruo torti fu-
nes quin peludunt nec pligantur
nisi sonitus ad artificis aures certos et
equales fecerint.

Brachia enim quae in eas tensiones inclu-
duntur cum extenduntur equaliter et
pariter utrique plagam mittere debent.
quod si in omotonia fuerint impediunt
directam telorum missionem. hoc thea-
tris uasa aerea quae in cellis sub gra-
dibus mathematica ratione conlocan-
tur. sonitus et discrimina quae greci ethera
appellant. ad symphonias musicales
siue concertus componuntur. Diui-
sa in circinatione diatessaron et dia-
pente et disdiapason uti uox scenici
sonitus conueniens in dispositionibus
tactu cum offenderit auribus cum
cremento clarior et suauior ad spec-
tatorum pueniat aures.

Hydraulicas quoque machinas et
cetera quae sunt similia his organis
sine musicis rationibus efficere ne-
mo poterit.

Disciplinam uero medicine nouisse
oportet propter inclinationem caeli
quae greci climata dicunt et aeris
et locorum quae sunt salubres aut pesti-
lentes aquarumque usus. Sine his enim

rationibus nulla salubris habitatio fie-
ri potest. Iura quoque nota habeat
oportet ea quae necessaria sunt aedifi-
cibus communibus parietum ad ambi-
tum stillicidiorum et cloacarum luminu-
rum aquarum ductionis. et cetera.
quae eiusmodi sunt. Nota oportet
ut sint architectus. Vt ante caue-
ant quam instituant aedificia.
Ne controuersie facili operibus
patribus familiarum relinquunt.
Et ut legibus scribendis pruden-
tia cauere possit et locatori et
ducitori. Namque si lex perite
fuerit scripta. erit ut sine cap-
tione utrique ab utroque liberet.

Ex astrologia autem cognoscitur
orientis occidentis meridies septen-
trio et iam celi ratio. ac qui noctu-
um solstitium. astorum cur-
sus quorum nouitiam si quis non
habuerit.

Orologiorum rationem omnino
scire non poterit. Cum ergo
tanta haec disciplina sit conde-
corata et habundans eruditioni-
bus uariis ac pluribus non puto
posse ualde repente proficere
architectos. quia si quibus
ante pueris his gradibus discipli-
narum sciendo scientia plerumque

Grady. 69 Grd. Lat.
for 2^v

porticus sunt constituendę uti cum im-
bres repentini ludos interpellauerint.
habeat populus quoscūq; recipiat ex
theatro-choraglaque laxamentum
habeant ad comparandum uti sunt
porticus pompēianę. Itemq; athenis por-
ticus eum mēenci patrisq; liberi sanum.
Et ex euntib; cetheatro sinistra parte. odeū
quod themis tocles columnis lapideis
dispositis nauum milis. Et antemnis
ēspolis p̄ficis p̄textit; Idem autē etiā
mītri dati cobello rex ario barzanes re-
stituit smirne sīratio niceum tradibus
porticus ex utraq; parte ut scēnę supra
stadium ceterisq; ciuitatibusq; diligen-
tiores habuerunt architectos. circa thea-
tra sunt porticus. Et ambulationes
quę uidentur ita oportere cōlocari.
uti duplices sint habeantq; exteriores
columnas doricās cum cōp̄stilis et or-
namentis ex ratione modulationes
p̄fectas; Latitudines autē earum
ita oportere fieri uidentur. uti quan-
ta altitudo columnę fuerit exte-
riores tantā latitudine habeant ab in-
feriore parte columnarum extre-
marum ad medias et a mediis ad
parietes qui circum cludunt porti-
cus ambulationes medianę autē
columnę quinta parte altiores sint
quā exteriores. sed aut ionico aut
corinthio genere deformentur; Co-
lumnarum autē proportionēs et

symmetrię. non erunt. hisdē rationib; 33.
quib; in aedib; sacris scripsi. alia enī
in dcorū templis debent habere
grauitatē. aliam in porticib; & cete-
ris operib; subtilitatē itaq; didonici gene-
ris erunt columnę demēntantur earum
altitudines cum capitulis in partes. xv;
ex eis partibus una constituatur et fiat
modulus. ad cuius moduli rationē om-
nis operis erit explicatio. Et in primo
columnę crassitudo fiat duorum mo-
dulorum. intercolumnium quinque et
moduli dimidia parte. altitudo co-
lumne pręter capitulum. xiiii. mo-
dulorum. capituli altitudo modu-
li unius. latitudo modulorum duo-
rum et moduli sextę partis; Ceteri
operis modulationes. uti in quibus
sacris in libro. iiii. scriptum ē ita
p̄ficientur; Sin autē ionicę colum-
nę fient. scapus pręter spiram et ca-
pitulum in octo et dimidiam parte
diuidatur. Et ex his una
crassitudinē columnę datur. Cum plu-
tho dimidia crassitudine constituentur.
capituli ratio ita fiat. uti in libro ter-
tio ē demonstratum; Sic corinthia
erit scapus et spira uti in ionica. ca-
pitulum autē quē admodum in
quarto libro ē scriptum ita ha-
beant rationē. sicut lobanis quę ad
icetnoq; fit p̄scabillos in partes ex de-
scriptioneq; supra scripta ē in libro

Gr. 69 Gr. Lat.
fol. 38^r

inuenuit e speciem aut genus aut
forme dignitas. sed qd impedita e
distributio & incommoda in opere
triglyphorum et lacunariorum distri-
butione. Namq; necesse e trigly-
phos constitui contra medios te-
trantes columnarum metophasq; que
in triglyphos fient aequae lon-
gae et quae altas. Contraque in an-
gulares columnas triglyphi in ex-
tremis partibus constituuntur. et non
contra medios tetrantes. Ita meto-
phe que proxime ad angulares
triglyphos fiunt nexuunt quae
drate. sed ob longiores triglyphi
dimidia altitudine. at qui meto-
phas aequales uolunt facere. inter
columnia extrema contrahunt
triglyphi dimidia altitudine. Hoc
aut siue in metopharum longitu-
dinibus siue intercolumniorum trac-
tionibus efficiatur. e mendosum.
Quapropter antiqui utare uisi
sunt in edibus sacris dorice simme-
tric ratione. nos aut exponimus
uti ordo postulat. quae admodum
a preceptoribus accepimus. uti si quis
uoluerit his rationibus attendens.
ita ingredi habeat proportionem
explicatas quibus emendatas et sine
utius efficere possit aedum sacrarum
dorico more perfectiones. Frontedis
dorice in loco quo columnae consti-
tu-

umur diuidatur si sexastilos erit //.
in partes xxiiii. si sexastilos xxxii.
ex his pars una erit moduli qui
grece embates dicitur. Cuius moduli
constitutione rationationibus effi-
ciuntur omnis operis distributionis.
Crassitudo columnarum erit duorum
modulorum altitudo cum capitulo
xiiii. Capituli crassitudo unius mo-
duli. latitudo duorum & moduli sex-
te partis. Crassitudo capituli diui-
datur in partes iii. equibus una plu-
thus cum cimatio fiat. altera echinus
cum anulis. tertia r. pottrachelio con-
trahatur columnae. ita ut in intercio
libro de iomeis e scriptum. Epistilii
altitudo unius moduli cum thenia
et guttis. Thenia moduli septima
guttarum longitudo sub thenia con-
tra triglyphos alta cum regula par-
te sexta moduli prepondeat. hic
epistilii latitudo una respondeat
hypotrachelio summe columnae. Su-
pra epistilium collocandi sunt tri-
glyphi cum suis metopis. alti unius
dimidii moduli. lati in fronte uni-
us moduli. ita diuisi ut in angula-
ribus columnis & in mediis contra te-
trantes medios sint collocati & in
intercolumniis reliquis binis in me-
dis pronao et postico termini. Itare-
laxatis mediis intervalis sine im-
peditionibus aditus accedentibus erit

die non erit exusta sed habuerit
reliquias olei et licheni ipsa
que umida inuenietur indicabit
eū locū habere aquā. ideo quod
omnis tepor ad se ducit umores.
hē in eo loco ignis factus si fue-
rit. et pcal^{is} facta terra et adusta
uapore nebulosū ex se suscitauit
ut locus habebit aquā. Cū hec
ita erunt pmentata et que supra
scripta sunt signa inuenta. tum de
primendus ē puteus in eo loco. et si
erit caput aque inuentū plures cir-
ca sunt fodiendi et ppsicuius in unū
locū omīs conducendi. Hec aut max-
ime in montib; et regionib; septen-
trionalib; sunt querenda eo. quod
in his et suauiora et salubriora et
copiosiora inueniunt. Auersi enim
sunt solis cursui. Et in his locis pri-
mū crebre sunt arbores et siluose
ipsique montes suas habent ūbras
obstantes. et ra du solis non directi
pueniunt ad terrā nec possunt umo-
res exurere. interuallaque monti-
um maxime recipiunt umbres. et
ppter siluarū crebritatē nives ab
umbris arborū et montū abi diutius
ēseruant. deinde liquate p terre
uenas pcolant. Et ita pueniunt
ad infimas montū radices. ex quib;
pfluentes fontū erumpunt ruer?
Campes tribus autē locis contrario

non possunt habere copias. Namque 59.
cūque sunt non possunt habere sa-
lubritate. quod solis uehementis impetus
ppter nullā obstantiam umbrarū eripit
exhaunendo feruens explantat campo-
rū umorem. Et si que sunt aque appa-
rentes ex his quod ē leuissimum tenu-
issimumque et subtili salubritate ac-
ra uocans dissipat in impetu celi queq;
grauissime durque et insuauis sunt
partes eae in fontibus campestribus re-
linquuntur. Itaque que ex umbris
aqua colligitur salubriores habet
virtutes. quod elegitur ex omnibus
fontibus leuissimis subtilibusque te-
nuitatibus. deinde p acris exercitatio-
nē pcolata tempestatibus liquecen-
do puenit ad terram. Etiam que nō
crebiter incampis confluant rimbres.
sed in montibus aut ad ipsos montes
Ideo quod umores ex terra matutino
solis ortu moti cum sunt egressi. in qua-
cūque parte celi sunt. pclinati tra-
dunt aera. deinde cum sunt moti p-
ter uacuitatē loci post se recipiunt
acris ruentes undas. Ac et autē quā-
trudens quo cūque umore p-
spis impetus a undas crescentes facit
uentorū auentis autē quocūque in-
fent umores conglobati ex fontibus
ex fluminibus et paludib; et p lac-
cum tempore solis colligunt et co-
hauriunt et ita tollunt in altum.

aq pluuiales pal

Qu. 4. 69. 2. d. lat.

Grdf. 69 Grd. Lat.
for 59²

tra intentia contra mundi cursu suis tu-
neribus p̄ficiunt circuitu. sed celi uersa-
tione redundationib; refrunt cotidi-
ana temporis circu latione. Cū autē
alias stellas temperatas alias feruentes
aliaq; frigidas h̄c et causa uidet̄. Quod
omnis ignis insuperiora loca habet scan-
dentem flammam. Ergo sol ethera q̄
supra se radis excurrit efficit candente
in quib; locis habet cursu. <sup>no enim
calor
maris</sup> A artus stel-
la itaq; feruens ab ardore solis efficitur.
Saturni autē qd̄ ē p̄xima extremo mun-
do tangit congelatas celi regiones ue-
hementer ē frigida; ex eo iouis cū int-
er utriusq; circuitiones habet cursu. arcti
geratione caloreq; eorū medio conueni-
entes temperatissimosq; habere uidetur
effectus. De zona xii. signorū et septē
astrorū contrario opere ac cursu quibus
rationib; et numeris transcurunt esig-
nis insignia et circuitu eorū uti ap̄cep-
torib; accepi exposui. h̄c uide de crescen-
tium lūne diminutioneq; uti tra-
ditū ē nob̄ a maioribus dicā. Berossus
qui ab caldeorū ciuitate siue natione
p̄gressus in asiam. etiā disciplinā cal-
deicā patet ita ē p̄fessus. Nilam
esse ex dimidia parte candente reliqua
habere ceruleo colore. Cum autē cursu
tineris sui p̄agens subiret sub orbem
solis. tunc cā radis et impetu caloris
corripit. conuertitq; candente p̄p̄ius p̄-
prietate luminis ad lumen;

Cum autē ea uocata ad solis orbis 69.
superiora spectent. tunc inferiore
parte ei qd̄ candens non sit prop̄
acris similitudine obscura uideri.
cū ad ppendiculū ēt ad eus radio
totū lumen ad superiore specie re-
tineri. et tunc cā uocari primā cum
p̄teriens uadat ad orientis celi partes
relaxari ab impetu solis. extremamq;
eius parte candente oppido quāqua-
tenui linea ad terrā mittere splendo-
re. et ita ex eo cā secundā uocari. Coti-
diana autē uersationis remissione
tertiā. quartā indies numerari. Sep-
timo die sol sit ad occidentē. luna autē
inter orientē et occidentē medias celi
teneat regiones. qd̄ dimidia parte ce-
li spatio distaret a sole. Itē dimidia
candente conuersam habere ad terrā;
Inter solem uero et lunā cū distet
totū mundi spaciū. et lune orien-
tis sol cū transit ad occidentē cā
quo longius absit a radis remissa
xiii. die plena rota totius orbis
mittere splendore. reliquosq; dies
decrecentia cotidiana ad p̄fecti-
onē lunaris mensis uersationib;
et cursu a sole reuocationibus
subire sub rotā. radio sq; eius etiam
mensuras dictū efficere rationes.
Vti autē aristarchus samius mathe-
maticus uigore magno rationes
uarietatis disciplinis de eade reliq̄

Griff. 69 Grd. Lat.
fol. 69^r

Gr. cl. 156 Gr. d. lat.
fol. 1re

affimile p magnitudine
 Exequet. nec amet quemquam. nec ametur ab ullo;
 DECIMI. LVNII. IVVENAT. SATVRARV EXPLE. IIII. JAME.
 ELYE. V. Defraudibus ad gabinu. cui abnegauit depositu
 Exemplo quodcumq. malo committitur ipsi
 D isplicet auctori. prima hec est ultio. quod se
 I udice nemo nocens absoluitur. impha quamuis
 G ratia fallacis pretoris uideret urnam;
 Q uid sentire putas omnes caluine recenti
 D escelere. & fidei uolatę crimine. sed nec
 I am tenuis census tibi committit. ut mediocris
 I acture te mergat onus; nec rapa uidemus
 Q ue patris. casus multas hic cognitus. ac iam
 I ritus. & medio fortune ductus aceruo
 P onamus nimios gemmas. flagrantior equo
 N on debet dolor esse uiri. nec uulnere maior.
 I u quamuis leuium minimam exiguanq. laborum
 P articulam uix ferre potes. spumantibus ardens
 U iscribis. sacrum tibi qd non reddat amicus
 D epositum. stupet hec. qui iam post terga reliquit
 S exaginta annos. fonteo consule natus.
 A t nihil in melius tot serum proficis usu;
 M agna equidem sacris que dat precepta libellis
 U ictrix fortune sapientia; dicimus autem
 H os quoq. felices. qui ferre incommoda uite.
 N ec iactare iugum. uita didicere magistra;
 Q ue tam festa dies. ut cesset prodere furem.
 P erfidiam. fraudes. atq. omni exerimine lucrum
 I uctum. & partos gladio uel paxide nummos.
 R ati quippe boni. numero uix sunt totidem. quot
 I thebarum porte. uel diuitis ostia nili;
 N on actas agitur. peioraq. secula ferri
 T emporibus. quorum scelere non inuenit ipsa
 N omen. et anullo posuit natura metallo;
 N os hominum diuumq. fidem clamore ciemus.

46.
 Huc sita loquitur ad gabinu. mihi cui deposita
 pecunia reddere noluit. et amicus eius. & loquitur
 multa de pidiu & fraudibus dicens. mala que homi
 nes in alius dapnam. in se ipsis non cogitare.
 JAME. Ipsi puidia & forte ponit. quia
 forte dabatur iudiciu. licet in
 glit aliquis peccans. absolutus a falso iudice. ppa
 tam consensu dapnatus. qui meminit se melle
 egisse. & hec est pma uindicta mali.
 Omnes caluine. omni inquit dapnante uiolenta fidem.
 & nemo fidem sequitur.
 Iudice te mergat onus. luculum p dampno posuit.
 qd tu est aut amicus. qui tempore tuo patientes
 uicunt omnia sua in mare. ut nauem alleu. ent. vnd
 puidia perum contrage illis dapnum.
 Ista res est consuetudo. qui p consuetudine longam
 res. atque p & consumunt. unde legitur. quatu
 ciuit lupide. anulus consumit usu. Ista res igit
 casus. id in consuetudine. uersus. ut amicus. tu ipse.
 ut uoxatus es. affiduis malis que tibi obpidiu super
 uenit. sed hoc spuiolum est.
 Dapna hec. Cu tu inquit puidia fide causaris. misit
 ille qui senex. sexagenarius est. & facile p debita
 pecunia peiorat. conceptu sequentis uite. qui p
 ra loquor fuit.
 Fonteo consule nomine consulis ostendit amicum
 ratem temporis.
 Uictrix fortune sapientia. sapientia docet pauen
 tiam precepta autem dicit uix & ordinem bene uiuen
 di. qui in libris sapientie est descriptus.
 Nec iactare iugum. iugum patientie dicit de quo su
 lom on ait. bonu est uix cu portauit iugum
 ab adolescentia sua. sedebat solam paxide & tacebat.
 Que tam festa dies. in tantu in qua uigent uitae. ut
 nec festissimis diebus cessent homines a secleribus.
 Ipsi aut festi dies non pda furem. sed ideo dicit hoc
 poetes. qui nec in ipsa cessant amulsi.
 Uel paxide. Gestabant antiqui uenenum in paxide.
 ut illo diuites aliquem interficerent. & eius possiderent
 Diuitis nili. ut secundum diuitas sit omni secum. diuitias
 arenae fecundissima. Virgil. ut uixide. egyptum
 nigra fecundat arena.
 Septem autem sunt porte thebarum. & in septem prauis ab
 alexandro diuisis ingredere. q. ius marci hostia. aut
 uocant exatit fluminu in mare.
 Lepusq. setu. Setu. uicellus accepit uocabulum pma
 sub leupno fuit uicellus. s. bono uixit. sub hys
 acceidit in sepe. & paxide uixit fuit. Virgil. in
 fuit pma regnum uixit & paxide uixit nona
 & paxide uixit & sine ullis metallis nominat.

Gr. 156 Gr. lat. 1. fr. 46²

quasi triumphans.

Gr. cl. 156 Gr. d. lat.

fr. 43^v

seuerauerit usque in finem hic saluus erit

Bardo di grā archiep̄s. dilectissimi fr̄ib. suis. in monasterio sc̄i alsaui
constitutis. salutē & grām in dño. Confratnitatis & dilectionis indicia.
fratnitatē usq̄m in om̄i dilectione rogā. & caritative p̄mereri
certissime uolumus. ut p̄ amorē uite n̄r̄q. petitionis dilectissimū
fr̄m n̄r̄m. Egb̄dū benigne suscipiatis. q̄a diuino nutu omnimodis
euenisse speram̄ qd̄ hunc ipsū patre uobis & abbate eligim̄.
quia scriptum scimus. abbas nullus constituat. nisi q̄
ab om̄i congregatione eligatur. Rogam̄ aut̄ in
dilectione deprecem̄. ut p̄ n̄r̄a fraternitatis amore
in patre uobis illū uelit eligere. & pastore laudan
do suscipere. p̄ cetero scientes. qd̄ si quā uobis unquā mo
lestia fecim̄. dono di in hoc ad integrū speram̄ sanari.
quia cunctarū moralitate uirtutū hunc clare cog
nouimus. Laigit̄ ratione. petitionē n̄r̄am impleri
& a uobis illū conlaudari rogam̄. ut si qd̄ qd̄ ut spe
ramus m̄do n̄ erit. ur̄is morib. in illo displicuerit.
nos cont̄ illū uobis cū firmissime stemus. & ad sin
gulaq. uota. emendanda in illo corrigere studeam̄.
Speram̄ aut̄ & optam̄ in dño qd̄ uita illius cunctis
conueniet animo ur̄o. & si quis ur̄m fidē & dilecti
onē in illo cupiet querere. de nante dō certissime
poterit inuenire **Vt**

dephensa ē in adulterio. In lege autē moyses manda
 lapidare. Tū ergo qđ dicis. Hæc autē dicebant temp
 accusare eū. Ihesus autē inclinans se deorsum. digito
 Cū autē persisterent interrogantes eū. erexit se et d
 cito ē ur̄m. primū nullā lapidē mittit. Et t
 scribebat in terra. Audientes autē. unus p̄ unū exie
 rioribus. Et remansit ih̄s solus. et mulier in med
 se ih̄s. dixit ei. ^{mulier deus} Mulier. ubi s̄quit te accusabant. ^{mulier}
 Quæ dixit. Nemo dñe. Dixit autē ih̄s. Nec ego te cōdem
 plus noli peccare. ^{ost} Gressus meos dirige domine
 eloquium tuum ut non domineatur omnis iniustitia
Concede qđ omnip̄s. ut huius sacrificii munus oblatū frag
 ni malo purget semp̄ et muniat. p̄. ^{nemo}
 qđ nemo domine nec ego te condemnabo iam amplius nol
Quod omnip̄s dñs ut int̄ eius membra numeremur. cui cō
Pretende dñe mīam tuā fidelib; tuis dexterā cel
Let te toto corde p̄quirant. et quæ digne post
 etare hierusalem et conuentu facite omnes ^{domine}
 quid ligatis eam quod dicitur cum letitia quinquiescitis fuit ut
 ab uberibus consolationis ure. ^{ps} Letatus su
Concede qđ omnip̄s dñs. ut qđ ex merito nr̄e actionis aff
 consolatione respiremus. p̄. ^{let} ^{ep̄} ^{be} ^{p̄} ^{ap̄}
 r̄s. Scriptū ē quō abrahā duos filios habuit. uni
 de libera. Sed qui de ancilla. scđm carnē natus ē
 p̄p̄missione quæ s̄ p̄ allegoriā dicta. Hæc enī su

Griff. 887 Helmut. , Vorderseite des
hinteren Schutzblatts

Gräf. 887 Helms.

Griff. 887 Holent.

Rückseite des hinteren Schutzblechs

ribus ut que sacrissunt oblata misteris. tuorum
tibi placeant intercessione sanctorum. P. P. com.

Sumentibus domine pignus redemptio
sit nobis domine quod interuenientis

tuo martire tuo. ut presens a
ter future. P. Nasat si popu

Ora nobis omnipotens deus. ut beata
ueneranda sollempnitas & deus
augeat & salutem. P.

Respice domine munera populi
tuo vota ut tunc iustificati

etne

bur

pari

utis tu

nobis

ca.

festiui

tis nob

Iusti epule.

Iusti epule.

Iusti impium.

Iustorum anime.

Vultus oculi.

Adrendit aferm.

Anima nra sic.

Dico aut uob.

peius atque exempla gradiamur. P. SECR.

Laudis dñe hostias immolamus. ut tuorum
com

exu

R. et

exoramus

cepimus

O s q

aulam

dignati

ntos io

fidemur et futuris. P. P. com.

omniq; ce. Et dñs nñ. te supplices

tuncu' hec commemoratione p
smuni. ut apcibus. P.

ale. Et scc Marie matris d.

marie in qua habitares digere

et ut tu a nos defensione mu

et ut tu a nos defensione mu

Salve scc parent.
Sperne tuar pulch.
Gaudens gaudebo.
Benedicta i uen.
Virgo di genitrix.

Grdf. 404.7 (S) Nori

In illo tempore dixit ihesus discipulis suis. Amen amen dico uobis. Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit. ipsum solum manet. Sicut mortuum fuerit. multum fructum affert. Quia amat animam suam. perdet eam. Et quod dicit animam suam in hoc mundo. in uitam eternam custodit eam. Si quis mihi ministrat. me sequatur. Et ubi sum ego. illic et minister meus erit. Si quis mihi ministrauerit. honorificauit eum pater meus. Ne anima mea turbata est. et quod dicam. pater saluifica nomen tuum. Venit ergo uox de celo. et clarificauit. et iterum clarificabo. Turba ergo quæstabat et audiebat. dicebat tonitruum factum esse. Alii dicebant. angelus ei loquitur. Respondit ihesus et dixit. Non propter me uox hæc uenit. sed propter uos. Nunc iudicium est mundi. ne princeps mundi eiciatur foras. Et ego si exaltatus fuero a terra. omnia traham ad me ipsum. Hoc autem dicebat. significans quia morte erit mortuus. Respondit ei turba. Nos audiuimus ex lege. quia christus manet in eternum. Et quomodo tu dicis. oportet filium hominis. Quis est iste filius hominis. Dixit ergo eis ihesus. Adhuc modicum lumen in uobis est. Ambulate dum lucem habetis. ut nitebres uos comprehendant. Et qui ambulat in tenebris. nescit quo uadat. Dum lucem habetis credite in lucem. ut filii lucis sitis. Hæc locutus est eis ihesus et abiit. et abscondit se ab eis. Cum autem tanta signa fecisset coram eis. non credebant in eum. ut sermo esaiæ prophete impleretur. quem dixit. Domine quis credidit auditui nostro et brachium domini cui reuelatum est. Propterea non credere

Grüß: 404.7 (7) Novi

Qty. 404.7 (7) Nos
of Wm 694 for 156th

God. J. self. 404.7 (7) Nov

indicio aut. q. princeps mundi huius iam iudicat
est. princeps mundi. diabolū dic. quia principat
est gordine pūso mundū. potius & concupiscētia
eius. quā dñm diligunt. qui iudicat ad nō. cū dis
cipulis dedit potestātē calcandi supra omne uir
tutem inimici. Arguitur itaq. mundus de iudicio
quod diabolus est iudicatus. quando homines ne d

DECEMBER
1888

Græc. 404. 8. 2 (20) Novi, f. 2^v

Gr. 404.8.2 (20) Nov

for. 2^v

quo uadis. Ac si apte diceretur. Reuertar ad eum
qui me incarnari constituit. & tam manifesta erit
ascensionis mee claritas: ut nemini ur̄m op' sit
interrogare quo uadam. q̄ uobis cernentib. cunctis
ad celos p̄gā. S, quia hec locutus sum uobis. tristi-
cia impleuit cor ur̄m. Sciebat enim dñs quia
tristari magis deberent. discipuli decī abcessu.

Quarta
Octobris

Quelf. 404.8.2 (20) Nov. f. 1^r

Gr. 4. 404. 8. 2 (20) Nov

for 2nd + 1st

INCIPIT PLOGV S
 III EVANGELIORV
 EVANGELII QVI EVANGELIA SCRIP
 sunt & lucal euangelia testat dicit
 Quoque multi conati sunt ordinare nar
 rationem rerum que in nobis copie sunt. sicut
 tradiderunt nobis qui ab initio ipsi viderunt sermonem
 & ministraverunt ei & perscrutata usq; ad presens scripta monimenta
 declarant. Que aduersus auctores edita. diuersary hostiu
 fuisse principia. ut illud iuxta egyptios. & thoma & matthea
 & bartholomeu. Duodecim quoq; apostolum. & basilidif atq;
 apellif. ac reliquoru quo seruauit longissimu e. cu hoc
 tantum impletu necesse sit dicere. extitit quoda qui
 sine ipu & gra di conuictu sunt magis ordinare narratione
 quahistorie recte ueritate. quib; iure potest illud pphetay
 coaptari. Ve qui pphetarum decore suo. qui ambulanti poss
 spm suu. qui dicunt dicit dñs & dñs non nulli eol. De quib;
 & saluator euangelis iohannis loquitur. Oms qui ueritate
 me uenerunt. sicut fuerunt & latentes. Inueniunt. non
 qui nulli sunt. Ipse enim me uenerunt. & ego non inuenta
 eos. Inueniuntib; psumptuo uenerunt uim illis obsequi
 seruunt. e. fecta aut; que supra peccata dñi uoce fundata e.

speculatio futurorum. P.

Dī incommutabilis uirtus. et lūm eternū.
 respice ppitius ad locius ecclē mirabile sacra
 mentū. et da famulis tuis. ut hoc qd deuo
 te agimus. etiam rectitudine uite tenea
O mps sepiternę dī. qui at imus. P.
 hanc sollempnitatē aduentu scī sps consecras
 ti. da nobis qf. ut celestib; desiderius accensi.

INCIPIIT PROLOGVS III EVANGELIORV

LVRES

ESSIT QUI EVANGELIA SCRIP
serunt. & lucas euangelista testat dicens.

Quoquidē multa conati sunt ordinare nar
rationem rerum quę vniuersis cōplecti sunt. sicut

tradiderunt nobis: qui ab initio ipsi uiderunt. sermonem.
et ministraverunt ei. & persecuta usq; ad presentē tempus monimenta
declarant. Quę aduersus auctores edita. diuersarū heresiu
fuerunt principia. ut ē illud uerba egyptios. & thoma. & mathia.
et bartholomei. Duodecim quoq; apłorum. & basilidis atq;
apellus. ac reliquorū quos enumerare longissimū ē. Cū hoc
tantum implentariū necesse sit dicere. extitit ē quosdā qui
sine spū & grā dī conati sunt. magis ordinare narrationē.
quā historie texere ueritatē. quib; iure potest illud ppheticū
coaptari. vť qui pphetauit de corde suo. qui ambulat post
spū suū. qui dicunt dicit dñs. & dñs nōn misit eos. De quib;
& saluator in euanglīo iōhannis loquitur. Om̃s qui ante
me uenerunt. furē fuerunt & latrones. Iu uenerunt. non
qui misisti sunt. Ipse enī ait. ueniebant. & ego non misisti
eos. Iuueniētib; p̃sumptio. ueneratū in missis obsequiū
seruatiōis ē. seclā autē quę supra petra dñi uoce fundatę.

EXPLI C. PROLOGVS. III EVANG. INCIPIT. EPLA. HIER. PRESBITERI.

EATO PAPAE

DAMASO HIERONIMVS.

Novum opus facere me cogis &
uicere. ut post exemplaria scripturarum toto

orbe dispersa. quasi quidam arbiter sedeam. Et quia
inter se uariant quę sint illa. quę cum greca consenti
ant ueritatē decernam. Pius labor. sed periculosa pre
sumptio. iudicare decetis. ipsum ab omnibus iudicandū.
S enī mutare linguam. & candētem mundum ad imma
retahere paruulorum. Quis enim docuit pariter uel
indocuit. cum immanus uolumen adsumptū. rē
et alia. quam semel inibit. uidet diserepare. quod
lectat. non solum erumpat inuocem me falsarium.
me clamans esse sacrilegum. qui audcam aliquid in uer
ribus libris addere. mutare. corrigere. aduersus quam
mundum. duplex causa. me consolatur. Quod & tu qui
summus sacerdos es fieri iubes. & uerum non esse. quod
uariat. etiam maledicorum testimonio comprobatur.

X, fol. 3r Dritte Vorrede

XX, fol. 5r Erste Vorrede

INCIPI. ARGVMENTVM. MATHEI. ATHEVS EX IVDÆA.

SICUT IN ORDINE PRI

mus pontitur. ita euangelio

us scripsit. cuius uocatio addm ex publicanis

orum in generatione xpi principia prae

torum circumcisio in carne. alterius

etio fuit. & ex utrisq; in patribus

Attende celū

p̄ceptorū rectitudine in omib; adimplere

Dī qui nobis p̄phetarū ora p̄cepisti
temporalia relinquere. atq; ad eterna

in aq. pon. sup.

Vinea facta ē.

nare. da famulis tuis. ut quę ait iussa
uimus. implere celesti inspiratione ua

Dī qui nos ad celebrandā p̄sentē
festiuitatē utriusq; testamenti paginis in
is. da nob̄ intelligere misericordiam tuā. ut ex

ip̄e laus ratiōnū

Ausreißen von Pergamentblättern und wertvollen Miniaturen begann allerdings viel früher und ist vor der Mitte des 19. Jahrhunderts zu belegen.⁸

Auch im Mittelalter waren jedoch Handschriften alles andere als ortsfest. Der Austausch von Büchern, oft über weite Entfernungen, ist seit dem Frühmittelalter durch zahlreiche Zeugnisse dokumentiert. Dabei ging es um die Suche nach bestimmten Werken für private Kopieraufträge (gegebenenfalls mit passender Pergamentlieferung), um die Ausleihe von Exemplaren zur Abschrift, Korrektur von Texten, Schenkungen und Stiftungen, sogar um die Verpfändung von Handschriften als Mittel der Geldbeschaffung.⁹ Eine originale Verbildlichung einer offiziellen und legitimierte Verbreitung von Handschriften findet man in einem Prachtcodex aus dem 9. Jahrhundert, der sogenannten Vivian-Bibel.¹⁰ Dort wird die Bibelübersetzungsarbeit des Hieronymus dargestellt: Die letzte Handlung besteht in der Verbreitung der autorisierten Codices in Kirchen und Bibliotheken. Die Assistenten des Hieronymus tragen die großen Bände auf den Schultern und bringen sie vom Produktionszentrum zum Bestimmungsort in der Peripherie.¹¹

Der älteste erhaltene Codex zur Benutzung im Halberstädter Dom ist ein importiertes Werk aus einem anderen Skriptorium. Es handelt sich um die Handschrift Domschatz, Inv.-Nr. 467 (olim 46) aus dem zweiten Viertel des 9. Jahrhunderts. Sie wurde von verschiedenen Schreibern in Fulda geschrieben und dekoriert. Es ist ein sorgfältig angefertigtes Evangelium mit den üblichen zusätzlichen „Standardtexten“. Der Buchschmuck besteht aus Kanontafeln (Bl. 6r–13v) und Zierinitialen zu Beginn der vier Evangelien (Abb. 1).¹²

⁸ Das ist der Fall z. B. für Halberstadt, Domschatz, Inv.-Nr. 481,2 und Inv.-Nr. 481,3 (Bibel), die von Carl Elis 1855 foliiert wurden. Zu diesem Zeitpunkt fehlten aber schon viele Blätter in den Handschriften. Auch Schmidt I u. II (Anm. 1) verwies für manche Handschriften auf fehlende Lagen und Blätter.

⁹ Ein Beispiel von vielen liefert der Schreiber Winihar im Kloster St. Gallen im 8. Jh.: *si autem vobis utile videtur, ut aliquid scribam vobis, ex mea parvitate date pergamina vestra*, zitiert in Peter Ochsenbein, Karl Schumli u. Cornel Dora, Vom Schreiben im Galluskloster. Handschriften aus dem Kloster St. Gallen vom 8. bis 18. Jahrhundert. Führer durch die Ausstellung in der Stiftsbibliothek St. Gallen (30. November 1993–5. November 1994). St. Gallen 1994, S. 65. Für den Austausch von Büchern unter der intellektuellen Elite der Karolingerzeit kann beispielsweise Lupus von Ferrières genannt werden: Epistola Karolini aevi. Bd. 4. (MGH Epistolae 6). Hrsg. v. Ernst Dümmler. Berlin 1925, Brief 4, S. 15: *Quo tempore [...] ad vos venturus sum, et aliquot apud vos dies facturus, ut et libros vestros vos restituiam; Brief 37, S. 46: codicem annotationum beati Hieronimi in prophetas, necdum a me lectum, vobis morem gerens dirigo: quem vestra diligentia cito aut excribendum aut legendum procurare nobisque restitui iubet*. Aus dem 12. Jh. bieten die Briefe aus Reinhardtsbrunn interessante Beispiele: Die Reinhardtsbrunner Briefsammlung. Hrsg. v. Friedel Peck (MGH Epistolae selectae 5). Weimar 1952, Brief 10, S. 10: *intime precor, ut si eundem Hugonem habetis, per presentium portitorem ad breve tempus, ut noster ex hoc corrigatur, mihi transmittatis utque Rupertum de divinis officiis ex vestro exemplari aliquam sororum nequam vel aliam me pergamenum tribuente scribere concedatis*. Über die Verpfändung einer zweiteiligen Bibel zusammen mit anderen wertvollen Objekten gegen dreizehn Mark von Seiten des Stiftes Harnersleben gegenüber dem St. Agidius-Kloster in Braunschweig im Jahr 1453 vgl. Walter Zöllner (Hg.), Die Urkunden und Besitzaufzeichnungen des Stifts Harnersleben 1108–1462 (Studien zur katholischen Bistums- und Klostergeschichte 17). Leipzig 1979, Nr. 110, S. 240f.

¹⁰ Paris, Bibliothèque Nationale de France, Ms. lat. 1, Bl. 3v.

¹¹ Vgl. Herbert Kessler, *The Illustrated Bibles from Tours* (Studies in Manuscript Illumination 7). Princeton 1977, S. 84–95, Abb. Nr. 130.

¹² Schmidt I (Anm. 1), S. 22f.; Andreas Weiner, Die Initialornamentik der deutsch-insularen Schulen im Bereich von Fulda, Würzburg und Mainz (Quellen und Forschungen zur Geschichte des Bistums und Hochstifts Würzburg 43), Würzburg 1992, Nr. 18, S. 139f.

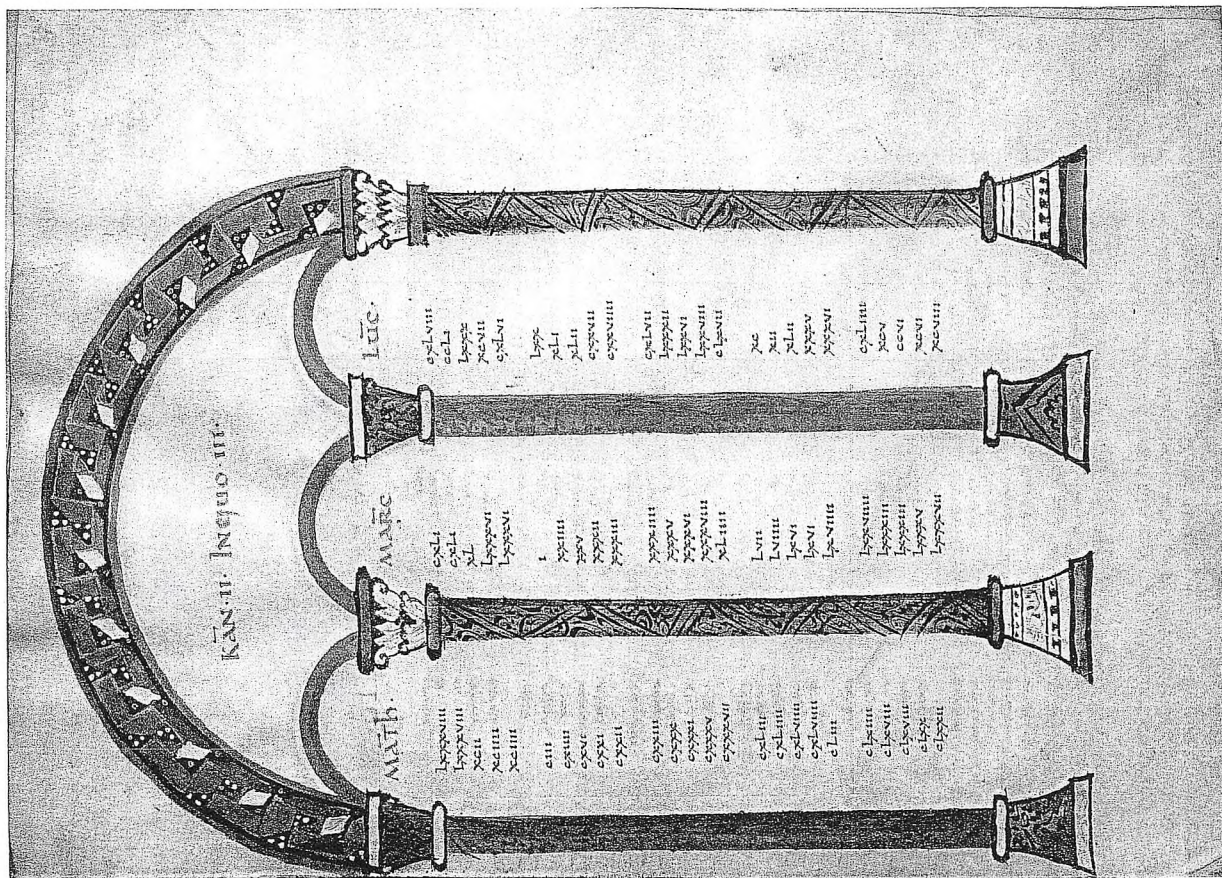

Abb. 1: Evangelium aus Fulda. Kanontafel (Stiftung Dome und Schlösser in Sachsen-Anhalt – Domschatz Halberstadt, Inv.-Nr. 467, Bl. 8r)

Sacrificia nos dñe immaculata
purificent. et mentib; nr̄is sup̄ne gracie
dent uigorem. P. Post cō m.
Repleti dñe muneribus sacris. daq̄s. ut in
gr̄arū semp actione maneamus. P.
Os qui in abrahe *Vigil in pentecost. 1. c. septuaginta*
famuli tui opere humano generi oboedien
tiae exempla p̄buiſti. concede nob et nr̄e
prauitatis uoluntate frangere. et tuorū

on nantiquum u uouat. et uita conu-
rat sempiterna. P. Ad fonte.

Ds qui nos p paschalia festa letificas. conce-
de p pitiu. ut ea quae deuote agimus te
adiuuante fideliter teneamus. P.

Ds qui diuersitate gentium FER. V.
in confessione tui nominis adunasti.

Victrice
Confiteamur
Hec dies
Lapide
et Surrex

INCIPIT EXPLANATIO SCI DIE ROMANI PBR IN ISAI
AM PROPHETIA. INCIPIT PROLOGVS.

Completo longo uix tempore in xii. prophetis xx. explanationum libris.
et in danielem commentariis. cogis me uirgo xpi custochium. transire
ad isaiam. & quod sancte matri tue paula dum uiuere pollicitus sum. reddere.
Quod quidem & crudelissimo uiro; tuo, fratri pammachio promissum me memi-
ni. cumque in affectu par sis uincis presentia; itaque & tibi. & illi parte red-
do quod debeo. obediens xpi preceptis quod ait. scrutamini scripturas. & querite.
& inuenietis. ne illud audiam cum iudeis. erratis. nescientes scripturas. neque uir-
tute dei. Si uero iuxta apostolum paulum. xpc dei uirtus & dei sapientia. & qui nescit
scripturas. nescit dei uirtute. eique sapientiam. ignoratio scripturarum igno-
ratio xpi est. Unde orationum tuarum fuit auxilio. quod diebus ac noctibus
in dei lege meditaris. & templum es spiritus sancti. imitabor patrem familias qui de
thesauro suo profert noua & uetera. & sponsam ducentem in cantico canticorum.
noua & uetera fratruclis meis seruauit mihi. sicque exponam esaiam. ut illum
non solum prophetam. sed euangelistam & apostolum doceam; Ipse uero de se & de ceteris eu-
angelistis ait. quoniam speciosi pedes euangelizantium bona. euangelizantium
paceret; & ad ipsum quasi ad apostolum loquitur deus. Quem mitte. & qui ibit ad
apostolum istum. & ille respondit. Ecce ego. mitte me; nullusque putet me uo-
luntatis istius argumentum breui cupere sermone comprehendere. cum uniu-
sa dei sacramenta presens scriptura contineat. & tam natus de uirgine emma-
t

¶ Affectu pare. p'sen-
tia uincere. Eug.

Eug.
Paul.

Ignoratio scriptura-
rum. ignoratio xpi.

Eug.
Sat.

¶ Isaiam non solum pro-
pheta. sed euangelista. & ap-
ostolus.

¶ Virtute opus huius.

8 Wern.

viii.

Exm

hereticos dispercat natura corporū. s. quo corruptiū hoc
induat incorruptionē. & mortale hoc induat immortalita
te. et hec omnia fiant. quia quod futurū est. p. prophetas
dn̄s locutus ē; luxit & defluxit terra & infirmata ē. de
fluxit orbis. infirmata ē altitudo populi terre. & terra inter
fecta ē ab habitatorib. suis; lxx. luxit terra corruptus ē orbis.
luxerunt excelsi terre. terra autē egit impie p. habitatores
suos. Dn̄s supbis resistit. humilib. dat gram; Unde prima sen
tentia ē cont. eos qui excelsi sunt terre. ut infirmentur omnia
que nūc forcia sunt. p. eos qui sanguinē sanguini misceuerunt.
inmore sanguinis abel. interfectox. cruore addn̄m clamare fecer;
ui transgressi sunt leges. mutauerunt ius. dissipauer. fedus
sempternū; Propt. hoc maledictio uorabit terrā. & peccabunt
habitatores ei. & relinquent homines pauci; lxx. Quia p. ua
ricati sunt legē. mutauer. pcepta. testamentū cūū. p. hoc
maledictio uorabit terrā; quia peccauerunt habitatores ei.
ideo pauperes erunt habitatores terre. & dimittent homines
pauci; Audiant iudei. qui se solos accepisse legē dn̄i gloriant.
q̄t uniuerse p. mune gentes. totusq. orbis naturalē accepit

lxx.

moys.

lxx.

Om̄s gentes. n̄
n̄ solū iudeos le
gē accepisse

copyright by
Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

8 Weiss

viii.

xxvi

et reuelabit terra sanguinem suum. et non operiet ult^m interfectos suos.
 lxx. Gade populus meus. ingredi cubacula tua. claude
 hostium tuum. abscondere paululum quantulum. donec p^r
 transeat ira dñi. Ecce et dñs de scō inducet iram sup habita
 tores terre. et reuelabit terra sanguinem suum. et non abscondet ult^m
 interfectos suos. Supra dixerat de scīs. resurgent mortui.
 et resurgent qui in sepulchris sunt. Ros et a te sanitas eorum est.
 et contrario de impiis. terra autem impiorum cadet. Nunc ad scōs
 loquit^r. quia uobis resurrectio repmissa ē. donec in peccato
 res et impios dñi ira deserviat. ingredi mini in sepulchra ura.
 et abscondite uos. Breue et tempus ē. donec xpī p^rtranseat
 indignatio. Siquidē egredit^r dñs de loco suo. quia miseri
 cors et miserator dñs. et clemētissim⁹ pat^r. filios negligentes feri
 re opellit^r. et quodāmodo de sua sententia cōmutari. ut ui
 sciat et inducat irā suā sup habitatores terre. de quib⁹ inosee
 dr. maledictio. et mdatuū. et adulteruū. et furtuū. effusa sunt
 sup habitatores terre. In apocalipsi tercio legim⁹ ut sup ha
 bitatores terre. Porro iusti licet uideant^r in terra. tam ouersa

lxx.

osce.

loth.

sensum q̄ patitur. quidam nr̄oy intellegunt uerbum dei de quo dicit apl̄s. Vi
uens aut̄ di sermo & efficax. & acutis sup̄ omne gladiū. ex utraq; parte acutū. Vnde
& in alio loco. de ore saluatoris gladiū bicipitē exire legim̄. Cū aut̄ in fine mundi.
aduersū leuiathan q̄ in p̄ncipio genescos appellat̄ serpens prudentissim̄. sup̄ om̄s
bestias que erant ⁱⁿ terra. gladius sc̄s siue durus. & magn̄ & fortis fuerit induct̄.
fugiet qui numquā fugere cōsueuerat. nesciens illud scriptū. quo uad am aspū
tuo. aut a facie tua quo fugiā. Pulchre quidē poeta in giganto machade enee
lido luit. Quo fugis encelade. quascūq; accesseris horas. sub dō semperis. Iste
aut̄ leuiathan. colub̄ fugiens. in hebraico dr̄ bari. qd̄ aquila interpretatus ē uectē.
symmachus celudentem. theodotio robustū. Vectē aut̄ siue claudentē pino
appellari. qd̄ multos suo carcere clausit. & p̄p̄e subiceret potestati. Nihilq;
in se rectū habet. Et ideo dr̄ tortuosus. nec imitari potē uirgā dñi de q̄ scrip
tū ē. uirga directionis uirga regni tui. Quē dñs interficiet spū oris sui. habitato
rem quondā maris salsoꝝ & amaroꝝ fluctuū. Quidē aut̄ diabolū acturū
penitentia. & uenia cōsecuturū. interpretent̄ nob̄ qm̄ hoc accipiant qd̄ scriptū ē.
Et interficiet draconē qui ē in mari. siue cetū. Secūdo enī loco in p̄senti capitulo
in hebraico n̄ appellat̄ leuiathan. sed thennin. q̄ p̄p̄e cetū sonat. Vnde he
brei autumant. leuiathan habitare sub terra. & in ethere. thennin ū in mari.
que iudaica fabula ē. Quodq; dr̄ in extremo huius capitulo. indic illa. c̄sebius p̄ori

Pant.

10h.

dd.

Poeta de
Encelade.

Bari. A.

S. T.

dd. Pant.

Thennin. A
daica fabula

Eusebius.

8 Wein.

copyright by
Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

8 Weiss

per cognoscetis; Seminate uobis in lacrimis. ut metatis in gaudio;
 ..Scriptum est in euangelio secundum iohannem. prima pascha dominum uenisse
 in iherusalem. que duos annos efficiunt; Quod autem sequitur. co
 medetis enim cum moab. in hebraico non habet; De quo possumus dicere
 quod nisi fructus sibi penitentie congregauerunt. incipiant cum
 his comedere qui non ingrediuntur ecclesiam domini usque in sempiternum;
 Cetera in quibus uidentur discrepare. manifesta sunt; Ex his que
 exposuimus. facilius eorum interpretatio est; Scio me legisse. arihel inter
 pretari lux mea dei. quod longe aliter est; Hic enim. prima syllaba
 paleph ceteris scribitur; Lux autem que hebraice dicitur or. inter
 aleph ceteris mediam habet litteram uau. que in presenti nomi
 ne non habetur; omniaque que nec dicuntur contra arihel. referunt
 ad hereticos. qui doctrinam suam estimant lucem. & expugnant a
 uero dauid. omnes sollempnitates eorum auferendas. & gaudium
 presentis. futura tristitia commutandum. quibus precipiat deus. ut agant
 penitentiam. ne incipiant comedere cum moabitibus. & similes ee
 gentiliu; Ipse enim expugnabit arihel. & omne uirtutem eorum
 atque diuitias. suo circumdabit exercitu. turribusque. hoc est magis
 tristis ecclesie humiliabit interra sermones eorum. ut nequaquam
 ponant in ceterum ossum. si scribatur interra. loquanturque de terra.

ad.

Fug.

Lxx.

aleph. RES.
OR.

vav.

8 Lcm

ppm

eius insulphur et erit tra eius inpicē ardentē nocte & die n̄ ex
 tinguet̄ in sempiternū ascendit fumus ei⁹ a generatione in gene
 rationē desolabit̄ in scilicet seculorū n̄ erit transiens p̄ eā et possi
 debit illa hono crocalus et ericius & ibis & coruus habitabunt
 in ea & extendet̄ sup̄ eā m̄sura ut redigat̄ ad nihilū & p̄ pendi
 culū in desolationē nobiles ei⁹ n̄ erūt ibi regē potius inuocabunt
 & om̄s p̄ncipes ei⁹ erūt in nihilū et orient̄ in domib⁹ ei⁹ spine et ur
 tice & palures in muntionib⁹ ei⁹ et erit cubile draconū & pas
 cūa strutionū et occurrent demonia onocentaurus et pilosus
 clamabit̄ alt̄ ad alterū ibi cubauit lamia & inuenit sibi requē
 ibi habuit foueā erit et enutrit catulos & circūfodit et fouet
 in umbra ei⁹ illuc congregati sūt milia alt̄ ad alterū Regite diligent̄
 in libro dñi & legite unū ex eis n̄ defuit alt̄ altū n̄ q̄siunt q̄ q̄ ex
 ore meo p̄cedit ille mandauit et sp̄s ei⁹ ipse congregauit ea & ipse
 misit eis sortē et manus ei⁹ diuisit eā illis in m̄surā vsq̄ in sempiternū
 possidebunt eā in generationē et generationē habitabunt in ea
 Hebrei ut sup̄ diximus h̄ de romano impio p̄phetata attendunt
 et in ultionē sion uastitatē q̄ndā regni potentissimi p̄dicari
 qd̄ iuxta litterā pleriq̄ nr̄orū etiā in apocalipsin ioh̄is scriptū
 putant nos autē ex eo qd̄ dñs dies ultionis dñi annus retributio

J Weiss.

Ex. 111

ut colūba. ad tenu. m. f. oculi mei suspicientes in excelsū.
 dñe uī p. m. o. e. responde p. m. e. qd. dicā. aut qd. respondebit
 m. cū ipse fecerit. lxx. qsi hyrundo sic clamabo qsi colū
 ba sic meditabor. defecer. h. oculi mei aspiciendo in ex
 celsū celi ad dñm q. eruit me. 1. abstulit dolorē anime mee.
 1. ipsa fecit mors imminens. 1. languor incubens. Dolor q.
 si leo ita omā corporis mei ossa frangebat. s. ego infimi
 litudinē hyrundinis. 1. colūbe gemitib. 1. fletib. dies noc
 tesq. uingebā. 1. adō solo q. poterat subuenire eleuatis in
 oculis. altū auxiliū p. stolar. dicebāq. adeū plus p. m. o. e.
 qm. mea poscunt merita. s. 1. si qd. erravi. i. utar. ad meliū.
 tu responde p. m. e. n. ē. h. uolentis neq. currentis. s. miseren
 tis. di. Kursūq. in se reuēti. qd. dicā. qd. ue causabor. 2. facto
 rē meū. Aut qd. respondebit m. q. fec. ipse qd. uoluit. Sust
 nenda q. f. quecūq. decreuerit. Apullo hyrundinis siue
 hyrundine ut. lxx. transtuler. in hebraico scriptū ē. susac
 gor qd. intp. t. ē. aqla equus agor. theodotio susagor. Me
 dia h. uocalis littera. v. a. v. si ponat. m. duas samech legi
 t. sus. 1. appellat. equis si ioth legit. sis. 1. hyrundo dī. Sima
 chus aū ita transtulit sic hyrundo inclusa sic cantabo.
 qd. ubi agor. 1. in hieremia legit. ubi scriptū ē. miluus in
 celo cognouit tēpus suū. turtur. 1. hyrundo. 1. ciconia. cu

copyright by
Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

8 Weiss